

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΓΙΑ

η.μ.σ.

ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων - Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Τμήμα Οικονομικών Επιστημών - Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Τμήμα Οικονομικών Επιστημών - Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων - Πανεπιστήμιο Πειραιά

Διαπανεπιστημιακό Διατμηματικό

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

«Τοπική και Περιφερειακή Ανάπτυξη και Αυτοδιοίκηση»

Οικονομική Ανεξαρτησία και παροχή Τοπικών Δημόσιων Αγαθών

Καλλιόπη Κυριακίδου

Κόρινθος, Σεπτέμβριος 2017

Department of Political Studies and International Relations - University of Peloponnese

Department of Economics – Democritus University of Thrace

Department of Economics – Aristotle University of Thessaloniki

Department of Business Administration - University of Piraeus

Interuniversity Interdepartmental

Master Program in

«Local and Regional Government and Development»

Financial Independence and Local Government Goods

Kaliopé Kiriakidou

Corinth, September 2017

Αφιέρωση

Στο σύζυγό μου Γιώργο και στα παιδιά μου Φωτεινή και Ανέστη

Σημαντικοί όροι: Τοπικές υποθέσεις, οικονομική αυτοτέλεια, εκχώρηση αρμοδιοτήτων

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση αποτελεί θεμελιώδη θεσμό της Ελληνικής Δημοκρατίας, όπως αυτός κατοχυρώνεται από τις διατάξεις του άρθρου 102 του Συντάγματος και του Ευρωπαϊκού Χάρτη Τοπικής Αυτονομίας.

Η διοίκηση των τοπικών υποθέσεων ανήκει στην αυτοδιοίκηση πρώτου και δευτέρου βαθμού και με νόμο προβλέπονται οι αρμοδιότητες που ασκούν για την εκτέλεση έργων ή την παροχή υπηρεσιών και αγαθών προς τους πολίτες.

Η εξασφάλιση οικονομικής αυτοτέλειας και η επάρκεια πόρων, είναι αναγκαίοι για την εκπλήρωση της αποστολής και την άσκηση των αρμοδιοτήτων των Ο.Τ.Α. με ταυτόχρονη διασφάλιση της διαφάνειας κατά την διαχείριση των πόρων αυτών. Η σημερινή οικονομική θέση των Ο.Τ.Α., σε ένα ευρωπαϊκό περιβάλλον που συνεχώς αναπτύσσεται με την εκχώρηση νέων αρμοδιοτήτων προς τις τοπικές αρχές, δεν επιτρέπει να έχουν ενεργή συμμετοχή στα μεγάλα αναπτυξιακά έργα των τόπων τους. Η παραγωγική διαδικασία περιορίζεται στην εξασφάλιση ανταποδοτικών υπηρεσιών, κοινωνικών αγαθών και στην κάλυψη του κόστους λειτουργίας των Ο.Τ.Α. .

Η διαμόρφωση ισχυρών οικονομικά Ο.Τ.Α, αποτελεί παράγοντα ενίσχυσης της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών προς τους πολίτες και μοχλό περιφερειακής ανάπτυξης και κοινωνικών αλλαγών.

Keywords: Local affairs, independence of local authorities, assignment of responsibilities

ABSTRACT

Local Government is a fundamental institution of the Hellenic Republic as enshrined in Article 102 of the Constitution and the European Charter of Local Self-Government.

The administration of local affairs belongs to the first and second degree self-government, and the law provides for the powers they exercise for the execution of works or the provision of services and goods to the citizens.

Ensuring financial independence and sufficient resources are necessary for the fulfillment of the mission and the exercise of the responsibilities of municipalities while ensuring transparency in the management of these resources.

Today's economic position of municipalities, in a European environment that is constantly developing with the delegation of new responsibilities to local authorities, does not allow them to be actively involved in the major development projects of their sites.

Their productive process is limited to securing reward services, social goods and meeting their operating costs.

The formation of strong OTA economies is a factor in enhancing the quality of services provided to citizens and a driver of regional development and social change

Περιεχόμενα

Περίληψη

Abstract

Κατάλογος Πινάκων

Κατάλογος διαγραμμάτων

Κεφάλαιο 1	1
Ελληνική Τοπική Αυτοδιοίκηση.....	1
1.1 Εισαγωγή.....	1
1.2 Ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης	1
1.3 Η Ιστορική αναδρομή του θεσμού της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.....	2
1.4 Οι μεταρρυθμίσεις σταθμός στην Τοπική Αυτοδιοίκηση Καποδίστριας- Καλλικράτης	3
1.5 Η αποτελεσματικότητα των μεταρρυθμίσεων	4
1.6 Ανακεφαλαίωση.....	6
Κεφάλαιο 2.....	6
Οικονομική Αυτοτέλεια & οι αρμοδιότητες της Ελληνικής ΤΑ Α΄ βαθμού	6
2.1 Εισαγωγή.....	6
2.2 Πόροι της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.....	7
2.3 Θεσμοθετημένοι πόροι & ίδια έσοδα.....	8
2.4 Θεωρητική προσέγγιση του θέματος.....	10
2.5 Οικονομική αυτοτέλεια , Συνταγματική επιταγή ανείσπρακτη.....	11
2.6 Χρηματοοικονομικοί δείκτες-εργαλεία μέτρησης.....	11
2.6.1 Δείκτης Αυτονομίας.....	12
2.6.2 Δείκτης Λειτουργικής αυτονομίας.....	15
2.6.3 Δείκτης ανεξαρτησίας	17
2.6.4 Δείκτης εξάρτησης από εξωτερικές πηγές.....	20
2.6.5 Δείκτης συμμετοχής λειτουργικών δαπανών στα συνολικά έξοδα.....	22
2.6.6 Δείκτης συμμετοχής επενδύσεων στα συνολικά έξοδα.....	25
2.6.7 Δείκτης συμμετοχής κόστους απασχόλησης στα συνολικά έξοδα	27
2.6.8 Δείκτης κάλυψης κόστους λειτουργικών δαπανών από τακτικά έσοδα.....	29

2.7 Αποτελέσματα –Ερμηνεία.....	32
2.8 Αρμοδιότητες των ΟΤΑ Α ΒΑΘΜΟΥ.....	32
2.9 Διάκριση Δημόσιων & Τοπικών Δημόσιων Αγαθών	35
2.10 Οφέλη από την παροχή Τοπικών Δημόσιων αγαθών από τους ΟΤΑ.....	35
2.11 Σχέση οικονομικής ευμάρειας –ευρωστίας και παροχής Τοπικών Δημόσιων αγαθών από τους ΟΤΑ	36
2.12 Κόστος & είδος Τοπικών Δημόσιων Αγαθών ως μέρος του προϋπολογισμού των ΟΤΑ	41
2.13 Ανακεφαλαίωση.....	42
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.....	43
Οικονομική δυναμική & αρμοδιότητες της Ευρωπαϊκής ΤΑ.....	43
3.1 Εισαγωγή	43
3.2 Τα έσοδα της ΤΑ στην Ευρωπαϊκή Ένωση	43
3.3. Οι αρμοδιότητες των ΟΤΑ Α βαθμού στην Ευρώπη	45
3.4 Τα έξοδα της ΤΑ στη Ευρωπαϊκή Ένωση.....	50
3.5 Πρακτικές από άλλες Ευρωπαϊκές χώρες.....	53
3.6 Ανακεφαλαίωση.....	54
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.....	55
Συμπεράσματα.....	55
4.1 Εισαγωγή.....	55
4.2 Αναθεώρηση πρακτικών.....	57
4.3 Επαναπροσδιορισμός οράματος του Δήμου.....	57
4.4 Προτάσεις.....	58
Παράρτημα.....	60
Βιβλιογραφία.....	69

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 2.1 Έσοδα των Δήμων.....	8
Πίνακας 2.2 ΜΟ Δείκτη αυτονομίας των ΟΤΑ Α Βαθμού για τα έτη 2013-2016.....	13
Πίνακας 2.3 ΜΟ Δείκτη λειτουργικής αυτονομίας των ΟΤΑ Α Βαθμού για τα έτη 2013-2016.....	15
Πίνακας 2.4 ΜΟ Δείκτη ανεξαρτησίας των ΟΤΑ Α Βαθμού για τα έτη 2013-2016.....	17
Πίνακας 2.5 ΜΟ Δείκτη εξάρτησης από εξωτερικές πηγές των ΟΤΑ Α Βαθμού για τα έτη 2013-2016.....	20
Πίνακας 2.6 ΜΟ Δείκτη συμμετοχής λειτουργικών δαπανών στα συνολικά έξοδα των ΟΤΑ Α Βαθμού για τα έτη 2013-2016.....	23
Πίνακας 2.7 ΜΟ Δείκτη συμμετοχής επενδύσεων στα συνολικά έξοδα των ΟΤΑ Α Βαθμού για τα έτη 2013-2016.....	25
Πίνακας 2.8 ΜΟ Δείκτη συμμετοχής κόστους απασχόλησης στα συνολικά έξοδα των ΟΤΑ Α Βαθμού για τα έτη 2013-2016.....	27
Πίνακας 2.9 ΜΟ Δείκτη κάλυψης κόστους λειτουργικών δαπανών από τακτικά έσοδα των ΟΤΑ Α Βαθμού για τα έτη 2013-2016.....	30
Πίνακας 2.10 Αντιπαραβολή δεικτών εσόδων –εξόδων και συσχετισμός αυτών.....	36
Πίνακας 2.11 Μ.Ο Δαπανών δήμων.....	41
Πίνακας 3.1 Έσοδα της ΤΑ στην Ευρώπη ως % του ΑΕΠ	43
Πίνακας 3.2 Έσοδα της ΤΑ στην Ευρώπη ως % των κυβερνητικών εσόδων	44
Πίνακας 3.3 Αρμοδιότητες Τ.Α στην Ευρώπη.....	45
Πίνακας 3.4 Δαπάνες της ΤΑ ως % του ΑΕΠ και των δημοσίων δαπανών.....	50
Πίνακας 3.5 Δαπάνες της Τ.Α ως % του ΑΕΠ στις χώρες μέλη της Ε.Ε.....	51
Πίνακας 3.6 Δαπάνες της Τ.Α ως % των Κυβερνητικών δαπανών στις χώρες μέλη της Ε.Ε.....	52
Πίνακας 3.7 Δαπάνες χωρών & ΤΑ ανά οικονομική λειτουργία κατά το έτος 2011.....	54
Πίνακας 4.1 Οικονομική κατάσταση των δήμων κατά το έτος 2011.....	56
Πίνακας 4.2 Χρέος των Δήμων /τακτικά έσοδα (και ΣΑΤΑ).....	56

Κατάλογος Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 2.1 ΜΟ Δήμων –Δείκτης αυτονομίας.....	13
Διάγραμμα 2.2 ΜΟ ποσοστιαίας αναλογίας Δείκτη αυτονομίας Δήμων	14
Διάγραμμα 2.3 Απεικόνιση ΜΟ δείκτη αυτονομίας των Δήμων.....	14
Διάγραμμα 2.4 ΜΟ Δήμων –Δείκτης λειτουργικής αυτονομίας	16
Διάγραμμα 2.5 ΜΟ ποσοστιαίας αναλογίας Δείκτη λειτουργικής αυτονομίας Δήμων.....	16
Διάγραμμα 2.6 Απεικόνιση ΜΟ δείκτη λειτουργικής αυτονομίας των Δήμων.....	17
Διάγραμμα 2.7 ΜΟ Δήμων –Δείκτης ανεξαρτησίας	18
Διάγραμμα 2.8 ΜΟ ποσοστιαίας αναλογίας Δείκτη ανεξαρτησίας Δήμων.....	19
Διάγραμμα 2.9 Απεικόνιση ΜΟ δείκτη ανεξαρτησίας των Δήμων.....	19
Διάγραμμα 2.10 ΜΟ Δήμων –Δείκτης εξάρτησης από εξωτερικές πηγές.....	21
Διάγραμμα 2.11 ΜΟ ποσοστιαίας αναλογίας Δείκτη εξάρτησης από εξωτερικές πηγές Δήμων	21
Διάγραμμα 2.12 Απεικόνιση ΜΟ δείκτη εξάρτησης από εξωτερικές πηγές των Δήμων.....	22
Διάγραμμα 2.13 ΜΟ Δήμων –Δείκτης συμμετοχής λειτουργικών δαπανών στα συνολικά..... έξοδα	24
Διάγραμμα 2.14 ΜΟ ποσοστιαίας αναλογίας Δείκτη συμμετοχής λειτουργικών δαπανών στα συνολικά έξοδα	24
Διάγραμμα 2.15 Απεικόνιση ΜΟ δείκτη συμμετοχής λειτουργικών δαπανών στα συνολικά έξοδα.....	25
Διάγραμμα 2.16 ΜΟ Δήμων –Δείκτης συμμετοχής επενδύσεων στα συνολικά έξοδα.....	26
Διάγραμμα 2.17 ΜΟ ποσοστιαίας αναλογίας Δείκτη συμμετοχής επενδύσεων στα συνολικά έξοδα	26
Διάγραμμα 2.18 Απεικόνιση ΜΟ δείκτη συμμετοχής επενδύσεων στα συνολικά έξοδα	27
Διάγραμμα 2.19 ΜΟ Δήμων –Δείκτης συμμετοχής κόστους απασχόλησης στα συνολικά έξοδα.....	28
Διάγραμμα 2.20 ΜΟ ποσοστιαίας αναλογίας Δείκτη συμμετοχής κόστους απασχόλησης στα συνολικά έξοδα.....	28
Διάγραμμα 2.21 Απεικόνιση ΜΟ δείκτη συμμετοχής κόστους απασχόλησης στα συνολικά έξοδα	29
Διάγραμμα 2.22 ΜΟ Δήμων –Δείκτης κάλυψης κόστους λειτουργικών δαπανών από τακτικά έσοδα.....	30

Διάγραμμα 2.23 ΜΟ ποσοστιαίας αναλογίας Δείκτη κάλυψης κόστους λειτουργικών δαπανών από τακτικά έσοδα.....	31
Διάγραμμα 2.24 Απεικόνιση ΜΟ δείκτη κάλυψης κόστους λειτουργικών δαπανών από τακτικά έσοδα.....	31
Διάγραμμα 2.25 Μ.Ο Δαπανών Δήμων ανά κατηγορία	42

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Ελληνική Τοπική Αυτοδιοίκηση

1.1 Εισαγωγή

Πρωταρχικό μέλημα των κυβερνήσεων είναι η επίτευξη του κοινωνικού συμφέροντος με ορθολογική χρήση των υπαρχουσών πόρων, δίκαιη κατανομή εισοδημάτων & διατήρηση ενός υψηλού επιπέδου απασχόλησης.

Η επίτευξη του στόχου - πέρα των άλλων παραγόντων - εξαρτάται και από την καλή οργάνωση των υπηρεσιών του κράτους μέσω των οποίων εφαρμόζεται η εκάστοτε κυβερνητική πολιτική. Η εφαρμογή της κυβερνητικής πολιτικής πραγματοποιείται μέσω της Κεντρικής Διοίκησης, των Υπουργείων αλλά και των αποκεντρωμένων μορφών διοίκησης που είναι οι Ο.Τ.Α. Α΄ & Β΄ βαθμού.

1.2 Ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση αποτελεί αυτόνομη διοίκηση επιφορτισμένη με τη διαχείριση των τοπικών υποθέσεων. Η αναγκαιότητα του θεσμού της Τοπικής Αυτοδιοίκησης δεν είναι προϊόν του παρόντος ή του προηγούμενου αιώνα, αλλά ξεκινά από την Αρχαία Ελλάδα και τη Βυζαντινή Αυτοκρατορία. Ιδιαίτερη βαρύτητα απέκτησε κατά τη διάρκεια της τουρκοκρατίας, όπου πολλές Ελληνικές Κοινότητες ανέπτυξαν σε θαυμαστό βαθμό την αυτοδιοίκηση και έγιναν σημαντικά πολιτιστικά κέντρα, όπως τα Αμπελάκια και η Δημητσάνα.

Αξίζει να αναφερθεί ότι η πρώτη δυναμική διοικητική μεταρρύθμιση που έλαβε χώρα πριν είκοσι (20) χρόνια ονομάστηκε «Πρόγραμμα Ιωάννης Καποδίστριας». Η σπουδαιότητά της μπορεί να συγκριθεί με την μεταρρύθμιση που εισήγαγε ο Ελευθέριος Βενιζέλος το 1911 όταν προσπάθησε να αλλάξει το δημαρχιακό κατεστημένο που είχαν δημιουργήσει οι Βαυαροί το 1835. Η επιλογή του ονόματος της διοικητικής μεταρρύθμισης δεν υπήρξε καθόλου τυχαία. Οφείλεται σε δύο λόγους: α) στην απόδοση φόρου τιμής στον Κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια για την ανολοκλήρωτη εν πολλοίς προσπάθειά του να φτιάξει Κράτος αλλά και β) στο συμβολισμό που έχει η προσπάθεια των σύγχρονων ιστορικών μεταρρυθμιστών να ξεκινήσουν την ανασυγκρότηση του Κράτους από την ανασυγκρότηση της πρωτοβάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης. (τετράδιο αυτοδιοίκησης, 22-6-2012)

1.3 Ιστορική αναδρομή του θεσμού της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Επιγραμματικά αναφέρονται οι διοικητικές διαιρέσεις που συντελέστηκαν στον εκάστοτε ελλαδικό χώρο και αξίζει να τονιστεί η σημασία που έδινε το εκάστοτε κυβερνητικό σχήμα στη διοικητική διαίρεση της χώρας (βλέπε Wikipedia, 22-4-2017)

1. Η Διοικητική διαίρεση του 1828 επί κυβερνήσεως Ιωάννη Καποδίστρια όπου ορίστηκαν 13 θέματα ή τμήματα ή επιτροπείες με επιμέρους επαρχίες και έκτακτους επιτρόπους.

2. Η Διοικητική διαίρεση του 1833 επί αντιβασιλείας όπου ορίστηκαν 10 νομαρχίες, 42 επαρχίες και επιμέρους Δήμοι.

3. Η Διοικητική διαίρεση του 1836 όπου χωρίστηκε η Ελλάδα σε 30 διοικήσεις και 10 υποδιοικήσεις με αντίστοιχες θέσεις διοικητών και υποδιοικητών

4. Η Διοικητική διαίρεση του 1845 επί κυβερνήσεως Κωλέτη όπου χωρίστηκε η Ελλάδα σε 10 νομούς διαιρεμένους σε 49 επαρχίες και σε δήμους

5. Η Διοικητική διαίρεση του 1899 όπου χωρίστηκε η Ελλάδα σε 26 νομούς και επέφερε αλλαγές στο Νομαρχιακό σύστημα του Ελληνικού κράτους που αποτελούνταν τότε από την Πελοπόννησο, τη Στερεά Ελλάδα, την Εύβοια, τις Κυκλάδες, τα Επτάνησα, τη Θεσσαλία και μικρό τμήμα της Ηπείρου.

6. Η Διοικητική διαίρεση του 1909 όπου χωρίστηκε η Ελλάδα σε 16 νομούς , η διαίρεση αυτή θα κρατούσε μικρό χρονικό διάστημα καθώς τρία χρόνια αργότερα ο Βενιζέλος προώθησε την διοικητική διαίρεση του 1912

7. Η Διοικητική διαίρεση του 1912. Η κυβέρνηση Βενιζέλου επέφερε σημαντικές αλλαγές στις τοπικές διοικήσεις. Για πρώτη φορά δήμοι ορίζονται οι πρωτεύουσες των Νομών και πόλεις με περισσότερους από 10.000 κατοίκους. Δημιουργούνται κοινότητες με πληθυσμιακά κριτήρια, πάνω από 300 κατοίκους, ύπαρξη σχολείου στοιχειώδους εκπαίδευσης εντός των γεωγραφικών τους ορίων καθώς και κοινοτήτων χωρίς τα ανωτέρω προαπαιτούμενα αρκεί να το αποφάσιζαν πάνω από το 50% των κατοίκων και να διέθεταν περιουσία που να απέδιδε 2000 δραχμές εκείνη την εποχή. Αποτέλεσμα ήταν η δημιουργία μεγάλου αριθμού δήμων και κοινοτήτων. Επίσημα στοιχεία δεν διατίθενται αλλά σύμφωνα με την απογραφή του 1928 η Ελλάδα διαιρούνταν σε 38 νομούς, 141 επαρχίες, 53 δήμους και 4.990 κοινότητες.

Οι κοινότητες ως μονάδες τοπικής αυτοδιοίκησης καταργήθηκαν ενενήντα οκτώ (98) χρόνια αργότερα με το «Πρόγραμμα Ιωάννης Καποδίστριας» και τη διοικητική διαίρεση του 2011.

8. Η Διοικητική διαίρεση του 1971. Η τότε καθεστωτική κυβέρνηση προχώρησε σε μεταρρύθμιση που προέβλεπε την διαίρεση της Ελλάδας σε 7 περιφερειακές διοικήσεις, διοικητές των οποίων θα ήταν υφυπουργοί – περιφερειακοί διοικητές. Οι 52 νομαρχίες θα αυξάνονταν σε 56. Ο Νομός Αττικής χωρίστηκε σε 4 ακόμη νομαρχίες.

9. Η Διοικητική διαίρεση του 1997. Το «Πρόγραμμα Ιωάννης Καποδίστριας» εφαρμόστηκε την 1^η Ιανουαρίου του 1999 με την συνένωση παλαιότερων δήμων και κοινοτήτων σε μεγαλύτερους δήμους, με σκοπό τη βελτιστοποίηση της δημόσιας διοίκησης στο επίπεδο της πρωτοβάθμιας τοπικής αυτοδιοίκησης. Μετά το σχέδιο «Καποδίστριας» η Ελλάδα απαρτιζόταν από 13 περιφέρειες, 51 νομούς και 1.034 δήμους και κοινότητες (910 δήμους και 124 κοινότητες). Παράλληλα καταργήθηκαν οι επαρχίες. Οι νομαρχιακές αυτοδιοικήσεις και οι δήμοι ήταν αυτοδιοικούμενοι, καθώς οι αρχές τους εκλέγονταν με καθολική ψηφοφορία μεταξύ των μόνιμων κατοίκων.

10. Η Διοικητική διαίρεση του 2010. Το Πρόγραμμα «Καλλικράτης» εφαρμόστηκε από την 1^η Ιανουαρίου του 2011. Σύμφωνα με αυτό, η χώρα διαιρέθηκε σε 7 αποκεντρωμένες διοικήσεις, 13 περιφέρειες και 325 δήμους. Οι περιφέρειες και οι δήμοι είναι αυτοδιοικούμενα νομικά πρόσωπα, δηλαδή οι αρχές τους εκλέγονται με καθολική ψηφοφορία από τους εγγεγραμμένους δημότες.

1.4 Μεταρρυθμίσεις σταθμοί στην ΤΑ, Καποδίστριας - Καλλικράτης

Οι δυο μεγάλες διοικητικές μεταρρυθμίσεις που εφαρμόστηκαν στην Ελλάδα, (νόμοι 2539/1997 και 3852/2010), είχαν ως στόχο τη βελτιστοποίηση της δημόσιας διοίκησης στο επίπεδο της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Σκοπός ήταν να μειωθεί ο αριθμός των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης ώστε αυτοί να είναι βιώσιμοι και ανταγωνιστικοί.

Οι λόγοι που οδήγησαν στην αλλαγή στο χώρο της τοπικής αυτοδιοίκησης και στην μεταρρύθμιση του Σχεδίου «Καποδίστριας» ήταν οι ακόλουθοι (βλέπε τετράδιο αυτοδιοίκησης, 22-6-2012):

• Η παροχή υπηρεσιών ισοδύναμης αποτελεσματικότητας στους κατοίκους των πόλεων και των χωριών και επομένως ο εκσυγχρονισμός του διοικητικού συστήματος

- Η ουσιαστικοποίηση του ρόλου των Ο.Τ.Α. και η αναβάθμιση των αιρετών και επομένως ο εκσυγχρονισμός του τοπικού πολιτικού συστήματος στη χώρα και η διεύρυνση της πολιτικής βαρύτητας της Πρωτοβάθμιας Τ.Α.
- Η δημιουργία ουσιαστικών προϋποθέσεων για την διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια των Ο.Τ.Α.
- Ο συντονισμός των τοπικών δημοσίων επενδύσεων για έργα τεχνικής υποδομής και κοινωνικού εξοπλισμού.
- Η ενίσχυση του «ενδογενούς» δυναμικού της ελληνικής περιφέρειας, που είναι αναγκαία προϋπόθεση για μια διαρκή και «βιώσιμη» περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη.
- Η διαφάνεια στη διαχείριση των πόρων και ο κοινωνικός έλεγχος της τοπικής εξουσίας, που οδηγούν στην εξασφάλιση της νομιμότητας και της προστασίας των πολιτών.
- Οικονομίες κλίμακας στις λειτουργικές δαπάνες και αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού.

1.5 Αποτελεσματικότητα των μεταρρυθμίσεων

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της πτυχιακής εργασίας «Σχέδιο Καποδίστριας -Πρόγραμμα Καλλικράτης και Οικονομική ανάλυση Δήμου Κασσάνδρας» που εκπόνησαν η Μαρία Αγωγάκι και η Άννα Μουτζούρη, το Σχέδιο «Καποδίστριας» εν μέρει απέτυχε ως προς τους στόχους που είχαν τεθεί. Αποδείχθηκε ότι η μεταρρύθμιση Καποδίστριας δεν είχε συνοδευτεί από ριζική αλλαγή του πολιτικού και διοικητικού συστήματος των διευρυμένων Δήμων, προκειμένου τα πολιτικά όργανα να αποκτήσουν επιτελικό και προγραμματικό ρόλο στη λειτουργία τους. Επιπλέον, οι «Καποδιστριακοί Δήμοι» δημιουργήθηκαν χωρίς τη διασφάλιση των δομών και διαδικασιών εσωτερικής τους αποκέντρωσης. Τα τοπικά συμβούλια έμειναν χωρίς οικονομικούς πόρους, χωρίς θεσμοθετημένη δράση για να προάγουν τη θέληση και τη βούληση των πολιτών .

Στόχος του προγράμματος ήταν η δημιουργία ενός ισχυρού Δήμου χωρίς να ληφθεί υπόψη ο ορθολογικός σχεδιασμός των διοικητικών ενοτήτων (τετράδιο αυτοδιοίκησης 22-6-2012). Ενώ ο αρχικός σχεδιασμός λάμβανε υπόψη του τον προηγούμενο χωροταξικό σχεδιασμό ενοτήτων, όπως τις γεωγραφικές ενότητες του Νόμου 1622/1986, των Αναπτυξιακών Συνδέσμων και των Συμβουλίων Περιοχής, η αξιοποίησή τους περιορίστηκε μόνο στην πρώτη φάση του σχεδιασμού των νέων Δήμων. Λόγοι που ανάγονται στην προώθηση

προτάσεων που στόχευαν σε τοπικές πολιτικές συναινέσεις, είχαν ως αποτέλεσμα να υπονομεύουν εν μέρει την βιωσιμότητα του προτεινόμενου σχήματος.

Το κριτήριο της βιωσιμότητας έπρεπε σε κάθε περίπτωση να ληφθεί σοβαρά υπόψη, ως το ελάχιστο για τον σχεδιασμό μίας νέας διοικητικής μονάδας. Η επιλογή της δημιουργίας των νέων Δήμων χωρίς την εφαρμογή του κριτηρίου βιωσιμότητας, οδήγησε σε αρκετές περιπτώσεις στη διαμόρφωση νέων ανίσχυρων διοικητικών μονάδων οι οποίες δεν ήταν σε θέση να ανταποκριθούν στους στόχους της Μεταρρύθμισης. Αυτή ίσως είναι μία κρίσιμη αιτία αναποτελεσματικότητας που συνόδευσε από την γέννησή του το «Πρόγραμμα Καποδίστριας» και προδιέγραψε εν πολλοίς την εξέλιξή του. Η αδυναμία αυτή από την άλλη πλευρά, θα μπορούσε να αποτελέσει και δυνατό σημείο με την έννοια ότι έγινε αποδεκτή από την κοινωνία μια πρωτόγνωρη για τα χρονικά δεδομένα μεταρρύθμιση στο χώρο της Τ.Α. και αποτέλεσε τον προάγγελο για την νέα διοικητική μεταρρύθμιση που θα ακολουθούσε.

Με τον νόμο «Καλλικράτη», που ουσιαστικά αποτελεί την συνέχεια του Προγράμματος «Καποδίστριας», το κράτος έρχεται να διαδραματίσει ρόλο επιτελικό, ενισχύοντας το θεσμό της τοπικής αυτοδιοίκησης με αποφασιστικές αρμοδιότητες. Στόχος του προγράμματος επίσης ήταν η εξοικονόμηση πόρων που αναλώνονται στην Τοπική Αυτοδιοίκηση. Αυτό επιτεύχθηκε με μείωση του αριθμού των Ο.Τ.Α. Α & Β βαθμού, των Νομικών προσώπων που είχε δικαίωμα κάθε φορέας Τοπικής Αυτοδιοίκησης να συστήνει και τον περιορισμό των δυνατοτήτων μίσθωσης για στέγαση υπηρεσιών που κάθε φορέας τοπικής αυτοδιοίκησης είχε το δικαίωμα να προβαίνει.

Το πρόγραμμα «Καλλικράτης», σαφώς έθεσε τις θεσμικές αλλαγές που επρόκειτο να γίνουν προς τη σωστή κατεύθυνση, έμεινε όμως ανενεργό το άρθρο του συντάγματος περί οικονομικής αυτοτέλειας των Δήμων καθώς με το πρόγραμμα «Καλλικράτης» αρμοδιότητες μεταβιβάστηκαν στους Δήμους χωρίς αντίστοιχη μεταφορά πόρων. Αρκεί να αναφερθεί ότι το κράτος δέσμευε 331 εκατομμύρια ευρώ από το 2009 και αποδόθηκαν μόλις την προηγούμενη χρονιά (βλέπε πτυχιακή εργασία «Σχέδιο Καποδίστριας-Πρόγραμμα Καλλικράτης & Οικονομική ανάλυση Δήμου Κασσάνδρας», Αγωγάκι Μαρία - Μουτζούρη Άννα).

1.6 Ανακεφαλαίωση

Συνοψίζοντας οι δύο σημαντικότερες μεταρρυθμίσεις για την Τ.Α. στην Ελλάδα δημιούργησαν δήμους που παρέχουν καλύτερες υπηρεσίες στους πολίτες, κοινωνικές υπηρεσίες («βοήθεια στο σπίτι»), που είναι ώριμοι για την εκπόνηση μελετών και αναπτυξιακών προγραμμάτων και ισχυροί στα κέντρα λήψης αποφάσεων. Αυτό δεν απαντάται σε όλους τους Δήμους καθώς υπάρχουν πολλοί ή τουλάχιστον αρκετοί που παλεύουν για την επιβίωσή τους, παρουσιάζοντας ελλείψεις σε πόρους, υλικούς και άυλους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Οικονομική αυτοτέλεια & αρμοδιότητες της Ελληνικής Τ.Α. Α΄β

2.1 Εισαγωγή

Στο άρθρο 102 του Συντάγματος (παρ. 2) ρητά αναφέρεται ότι οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης έχουν διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια. Διαχειρίζονται μόνοι τους τις τοπικές υποθέσεις και με νόμο ορίζονται τόσο το εύρος και οι κατηγορίες αυτών όσο και η κατανομή τους στους επιμέρους βαθμούς.

Το κράτος μεριμνά για όλα τα νομοθετικά, κανονιστικά και δημοσιονομικά μέτρα που απαιτούνται για την διασφάλιση της οικονομικής αυτοτέλειας των Ο.Τ.Α. προκειμένου αυτοί να μπορούν να ανταπεξέλθουν στην άσκηση των αρμοδιοτήτων που τους έχουν ανατεθεί. Κάθε μεταβίβαση αρμοδιοτήτων προς τους Ο.Τ.Α. συνεπάγεται και την ταυτόχρονη μεταβίβαση πόρων. Με νόμο ορίζονται τα έσοδα που εισπράττει το κράτος μέσω φόρων και τελών και αποδίδονται στους Ο.Τ.Α. καθώς και τα έσοδα που θα καθορίζονται τοπικά και θα εισπράττονται απευθείας από τους Ο.Τ.Α.. Το Κράτος ασκεί εποπτικό ρόλο που συνεπάγεται την άσκηση του ελέγχου νομιμότητας και όχι την παρέμβαση στην πρωτοβουλία και την ελεύθερη δράση τους.

Σκοπός του νομοθέτη ήταν να διασφαλίσει το τεκμήριο οικονομικής αυτοτέλειας για τους Ο.Τ.Α. και να προστατεύσει την Τ.Α. ώστε να μπορεί να ανταπεξέλθει στις ανάγκες της σύγχρονης πραγματικότητας. Παράλληλα ορίζει την στάση της Κεντρικής διοίκησης και το πως αυτή οφείλει να ενεργεί, έτσι ώστε να διασφαλίζεται η οικονομική και διοικητική αυτοτέλεια των Ο.Τ.Α..

Στο κεφάλαιο αυτό θα αναφερθούμε στη δομή των εσόδων και εξόδων των ΟΤΑ σε σχέση με τις αρμοδιότητες που ασκούν σε τοπικό επίπεδο και με την χρήση αριθμοδεικτών θα εξετάσουμε την οικονομική αυτοδυναμία των Ο.Τ.Α. και τη διάθεση των πόρων στις παρεχόμενες υπηρεσίες και αγαθά.

2.2 Πόροι της Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Σύμφωνα με το άρθρο 157 του Ν.3463/2006 «Τα έσοδα είναι τακτικά και έκτακτα»

Τακτικά έσοδα είναι :

- 1) οι θεσμοθετημένοι υπέρ αυτών πόροι
- 2) Ίδια έσοδα τα οποία προέρχονται από: i) εισοδήματα της κινητής και ακίνητης περιουσίας ii) τα ανταποδοτικά τέλη και δικαιώματα iii) φόροι, τέλη, δικαιώματα και εισφορές και iv) τοπικά και δυνητικά τέλη.

Τα έκτακτα έσοδα είναι από:

- 1) δάνεια, δωρεές, κληροδοτήματα και κληρονομίες
- 2) διάθεση, εκποίηση και εν γένει εκμετάλλευση περιουσιακών στοιχείων
- 3) συμμετοχή σε επιχειρηματική δραστηριότητα
- 4) τα κάθε είδους πρόστιμα ή άλλες διοικητικές κυρώσεις και
- 5) κάθε άλλη πηγή

Στο πίνακα που ακολουθεί αποτυπώνονται τα έσοδα και ο αντίστοιχος κωδικός τους όπως αναγράφεται στους προϋπολογισμούς των Δήμων.

Πίνακας 2.1
Έσοδα των Δήμων

ΚΑ	ΕΣΟΔΑ
ΤΑΚΤΙΚΑ	
01	Πρόσοδοι από ακίνητη περιουσία
02	Έσοδα από κινητή περιουσία
03	Ανταποδοτικά τέλη & δικαιώματα
04	Λοιπά τέλη & δικαιώματα
05	Φόροι & εισφορές
06	Έσοδα από επιχορηγήσεις
07	Λοιπά τακτικά έσοδα
21	Έσοδα Π.Ο.Ε που βεβαιώνονται για πρώτη φορά
321	Εισπρακτέα υπόλοιπα Π.Ο.Ε
511	Χρηματικό υπόλοιπο (τακτικά έσοδα)
ΕΚΤΑΚΤΑ	
11	Εκποίηση περιουσίας
12	Έκτακτες επιχορηγήσεις
13	Επιχορηγήσεις για επενδύσεις
14	Δωρεές –κληρονομίες
15	Προσαναξήσεις –πρόστιμα
16	Λοιπά έκτακτα έσοδα
22	Έσοδα Π.Ο.Ε που βεβαιώνονται για πρώτη φορά
31	Εισπράξεις από δάνεια
322	Εισπρακτέα υπόλοιπα Π.Ο.Ε
512	Χρηματικό υπόλοιπο (έκτακτα έσοδα)
Εισπράξεις υπέρ δημοσίου & τρίτων	
41	Εισπράξεις υπέρ δημοσίου & τρίτων
42	Επιστροφές χρημάτων

2.3 Θεσμοθετημένοι πόροι και ίδια έσοδα

Από το σύνολο των εσόδων που αναφέρθηκαν, δύο είναι οι μεγάλες κατηγορίες από τις οποίες πηγάζει η οικονομική δυναμική των δήμων και σκόπιμο θα ήταν να μελετηθούν περαιτέρω: α) οι θεσμοθετημένοι πόροι, Κ.Α.Π. και Σ.Α.Τ.Α. και β) τα ίδια έσοδα προερχόμενα από την εκμετάλλευση της κινητής και ακίνητης περιουσίας των δήμων.

Α) θεσμοθετημένοι πόροι:

Οι Κεντρικοί Αυτοτελείς Πόροι (Κ.Α.Π.) των δήμων, θεσμοθετήθηκαν με το άρθρο 25 Ν.1828/1989 και προέρχονται σύμφωνα με το άρθρο 259 του Ν.3852/2010 από τις παρακάτω πηγές εσόδων του Κρατικού Προϋπολογισμού:

I) το Φόρο Εισοδήματος Φυσικών και Νομικών Προσώπων (Φ.Ε.Φ.Ν.Π.) σε ποσοστό 19, 5% των συνολικών ετήσιων εισπράξεων του φόρου αυτού

ii) Το Φόρο Προστιθέμενης Αξίας (Φ.Π.Α.) σε ποσοστό 12% των συνολικών ετήσιων εισπράξεων του φόρου αυτού,

iii) Τον Ενιαίο Φόρο Ιδιοκτησίας Ακινήτων (ΕΝ.Φ.Ι.Α) σε ποσοστό 11, 3% των συνολικών ετήσιων εισπράξεων του φόρου αυτού.

Συλλογική Απόφαση Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΣΑΤΑ) ονομάζεται το ποσό των Κ.Α.Π. που διατίθεται για την κάλυψη των επενδυτικών δαπανών σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 25 του Ν.1828/1989. Η πηγή αυτή χρηματοδότησης προέρχεται από το 1/3 των εσόδων που αφορούν στην περίπτωση α. των εσόδων Κ.Α.Π., δηλαδή από το φόρο φυσικών & Νομικών προσώπων . Τα έσοδα της Σ.Α.Τ.Α. αφορούν αποκλειστικά την εκπόνηση μελετών και έργων. Η κατανομή τους γίνεται με βάση τον αριθμό των δημοτικών διαμερισμάτων του Ο.Τ.Α. αφαιρώντας απ' αυτόν την έδρα του και λαμβάνοντας υπόψη κάποιο δείκτη προβληματικότητας.

B) Ίδια Έσοδα

Στα ίδια έσοδα, τακτικά & έκτακτα περιλαμβάνονται έσοδα από τέλη, δικαιώματα και εισφορές, έσοδα από μίσθωση και εκμετάλλευση ακίνητης περιουσίας, έσοδα από κινητή περιουσία, έσοδα από ανταποδοτικά τέλη και δικαιώματα, φόροι και εισφορές. Τα έσοδα αυτά λαμβάνονται υπόψη για τον υπολογισμό δεικτών όπως οι δείκτες λειτουργικής αυτονομίας, ανεξαρτησίας & λειτουργικής αυτονομίας που αποτελούν δείκτες που καταδεικνύουν την οικονομική αυτοδυναμία των Ο.Τ.Α., επειδή το ύψος τους εξαρτάται από την αποτελεσματική διοίκηση των τοπικών αρχόντων να τα επιβάλλουν και την ικανότητα των οικονομικών υπηρεσιών να τα βεβαιώσουν και να τα εισπράξουν.

Τα ίδια έσοδα παρουσιάζουν μια δυναμικότητα και είναι δεκτικοί συζητήσεων από τους ιθύνοντες και υπέρμαχους της οικονομικής αυτοτέλειας που διέπει ή όχι τους Ο.Τ.Α.. Οι

θεσμοθετημένοι πόροι, καίτοι είναι δεδομένοι και εύκολα υπολογίσιμοι, τα τελευταία χρόνια εξαιτίας και της παρατεταμένης οικονομικής κρίσης που βιώνει η χώρα, δεν αποδίδονται.

Η τακτική απόδοση των θεσμοθετημένων πόρων, αποτελεί προϋπόθεση της ύπαρξης οικονομικής αυτοτέλειας στους Ο.Τ.Α.. Από την θεσμοθέτηση των Κ.Α.Π., ως πηγή χρηματοδότησης των Ο.Τ.Α. μέχρι την 31^η Δεκεμβρίου 2008, το κράτος καθυστέρησε την απόδοσή τους και δημιούργησε οφειλές ύψους ενός δισεκατομμυρίου επτακοσίων έντεκα εκατομμυρίων ευρώ (1.711.000,00 €) . Το ύψος της οφειλής προσδιορίστηκε από τη συνεργασία του Υπουργείου Εσωτερικών και της Κ.Ε.Δ.Κ.Ε.. όπως αναφέρει η Κατερίνα Σαβανώσου στο βιβλίο της «Οικονομική διοίκηση & διαχείριση των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης» (2009).

2.4 Θεωρητική προσέγγιση του θέματος

Προϋπόθεση της διασφάλισης οικονομικής αυτοτέλειας των Ο.Τ.Α. είναι όχι μόνο η μεταφορά πόρων στην Τ.Α. παράλληλα με την άσκηση των μεταβιβασθέντων σε αυτούς αρμοδιοτήτων, αλλά και η διατήρησή τους και ο μη περιορισμός τους στο μέλλον. Σημαντική προϋπόθεση αποτελεί και η θέσπιση από τους Ο.Τ.Α. ιδίων πόρων για την αποτελεσματική άσκηση των αρμοδιοτήτων τους.

Οι Ο.Τ.Α. αντιμετωπίζουν διάφορα προβλήματα στην χρηματοδότησή τους, όπως την καθυστέρηση στην απόδοση των ήδη θεσμοθετημένων πόρων, την μεταφορά αρμοδιοτήτων χωρίς την αντίστοιχη μεταφορά πόρων και την κατάργηση πόρων χωρίς την αντίστοιχη αντικατάστασή τους από άλλους. Το αποτέλεσμα είναι η δημιουργία τεράστιων οφειλών της Κεντρικής διοίκησης προς τους Ο.Τ.Α. αλλά και των Ο.Τ.Α. προς τρίτους, καθώς έχουν εγγράψει και προϋπολογίσει την είσπραξη εσόδων κατά την κατάρτιση των προϋπολογισμών τους και έχουν δημιουργήσει και τις αντίστοιχες δαπάνες διατηρώντας την αρχή της ισοσκελίσης των προϋπολογισμών.

Η χρηματοδότηση ή μη των Ο.Τ.Α., βρίσκεται στο επίκεντρο των συζητήσεων. Ορισμένοι υποστηρίζουν την επιπλέον χρηματοδότησή τους από τον κρατικό προϋπολογισμό μέσω έκτακτων επιχορηγήσεων ενώ άλλοι υπερθεματίζουν για την πλήρη απεξάρτηση της Τ.Α. από τις χρηματοδοτήσεις της Κεντρικής Διοίκησης και την στροφή των Ο.Τ.Α. σε αναθεώρηση και επαναπροσδιορισμό του τρόπου είσπραξης των δικών τους εσόδων.

2.5 Οικονομική αυτοτέλεια, Συνταγματική επιταγή ανείσπρακτη

Η πραγμάτωση της οικονομικής αυτοτέλειας των ΟΤΑ, στηριζόμενη μόνο στην μεταφορά εθνικών πόρων και χωρίς την αναζήτηση νέων πηγών εσόδων για την άσκηση αρμοδιοτήτων τους, φαίνεται να αποτελεί την αχίλλειο πτέρνα στην οικονομική δυναμική τους.

Σύμφωνα με τα άρθρα 75 και 76 του Ν.4316/2014 «Ίδρυση Παρατηρητηρίου Άνοιας, βελτίωση περί γεννητικής φροντίδας, ρυθμίσεις θεμάτων αρμοδιότητας του Υπουργείου Υγείας και άλλες ρυθμίσεις» προβλέπονται οριζόντιες περικοπές στους Κ.Α.Π. για τη χρηματοδότηση του Λογαριασμού Εξυγίανσης των Ο.Τ.Α. αλλά και ρυθμίσεις για τη αποπληρωμή ληξιπρόθεσμων οφειλών των δήμων μέσω του Παρατηρητηρίου Οικονομικής Αυτοτέλειας των Ο.Τ.Α..

Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του νομοσχεδίου, φάνηκαν οι δημοσιονομικές δυσλειτουργίες των Ο.Τ.Α. μέσω της παρακολούθησής τους από το Οικονομικό Παρατηρητήριο και διαπιστώθηκε η ανάγκη αλλαγής της μεθόδου αξιολόγησης της οικονομικής κατάστασής τους. Αυτό πρακτικά σημαίνει την πλήρη απώλεια της αυτοτέλειας καθώς οι Ο.Τ.Α. που αδυνατούν να ισοσκελίσουν τους προϋπολογισμούς τους, μπαίνουν σε πρόγραμμα εξυγίανσης. Μεταξύ των όρων που υποχρεωτικά πρέπει να τηρείται γι αυτούς, είναι και η αφαίρεση του δικαιώματος κατάρτισης προϋπολογισμού.

Για τη χρηματοδότηση του Προγράμματος Εξυγίανσης των Ο.Τ.Α. συστήνεται στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων ο «Λογαριασμός Εξυγίανσης των Ο.Τ.Α.», τον οποίο διαχειρίζεται το Υπουργείο Εσωτερικών. Μεταξύ των πόρων του ταμείου είναι η οριζόντια περικοπή των Κ.Α.Π. των Δήμων. Επίσης στην ίδια τροπολογία προβλέπεται και ο συμψηφισμός των χρεών των Δήμων και των Νομικών του Προσώπων προς το Δημόσιο μέσω της περικοπής των Κ.Α.Π..

Η ύπαρξη οικονομικής αυτοτέλειας των Ο.Τ.Α. και ο βαθμός εξάρτησής τους από την κεντρική διοίκηση, μπορεί να εκτιμηθεί με βάση ορισμένους χρηματοοικονομικούς δείκτες.

2.6 Χρηματοοικονομικοί δείκτες –εργαλεία μέτρησης

Η Κ. Σαβανώσου στο βιβλίο της « Η Οικονομική Διοίκηση και Διαχείριση των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης» (2009), αναφέρει: «Η χρήση χρηματοοικονομικών δεικτών, μας επιτρέπει να συνάγουμε συμπεράσματα για την απόδοση των εσόδων των ΟΤΑ και γενικότερα για την οικονομική τους κατάσταση».

Για τις ανάγκες της εργασίας, χρησιμοποιήθηκαν κάποιοι δείκτες και συγκεκριμένα οι εξής:

➤ **Ο Δείκτης αυτονομίας**, δείχνει το ποσοστό συμμετοχής των τακτικών εσόδων στο σύνολο των εσόδων του Δήμου.

➤ **Ο Δείκτης λειτουργικής αυτονομίας**, δείχνει το ποσοστό συμμετοχής των ιδίων τακτικών εσόδων του Δήμου στο σύνολο των τακτικών του εσόδων.

➤ **Ο Δείκτης ανεξαρτησίας**, δείχνει το ποσοστό συμμετοχής των ιδίων εσόδων στο σύνολο των εσόδων του Δήμου.

➤ **Ο Δείκτης εξάρτησης από εξωτερικές πηγές**, δείχνει το ποσοστό συμμετοχής των επιχορηγήσεων στο σύνολο των εσόδων του Δήμου. Μεγάλη τιμή του δείκτη σημαίνει την εξάρτηση του δήμου από επιχορηγήσεις. Από την άλλη μικρή τιμή του δείκτη μπορεί και να ερμηνευτεί ως αδυναμία του Δήμου για προγραμματισμό, σχεδιασμό και απορρόφηση επιχορηγήσεων από ευρωπαϊκές & εθνικές πηγές για πραγματοποίηση έργων και δράσεων.

➤ **Ο Δείκτης συμμετοχής λειτουργικών δαπανών στα συνολικά έξοδα**, δείχνει το ποσοστό των λειτουργικών δαπανών στο σύνολο των δαπανών του Δήμου.

➤ **Ο Δείκτης συμμετοχής επενδύσεων στα συνολικά έξοδα**, δείχνει τη βούληση του Δήμου για επενδυτικές επιλογές. Ο δήμος μπορεί να βρίσκεται σε στάδιο ταχείας ανάπτυξης και είναι απαραίτητη η δημιουργία υποδομών. Ερμηνεύεται και ως περιορισμένα λειτουργικά έξοδα και σπατάλη πόρων εκ μέρους του.

➤ **Ο Δείκτης κόστους απασχόλησης**, δείχνει τον περιορισμό των επενδύσεων και την τάση για άσκηση κοινωνικής πολιτικής κτλ.

➤ **Δείκτης κάλυψης κόστους λειτουργικών δαπανών από τακτικά έσοδα**, δείχνει το μέρος των τακτικών εσόδων του δεσμεύεται για κάλυψη εξόδων χρήσης.

Στη συνέχεια παρουσιάζεται ο μέσος όρος των ανωτέρω δεικτών για το χρονικό διάστημα 2013 έως 2016 για το σύνολο των 325 Δήμων μετά από επεξεργασία. Τα δεδομένα έχουν αποσταλεί αναλυτικά για κάθε έτος από το Υπουργείο Εσωτερικών και διατηρούνται στο κόμβο λειτουργικότητας.

2.6.1 Δείκτης αυτονομίας

Όσο πιο μεγάλη είναι η τιμή του δείκτη, τόσο πιο μεγάλη είναι η αυτονομία του Δήμου, καθώς στηρίζεται σε τακτικά έσοδα (προβλέψιμες πηγές εσόδων) και συνεπώς υπάρχει καλύτερος προγραμματισμός.

Πίνακας 2.2

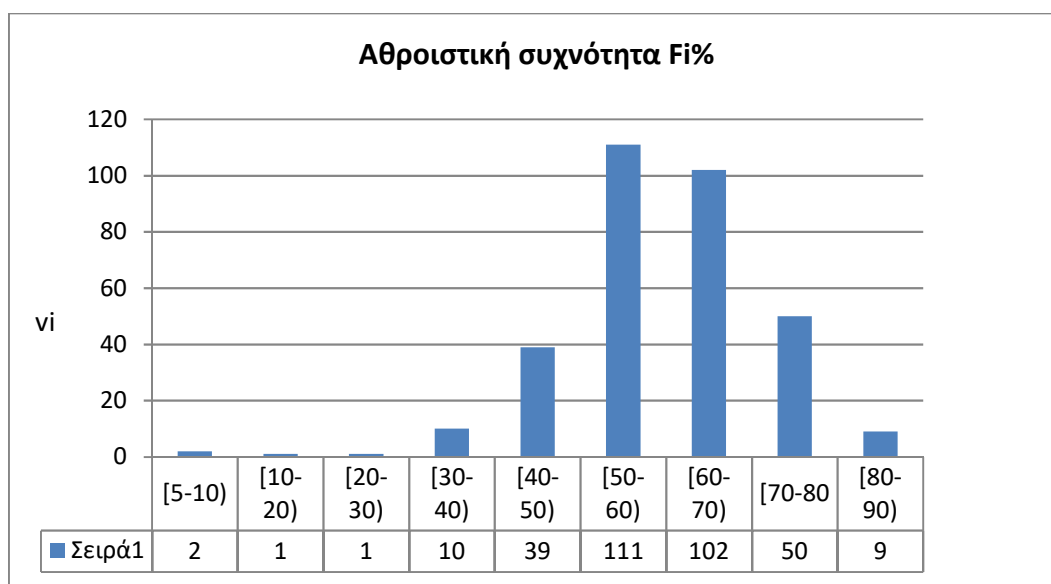
ΜΟ Δείκτη αυτονομίας των ΟΤΑ Α Βαθμού για τα έτη 2013-2016

Τάξεις (%)	Συχνότητα (vi)	Σχετική συχνότητα fi %	Αθροιστική συχνότητα Ni	Αθροιστική Σχετική συχνότητα Fi%
[5-10)	2	0,61	2	0,61
[10-20)	1	0,31	3	0,92
[20-30)	1	0,31	4	1,23
[30-40)	10	3,1	14	4,33
[40-50)	39	12	53	16,33
[50-60)	111	34,1	164	50,43
[60-70)	102	32	266	82,43
[70-80)	50	15	316	97,43
[80-90)	9	2,7	325	100
	325 Δήμοι			

Για το διάστημα μελέτης 2013-2016 παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των δήμων παρουσιάζει αυτονομία 50-60% (111 δήμοι) και 60-70% (102 δήμοι) (βλ. Διάγραμμα 1.1.), με ποσοστά 34% και 32% αντίστοιχα στο σύνολο των Δήμων της χώρας (βλ. διάγραμμα 1.2). Εμφανίζεται και μικρός αριθμός Δήμων, με αυτονομία πάνω από το 70% των τακτικών τους εσόδων επί του συνόλου των εσόδων, ενώ 59 Δήμοι μπορούν να στηριχθούν στα τακτικά τους έσοδα για να ανταποκριθούν στον σκοπό τους.

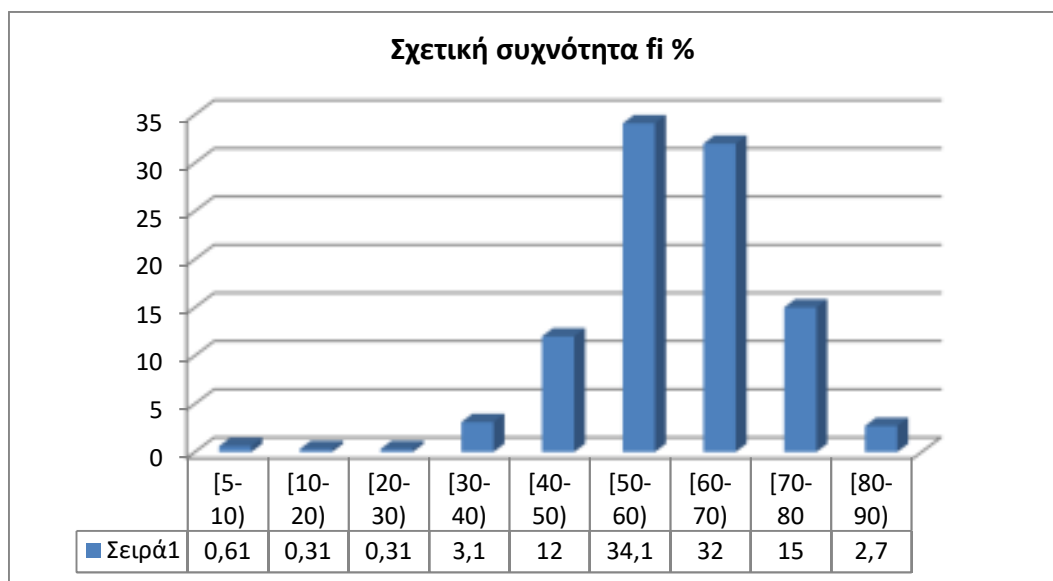
Διάγραμμα 2.1

ΜΟ Δήμων –Δείκτης αυτονομίας

Διάγραμμα 2.2

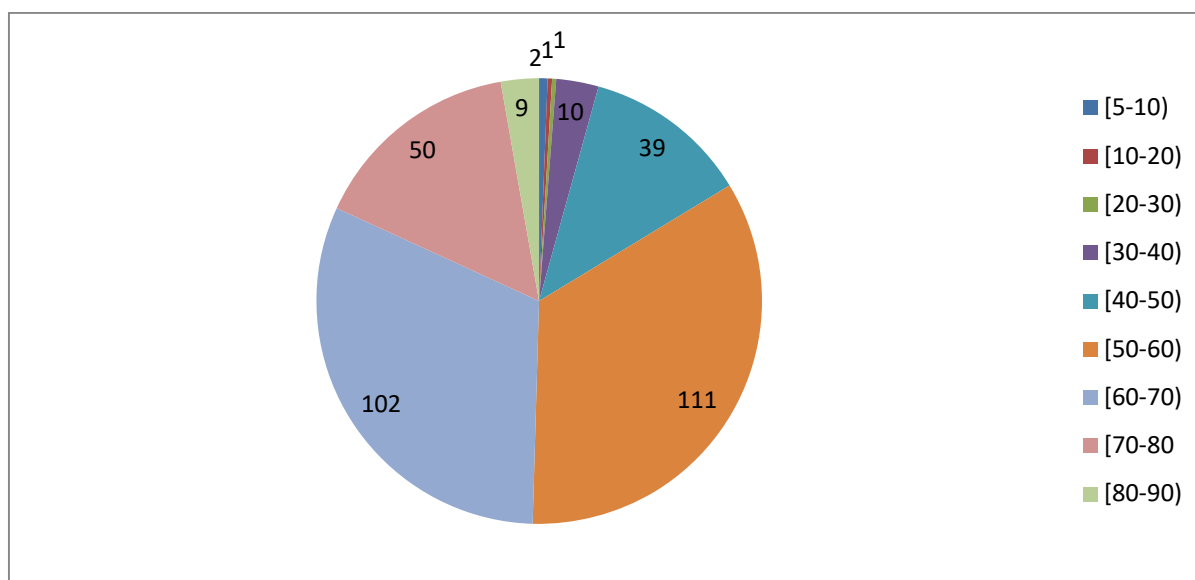
ΜΟ ποσοστιαίας αναλογίας Δείκτη αυτονομίας Δήμων

Για την καλύτερη οπτική παρουσίαση των ανωτέρω στοιχείων παρατίθεται διάγραμμα πίτας όπου είναι εμφανής η αναλογία των Δήμων που παρουσιάζουν αυτονομία και κυμαίνεται μεταξύ 50-70%.

Διάγραμμα 2.3

Απεικόνιση ΜΟ δείκτη αυτονομίας των Δήμων

Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι η αυτονομία των Δήμων δεν εξάγει συμπεράσματα για την ανεξαρτησία αυτών, καθώς στα τακτικά έσοδα των Δήμων που μελετήθηκαν παραπάνω συμπεριλαμβάνονται και οι επιχορηγήσεις.

2.6.2 Δείκτης λειτουργικής αυτονομίας

Όσο αυξάνεται η τιμή του δείκτη, τόσο αυξάνεται και η οικονομική ανεξαρτησία του Δήμου από τις χρηματοδοτήσεις της Κεντρικής Διοίκησης. Συνεπώς ο Δήμος μπορεί να προγραμματίζει τις οικονομικές του υποχρεώσεις στηριζόμενος σε τοπικές πηγές εσόδων.

Πίνακας 2.3

ΜΟ Δείκτη λειτουργικής αυτονομίας των ΟΤΑ Α Βαθμού για τα έτη 2013-2016

Τάξεις (%)	Συχνότητα (vi)	Σχετική συχνότητα fi%	Αθροιστική συχνότητα Ni	Αθροιστική Σχετική συχνότητα Fi%
[5-10)	6	1,85	6	1,85
[10-20)	16	4,92	22	6,77
[20-30)	60	18,46	82	25,23
[30-40)	97	29,85	179	55,08
[40-50)	65	20	244	75,08
[50-60)	51	15,69	295	90,77
[60-70)	21	6,46	316	97,23
[70-80)	7	2,15	323	99,38
[80-100)	2	0,61	325	99,99
	325 Δήμοι			

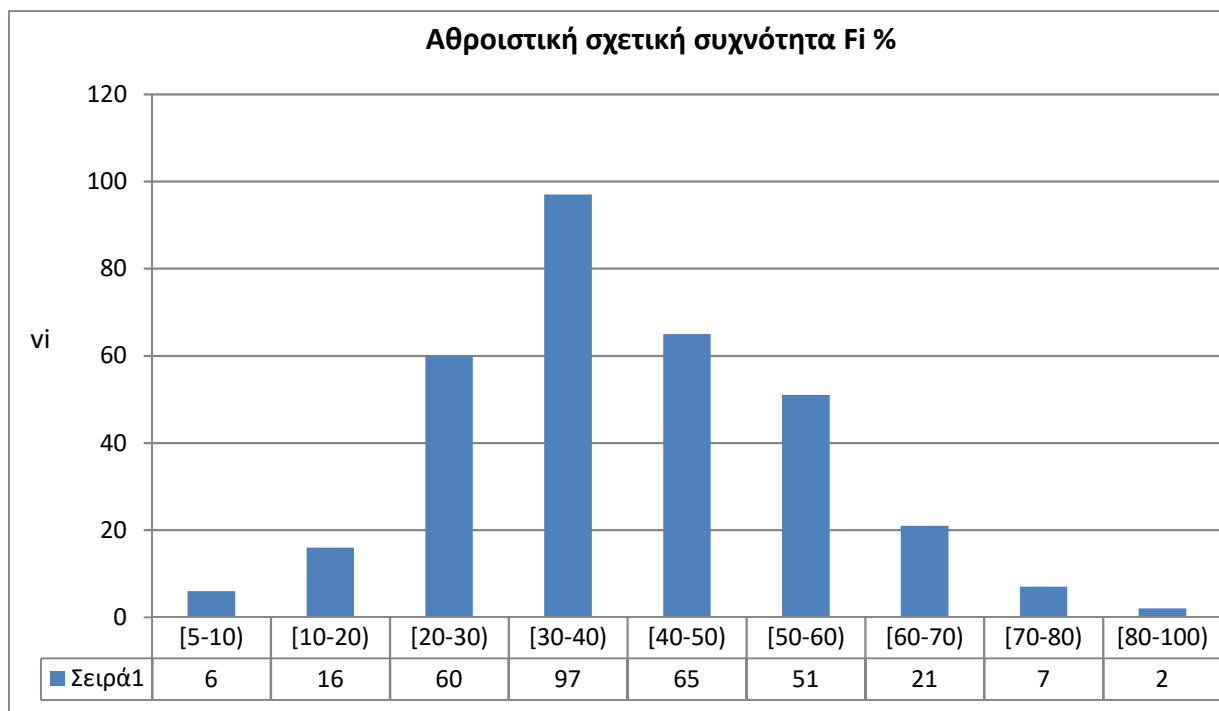
Από την παράθεση των στοιχείων στο ανωτέρω πίνακα διαπιστώνεται ότι:

Το αριθμητικό σύνολο των Δήμων συναντάται σε τέσσερις κατηγορίες, 60 Δήμοι (το 18,46% του συνόλου) παρουσιάζουν λειτουργική αυτονομία 20% - 30%, 97 Δήμοι παρουσιάζουν λειτουργική αυτονομία 30% - 40% (το 29,85% του συνόλου), 65 Δήμοι εμφανίζουν λειτουργική αυτονομία 40% - 50% (το 20%) και μόλις 51 Δήμοι παρουσιάζουν λειτουργική αυτονομία πάνω από 50% (15,69% του συνόλου των Δήμων)

Σε αθροιστικό επίπεδο το σύνολο σχεδόν των Δήμων (δηλαδή 295 από τους 325 ή ποσοστό 90,77% του συνόλου) παρουσιάζει λειτουργική αυτονομία κάτω από το 60% και μόνο το 9,23% των Δήμων δηλαδή μόλις 30 Δήμοι μπορούν να στηρίζονται στα δικά τους τακτικά έσοδα, να προγραμματίζουν τις οικονομικές τους υποχρεώσεις και να μην εξαρτώνται από τις επιχορηγήσεις της Κεντρικής Διοίκησης.

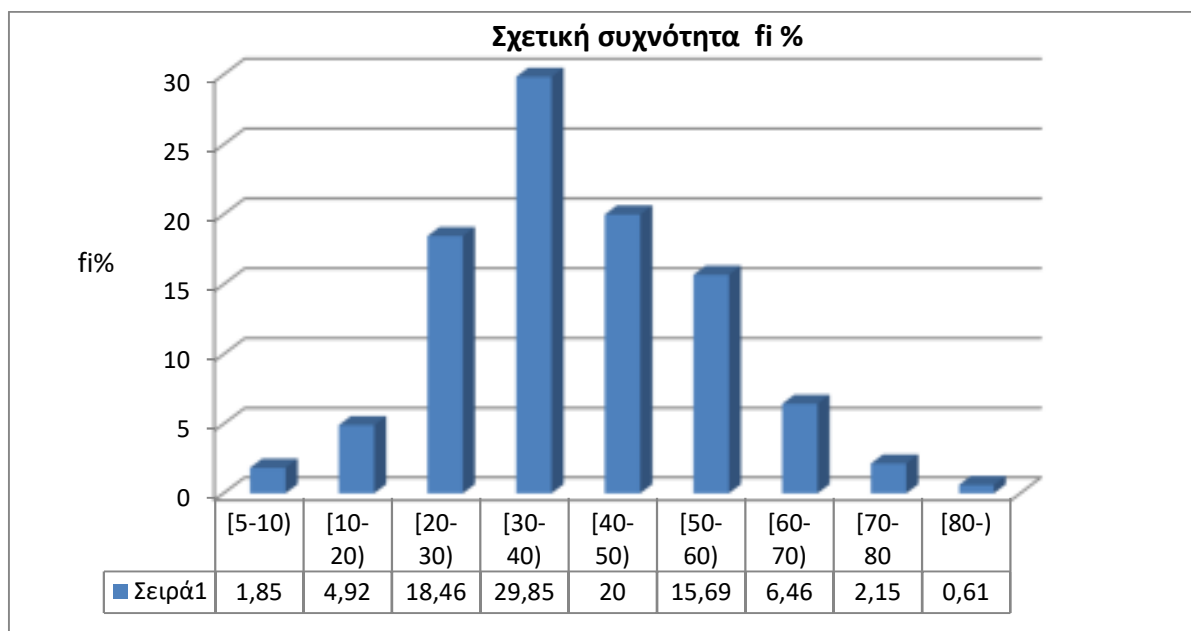
Διάγραμμα 2.4

ΜΟ Δήμων –Δείκτης λειτουργικής αυτονομίας

Διάγραμμα 2.5

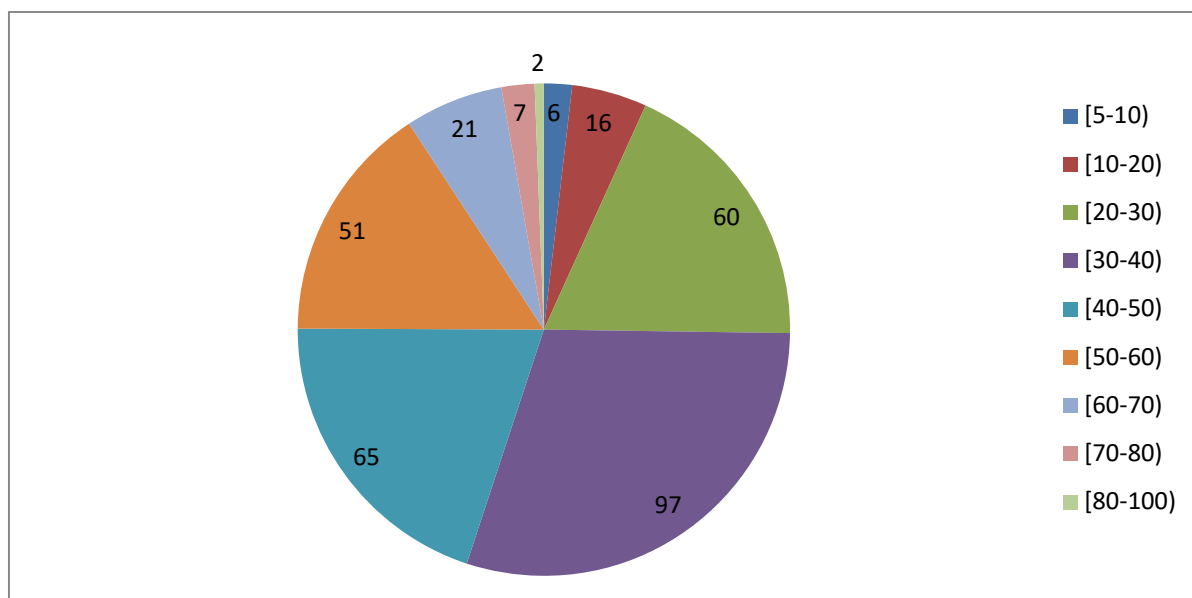
ΜΟ ποσοστιαίας αναλογίας Δείκτη λειτουργικής αυτονομίας Δήμων

Διαγραμματικά απεικονίζεται η αριθμητική υπεροχή των Δήμων στις κατηγορίες που παρουσιάζουν λειτουργική αυτονομία από 20% - 60% ενώ προηγείται σαφώς η κατηγορία

που παρουσιάζει λειτουργική αυτονομία 30% - 40% και συγκεντρώνει το 29,8% του συνόλου των Δήμων. (βλ. Διάγραμμα 1.6)

Διάγραμμα 2.6
Απεικόνιση ΜΟ δείκτη λειτουργικής αυτονομίας των Δήμων

2.6.3 Δείκτης ανεξαρτησίας

Μεγάλη τιμή του δείκτη δείχνει μικρότερη εξάρτηση του Δήμου από επιχορηγήσεις και συνεπώς καλύτερο οικονομικό προγραμματισμό. Είναι ο κατ' εξοχήν δείκτης που απεικονίζει την οικονομική λειτουργία των Δήμων, καθώς δεν περιλαμβάνει κάποια επιχορήγηση είτε για λειτουργικές δαπάνες είτε για επενδυτικούς σκοπούς.

Πίνακας 2.4
ΜΟ Δείκτη ανεξαρτησίας των ΟΤΑ Α Βαθμού για τα έτη 2013-2016

Τάξεις (%)	Συχνότητα (vi)	Σχετική συχνότητα fi%	Αθροιστική συχνότητα Ni	Αθροιστική Σχετική συχνότητα Fi%
[3-10)	16	4,92	16	4,92
[10-20)	81	24,92	97	29,84
[20-30)	134	41,23	231	71,07
[30-40)	60	18,46	291	89,53
[40-50)	27	8,31	318	97,84
[50-60)	6	1,85	324	99,69
[60-70)	1	0,31	325	100
	325 Δήμοι			

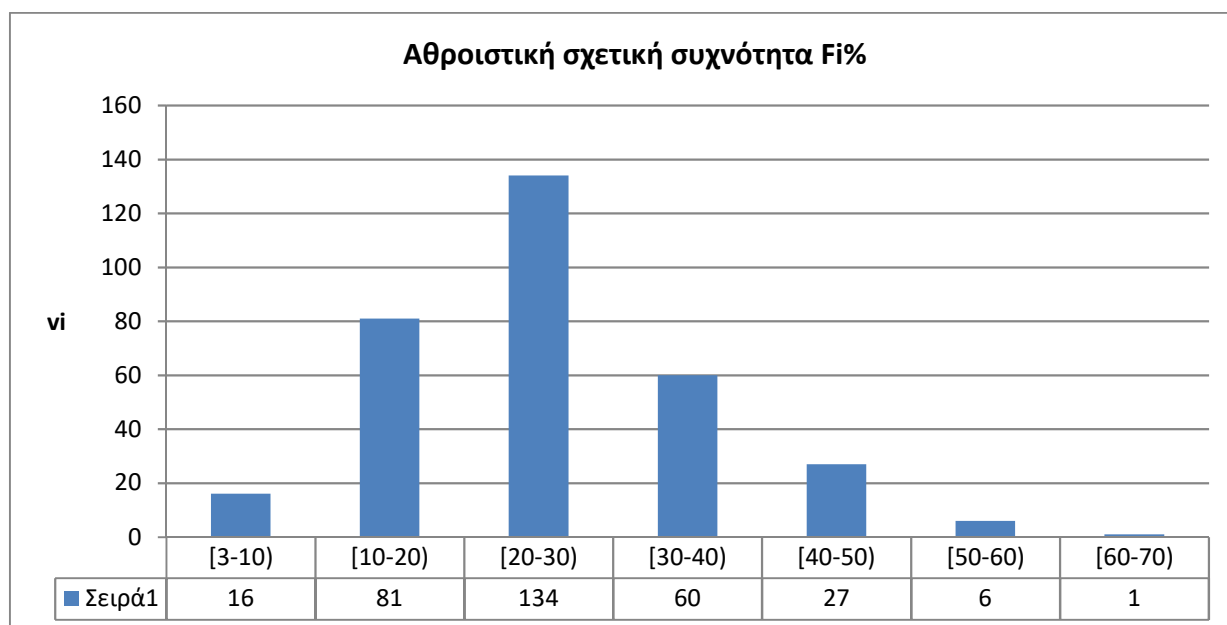
Από την ανάλυση των στοιχείων του ανωτέρω πίνακα διαπιστώνεται ότι:

134 Δήμοι της χώρας (41,23% του συνόλου των Δήμων) παρουσιάζουν Μέσο Όρο ανεξαρτησίας 20% - 30% για την περίοδο 2013-2016, 81 Δήμοι (24,92% του συνόλου) παρουσιάζουν ανεξαρτησία 10% - 20% ενώ 60 Δήμοι (18,46%) παρουσιάζουν ανεξαρτησία 30% - 40%. (βλ. Διάγραμμα 1.7).

Σε αθροιστικό επίπεδο 318 Δήμοι (ποσοστό 97,84 % του συνόλου) παρουσιάζουν ανεξαρτησία κάτω από 50%. Μόνο 7 Δήμοι (2,16 % του συνόλου) παρουσιάζουν ανεξαρτησία πάνω από 50% (βλ. Διαγράμματα 1.8 & 1.9) μπορούν να ανταπεξέλθουν στις υποχρεώσεις τους στηριζόμενοι σε δικά τους έσοδα και μη εξαρτώμενοι από οποιαδήποτε επιχορήγηση της Κεντρικής Διοίκησης.

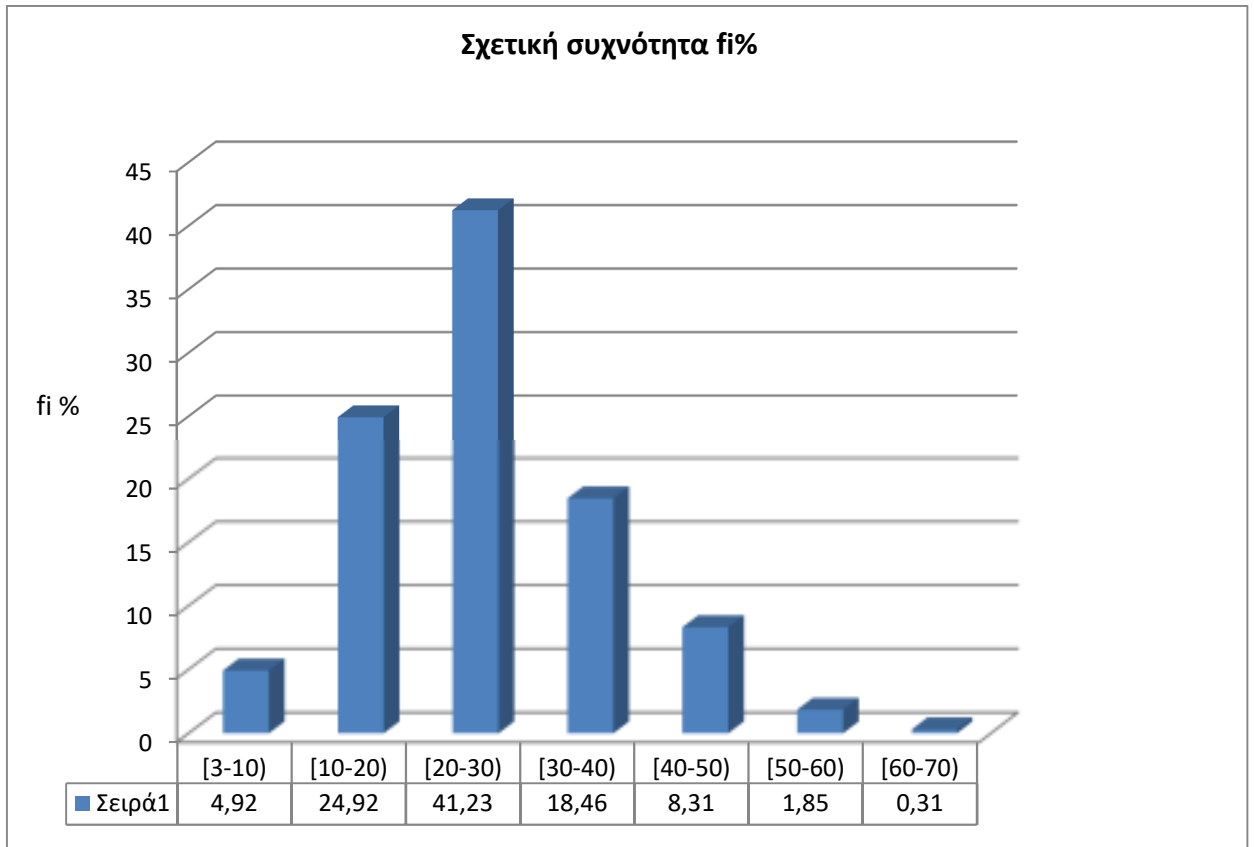
Διάγραμμα 2.7

ΜΟ Δήμων –Δείκτης ανεξαρτησίας

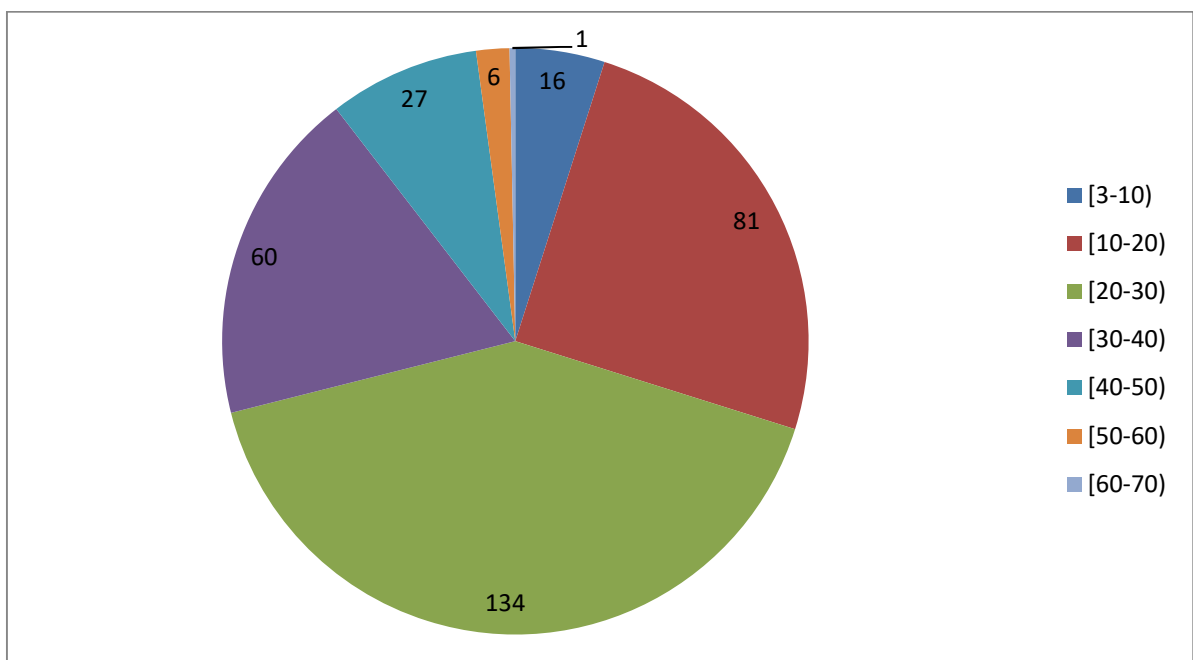
Διάγραμμα 2.8

ΜΟ ποσοστιαίας αναλογίας Δείκτη ανεξαρτησίας Δήμων

Διάγραμμα 2.9

Απεικόνιση ΜΟ δείκτη ανεξαρτησίας των Δήμων

Δείκτης με ιδιαίτερη βαρύτητα καθώς αντικατοπτρίζεται η οικονομική λειτουργία των Δήμων, ανοίγοντας τον διάλογο περί της οικονομικής αυτοτέλειας που πρέπει να συντρέχει στην περίπτωση των δήμων.

2.6.4 Δείκτης εξάρτησης από εξωτερικές πηγές

Όσο αυξάνεται η τιμή του δείκτη, τόσο περιορίζεται η αυτονομία του δήμου και εξαρτάται από επιχορηγήσεις και δάνεια. Αν ερμηνευτεί σε συνάρτηση με τον προηγούμενο δείκτη ανεξαρτησίας μπορούν να εξαχθούν πολύτιμα συμπεράσματα για τα οικονομικά των Δήμων. Λειτουργεί αντίθετα με τον προηγούμενο δείκτη ανεξαρτησίας, όπου το επιθυμητό είναι ο δείκτης ανεξαρτησίας να έχει μεγάλη τιμή και ο δείκτης εξάρτησης μικρή τιμή.

Πίνακας 2.5

ΜΟ Δείκτη εξάρτησης από εξωτερικές πηγές των ΟΤΑ Α Βαθμού για τα έτη 2013-2016

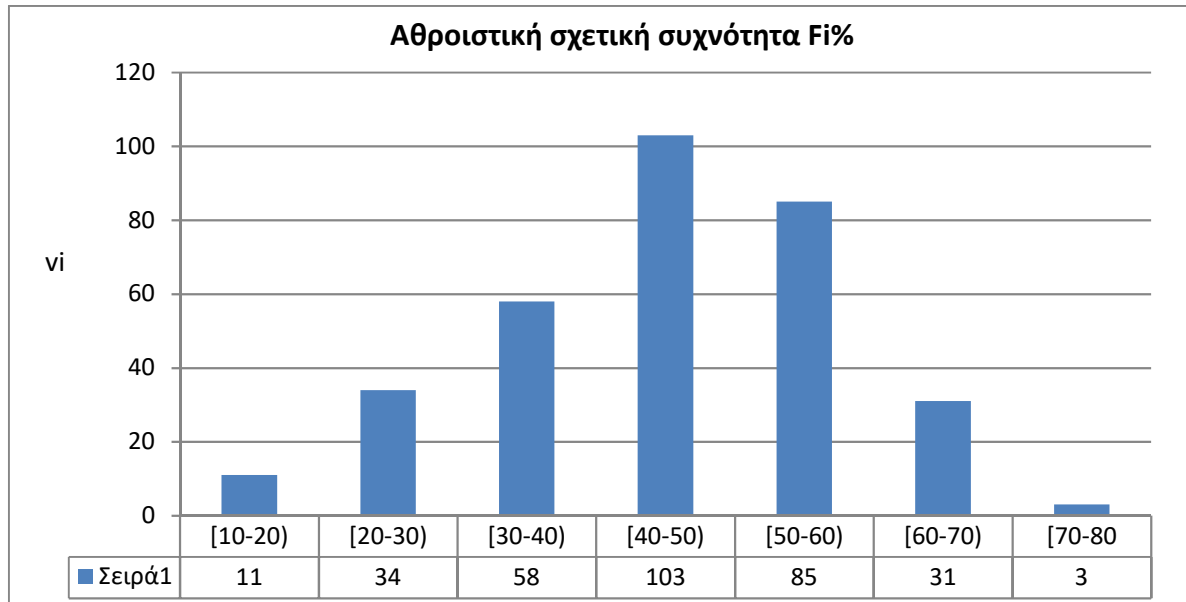
Τάξεις (%)	Συχνότητα (vi)	Σχετική συχνότητα fi%	Αθροιστική συχνότητα Ni	Αθροιστική Σχετική συχνότητα Fi%
[10-20)	11	3,38	11	3,38
[20-30)	34	10,46	45	13,84
[30-40)	58	17,85	103	31,69
[40-50)	103	31,69	206	63,38
[50-60)	85	26,15	291	89,53
[60-70)	31	9,54	322	99,07
[70-80)	3	0,92	325	99,99
	325 Δήμοι			

Από την παράθεση των στοιχείων του ανωτέρω πίνακα διαπιστώνεται ότι:

Από τους 325 Δήμους που μελετώνται, οι 103 (31,69% του συνόλου) παρουσιάζουν εξάρτηση από επιχορηγήσεις και δάνεια σε ποσοστό που αγγίζει το 40% - 50%. 85 Δήμοι (26,15%) παρουσιάζουν εξάρτηση 50% - 60% και σε 34 Δήμους οι επιχορηγήσεις και τα δάνεια αποτελούν πάνω από το 60% του συνόλου των εσόδων τους. (βλ. Διάγραμμα 1.10 & 1.11)

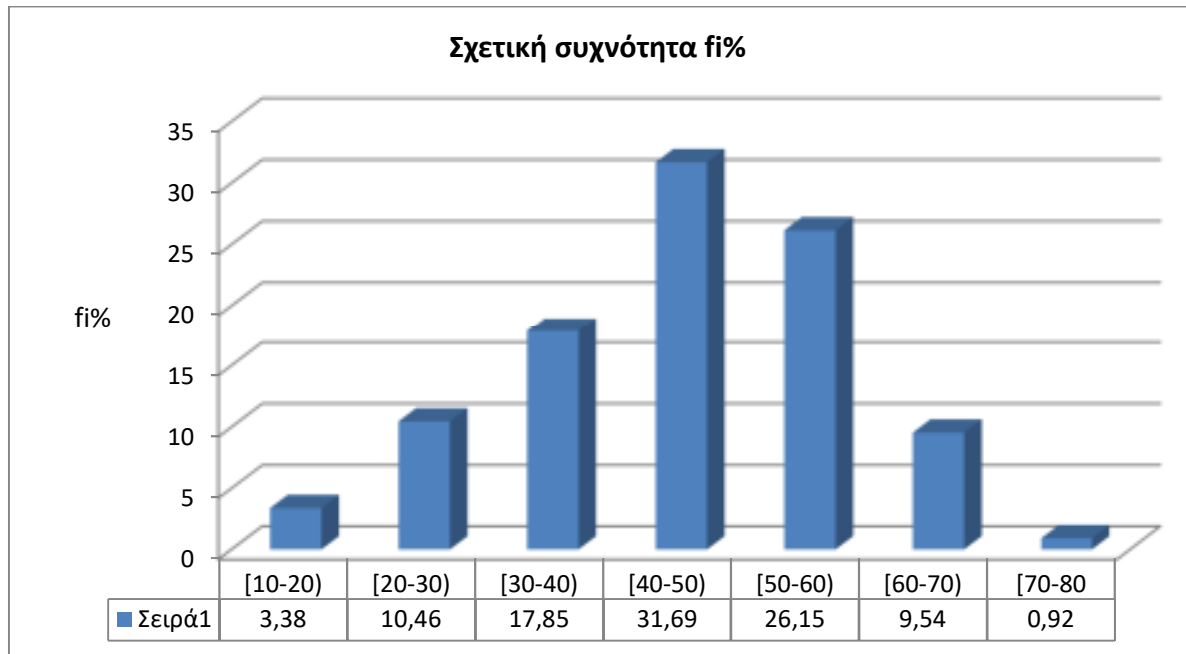
Διάγραμμα 2.10

ΜΟ Δήμων –Δείκτης εξάρτησης από εξωτερικές πηγές

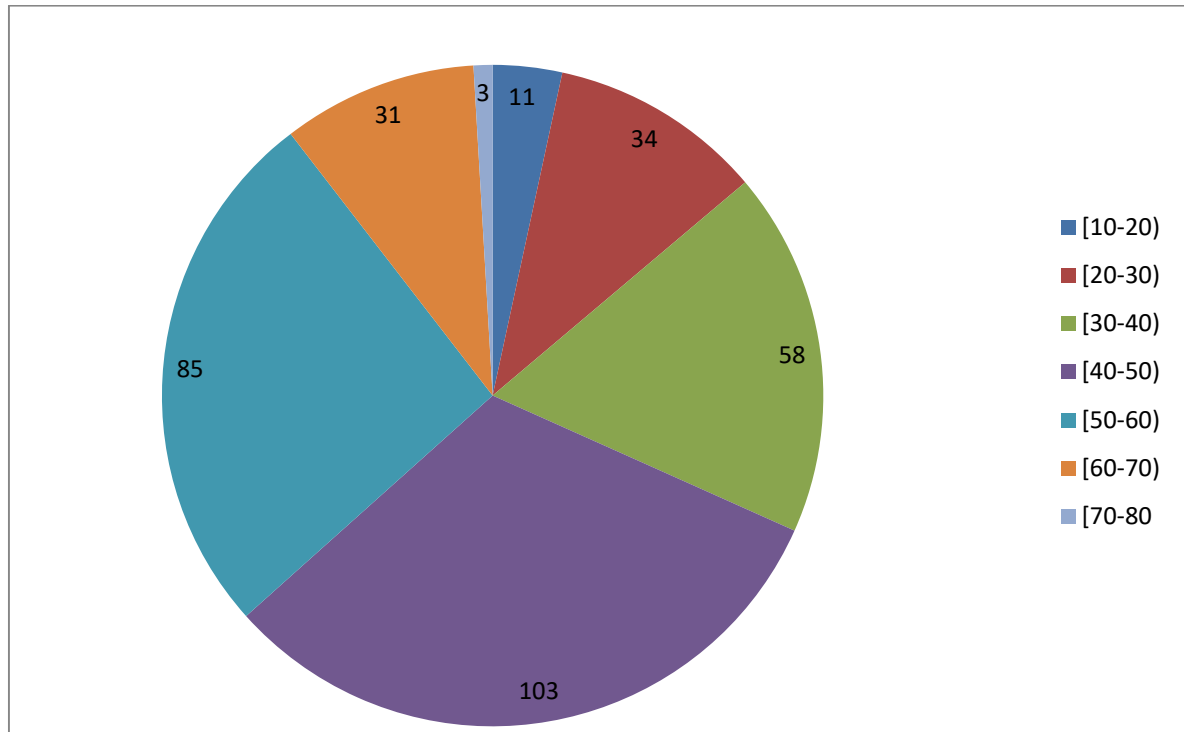
Διάγραμμα 2.11

ΜΟ ποσοστιαίας αναλογίας Δείκτη εξάρτησης από εξωτερικές πηγές Δήμων

Διάγραμμα 2.12

Απεικόνιση ΜΟ δείκτη εξάρτησης από εξωτερικές πηγές των Δήμων

Σε αθροιστικό επίπεδο, σε 206 Δήμους το 50% των εσόδων τους αποτελούν οι επιχορηγήσεις και τα δάνεια και στους υπόλοιπους 119 δήμους οι επιχορηγήσεις και τα δάνεια αποτελούν πάνω από το 50% των εσόδων τους.

Συνοπτικά διαπιστώνεται ότι οι μισοί Δήμοι της χώρας ανταποκρίνονται στις οικονομικές λειτουργίες τους μέσα από δάνεια και επιχορηγήσεις.

2.6.5 Δείκτης συμμετοχής λειτουργικών δαπανών στα συνολικά έξοδα

Μεγάλη τιμή του δείκτη δείχνει ότι μεγάλο μέρος των δαπανών του Δήμου αποτελούν τα έξοδα χρήσης και επομένως δεν έχουν γίνει επενδύσεις (έργα, αγορές παγίων). Ερμηνεύεται ως σπατάλη πόρων, υψηλό λειτουργικό κόστος και αφοσίωση του Δήμου στην παροχή υπηρεσιών.

Πίνακας 2.6

ΜΟ Δείκτη συμμετοχής λειτουργικών δαπανών στα συνολικά έξοδα των ΟΤΑ Α Βαθμού για τα έτη 2013-2016

Τάξεις (%)	Συχνότητα (vi)	Σχετική συχνότητα fi%	Αθροιστική συχνότητα Ni	Αθροιστική Σχετική συχνότητα Fi%
[0-30)	8	2,46	8	2,46
[30-40)	2	0,61	10	3,07
[40-50)	9	2,77	19	5,84
[50-60)	31	9,54	50	15,38
[60-70)	63	19,38	113	34,76
[70-80)	66	20,31	179	55,07
[80-90)	44	13,54	223	68,61
[90-100)	35	10,76	258	79,37
[100-110)	25	7,69	283	87,06
[110-120)	8	2,46	291	89,52
[120-)	34	10,46	325	99,98
	325 Δήμοι			

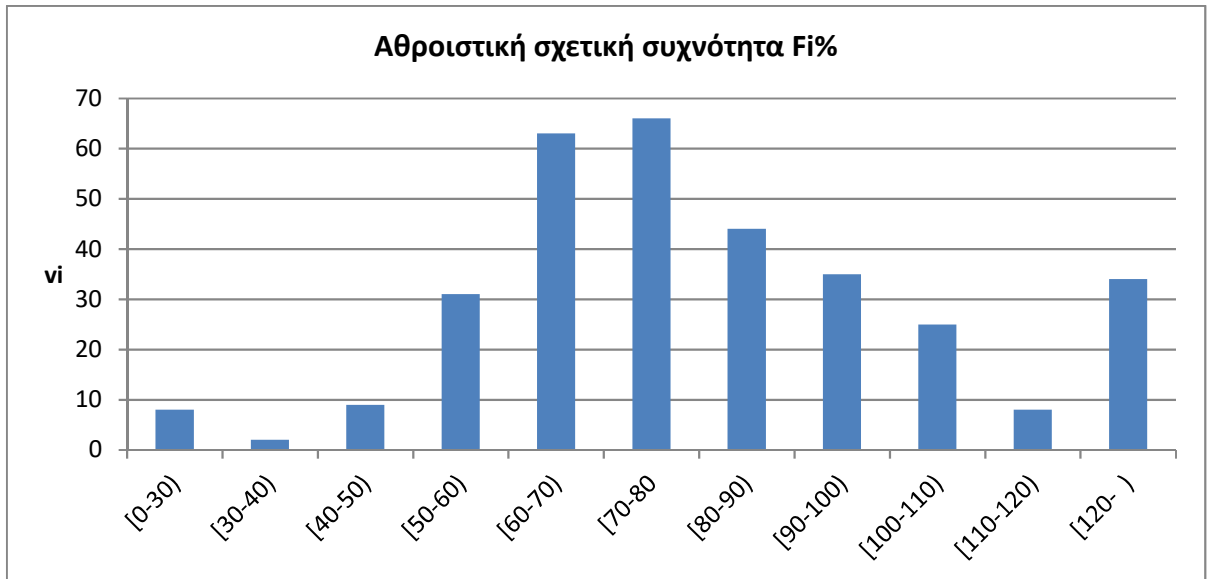
Από την παράθεση των στοιχείων του ανωτέρω πίνακα διαπιστώνεται ότι :

Μεγάλο μέρος των εξόδων των Δήμων αποτελούν οι λειτουργικές δαπάνες. (βλ. διάγραμμα 1.15).

Σε αθροιστικό επίπεδο μόνο σε 19 Δήμους (5,84% του συνόλου) οι λειτουργικές τους δαπάνες είναι κάτω του 50%. Το σύνολο σχεδόν των Δήμων (οι υπόλοιποι 306 το 94,16% του συνόλου) είναι προσηλωμένοι σε παροχές υπηρεσιών και όχι σε δέσμευση των χρημάτων τους σε έργα και επενδύσεις. Αυτό ενδεχομένως να καταδεικνύει και την έλλειψη προγραμματισμού.

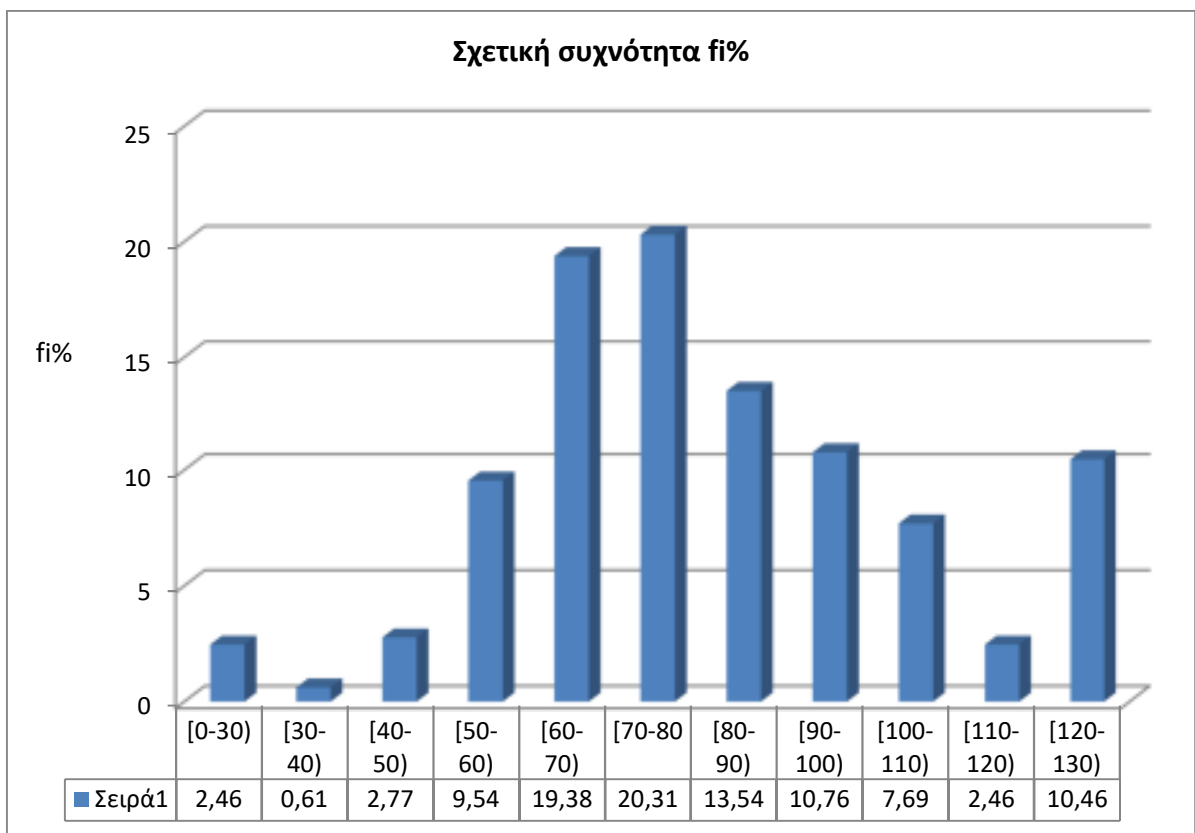
Διάγραμμα 2.13

ΜΟ Δήμων –Δείκτης συμμετοχής λειτουργικών δαπανών στα συνολικά έξοδα

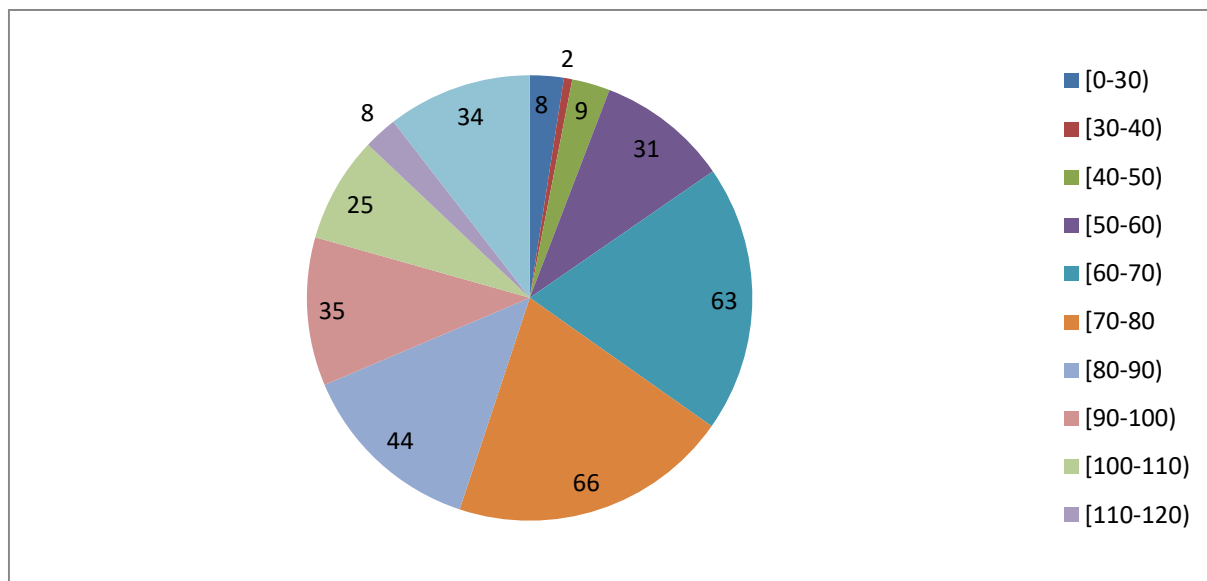
Διάγραμμα 2.14

ΜΟ ποσοστιαίας αναλογίας Δείκτη συμμετοχής λειτουργικών δαπανών στα συνολικά έξοδα

Διάγραμμα 2.15

Απεικόνιση ΜΟ δείκτη συμμετοχής λειτουργικών δαπανών στα συνολικά έξοδα

2.6.6 Δείκτης συμμετοχής επενδύσεων στα συνολικά έξοδα

Την παραπάνω διαπίστωση για τον δείκτη λειτουργικών δαπανών έρχεται να την επιβεβαιώσει ο δείκτης συμμετοχής επενδύσεων, καθώς εκφράζει την βούληση των Δήμων για επενδυτικές επιλογές. Οι υψηλές τιμές του δείκτη μπορεί να οφείλονται σε δραστικά περιορισμένα λειτουργικά έξοδα και υποδηλώνουν Δήμους με δυναμικό επενδυτικό προσανατολισμό.

Πίνακας 2.7

ΜΟ Δείκτη συμμετοχής επενδύσεων στα συνολικά έξοδα των ΟΤΑ Α Βαθμού για τα έτη 2013-2016

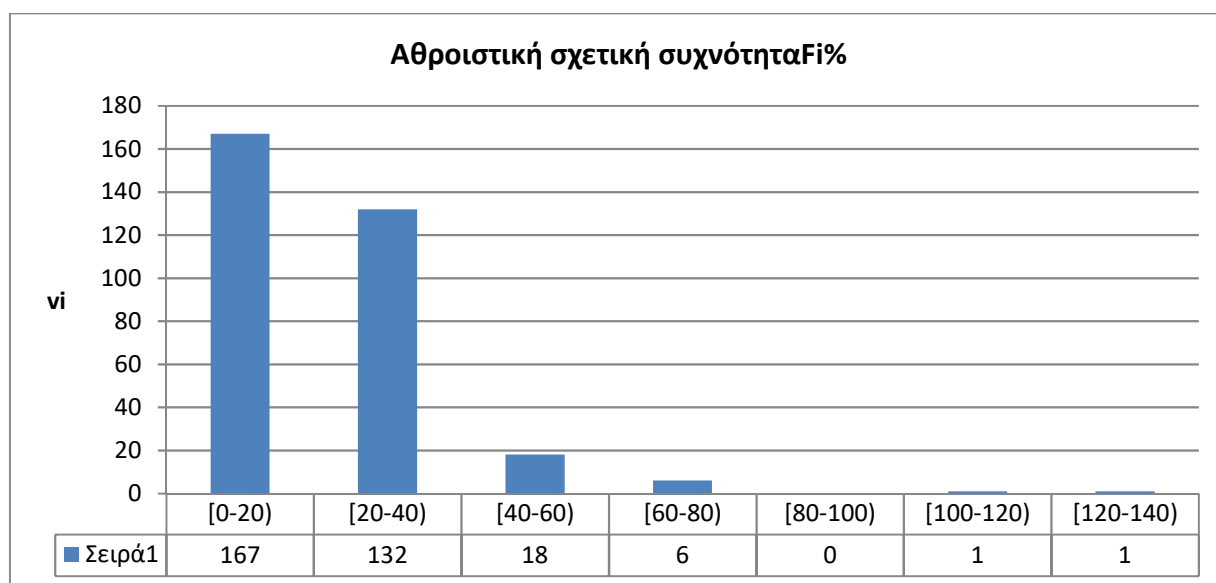
Τάξεις (%)	Συχνότητα (vi)	Σχετική συχνότητα fi%	Αθροιστική συχνότητα Ni	Αθροιστική Σχετική συχνότητα Fi%
[0-20)	167	51,38	167	51,38
[20-40)	132	40,61	299	91,99
[40-60)	18	5,53	317	97,52
[60-80)	6	1,85	323	99,37
[80-100)	0	0	323	99,37
[100-120)	1	0,31	324	99,68
[120-140)	1	0,31	325	99,99
	325 Δήμοι			

Από την ανάλυση των στοιχείων του ανωτέρω πίνακα διαπιστώνεται ότι:

Στο διάστημα μελέτης 2013-2016 κατά μέσο όρο 167 Δήμοι (51,38% του συνόλου) παρουσιάζουν τάση για επενδύσεις σε ποσοστό έως 20%, 132 δήμοι (40,61% του συνόλου) έως 40% και μόνο 6 δήμοι (1,85%) δείχνουν διάθεση για επενδύσεις και έργα. (βλ. διάγραμμα 1.16 και 1.17)

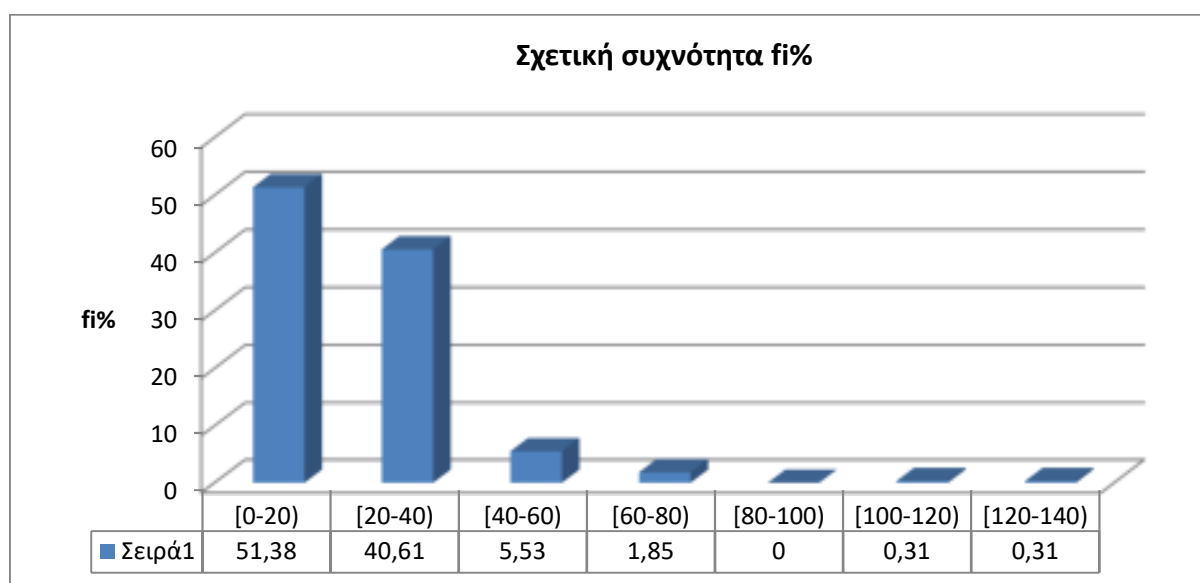
Διάγραμμα 2.16

ΜΟ Δήμων –Δείκτης συμμετοχής επενδύσεων στα συνολικά έξοδα

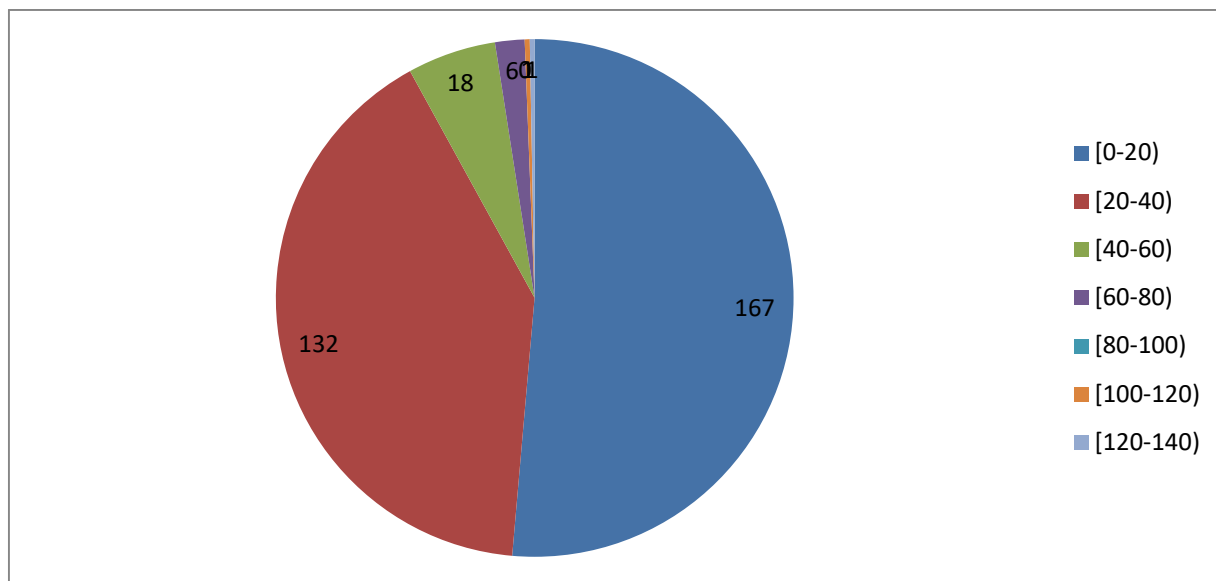
Διάγραμμα 2.17

ΜΟ ποσοστιαίας αναλογίας Δείκτη συμμετοχής επενδύσεων στα συνολικά έξοδα

Διάγραμμα 2.18

Απεικόνιση ΜΟ δείκτη συμμετοχής επενδύσεων στα συνολικά έξοδα

Σε αθροιστικό επίπεδο 299 Δήμοι, (91,99 % του συνόλου), δεν έχουν καμία βούληση για επενδύσεις και δεσμεύουν τα χρήματά τους σε λειτουργικές δαπάνες, ενώ μόνο 26 δήμοι δείχνουν επενδυτικές επιλογές (το 8,01%).

2.6.7 Δείκτης συμμετοχής κόστους απασχόλησης στα συνολικά έξοδα

Η μεγάλη τιμή του δείκτη καταδεικνύει την περιορισμένη δυνατότητα επενδύσεων. Είναι σε άμεση συνάρτηση με τον δείκτη συμμετοχής λειτουργικών δαπανών στα συνολικά έξοδα καθώς το κόστος απασχόλησης αποτελεί μέρος του συνόλου των λειτουργικών δαπανών.

Πίνακας 2.8

**ΜΟ Δείκτη συμμετοχής κόστους απασχόλησης στα συνολικά έξοδα των ΟΤΑ Α
Βαθμού για τα έτη 2013-2016**

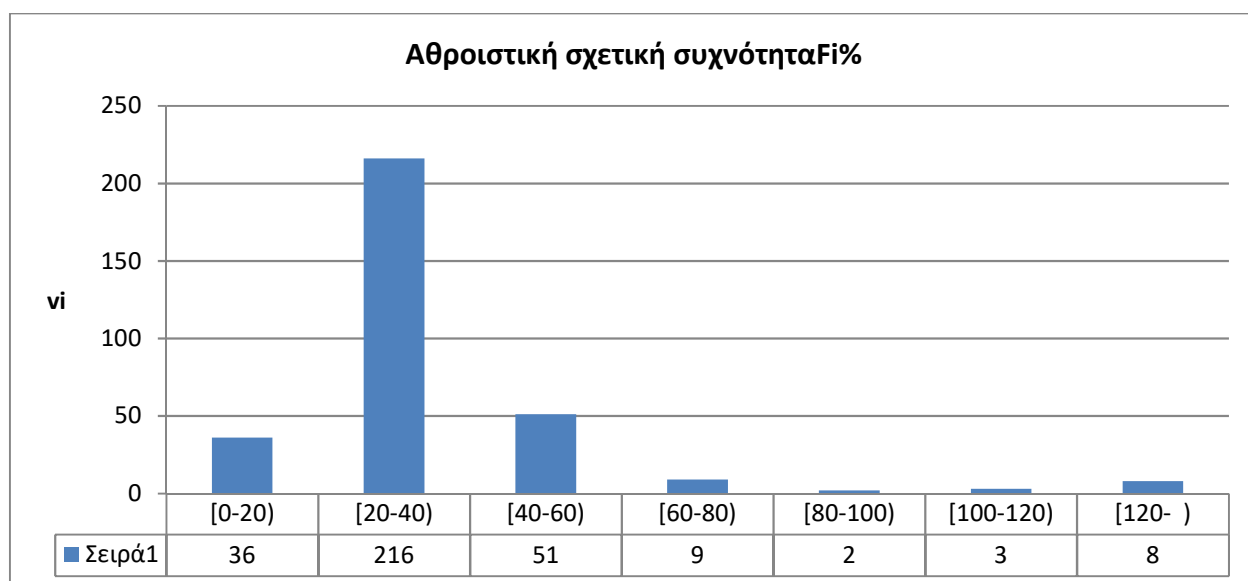
Τάξεις (%)	Συχνότητα (vi)	Σχετική συχνότητα fi%	Αθροιστική συχνότητα Ni	Αθροιστική Σχετική συχνότητα Fi%
[0-20)	36	11,08	36	11,08
[20-40)	216	66,46	252	77,54
[40-60)	51	15,69	303	93,23
[60-80)	9	2,77	312	96
[80-100)	2	0,62	314	96,62
[100-120)	3	0,92	317	97,54
[120-)	8	2,46	325	100
	325 Δήμοι			

Από την ανάλυση των στοιχείων του ανωτέρω πίνακα διαπιστώνεται ότι:

Κατά μέσο όρο, σε 216 Δήμους (ποσοστό 66,46% του συνόλου), το κόστος απασχόλησης καταλαμβάνει έως το 40% των συνολικών τους εξόδων. Σε 51 Δήμους (15,69% του συνόλου), το ποσοστό του κόστους απασχόλησης ανέρχεται έως το 60% των συνολικών τους εξόδων. (βλ. Διαγράμματα 1.19 & 1.20)

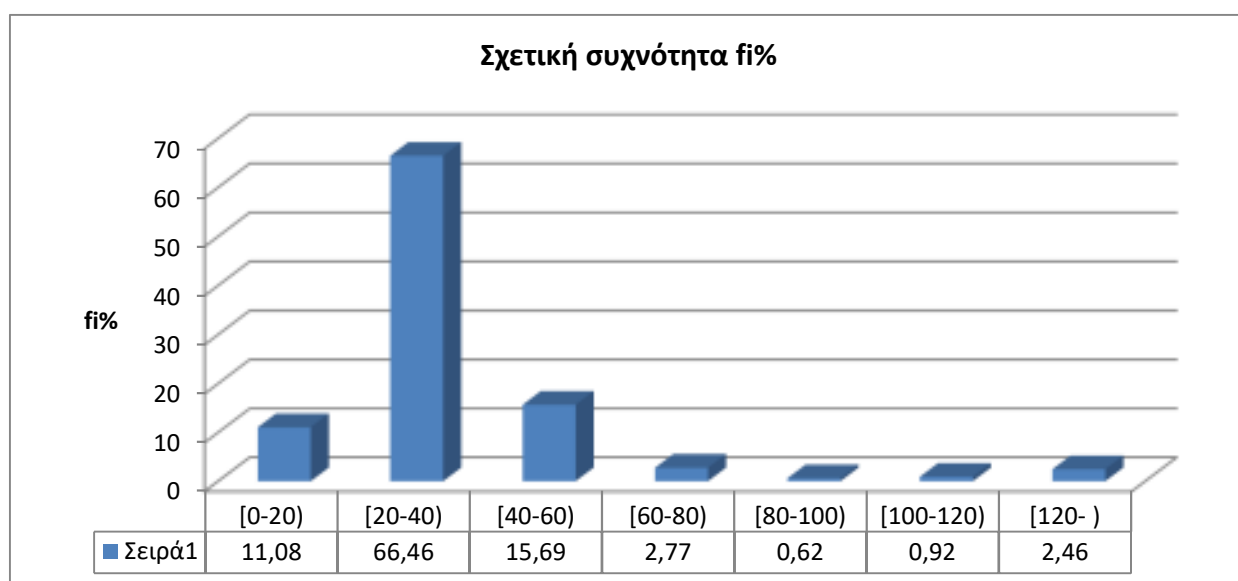
Διάγραμμα 2.19

ΜΟ Δήμων –Δείκτης συμμετοχής κόστους απασχόλησης στα συνολικά έξοδα

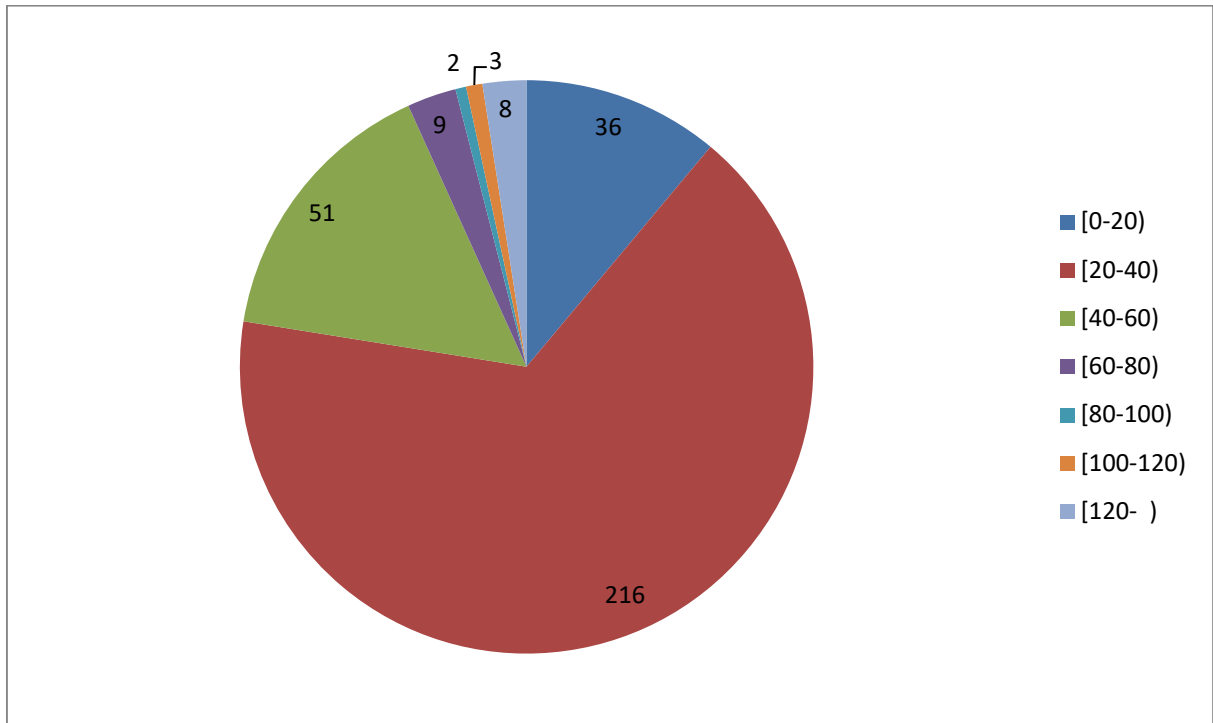
Διάγραμμα 2.20

ΜΟ ποσοστιαίας αναλογίας Δείκτη συμμετοχ κόστους απασχόλησης στα συνολ. έξοδα

Διάγραμμα 2.21

Απεικόνιση ΜΟ δείκτη συμμετοχής κόστους απασχόλησης στα συνολικά έξοδα

Σε αθροιστικό επίπεδο, σε 303 Δήμους της χώρας (93,23 % του συνόλου), το κόστος απασχόλησης αποτελεί έως το 60% των συνολικών εξόδων τους. Αυτό είναι ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό εάν ληφθεί υπόψη ότι το κόστος αφορά μόνο μισθοδοτούμενους και αποτελεί όπως προαναφέρθηκε υποομάδα στο σύνολο των λειτουργικών δαπανών. Εύκολα γίνεται αντιληπτή η άρνηση του συνόλου των Δήμων σε επενδυτικές επιλογές και η προσήλωσή τους σε έξοδα χρήσης.

2.6.8 Δείκτης κάλυψης κόστους λειτουργικών δαπανών από τακτικά έσοδα

Μεγάλη τιμή του δείκτη φανερώνει την ανάγκη του Δήμου να δεσμεύει τακτικά έσοδα για την κάλυψη τρεχουσών λειτουργικών δαπανών.

Πίνακας 2.9

ΜΟ Δείκτη κάλυψης κόστους λειτουργικών δαπανών από τακτικά έσοδα των ΟΤΑ Α Βαθμού για τα έτη 2013-2016

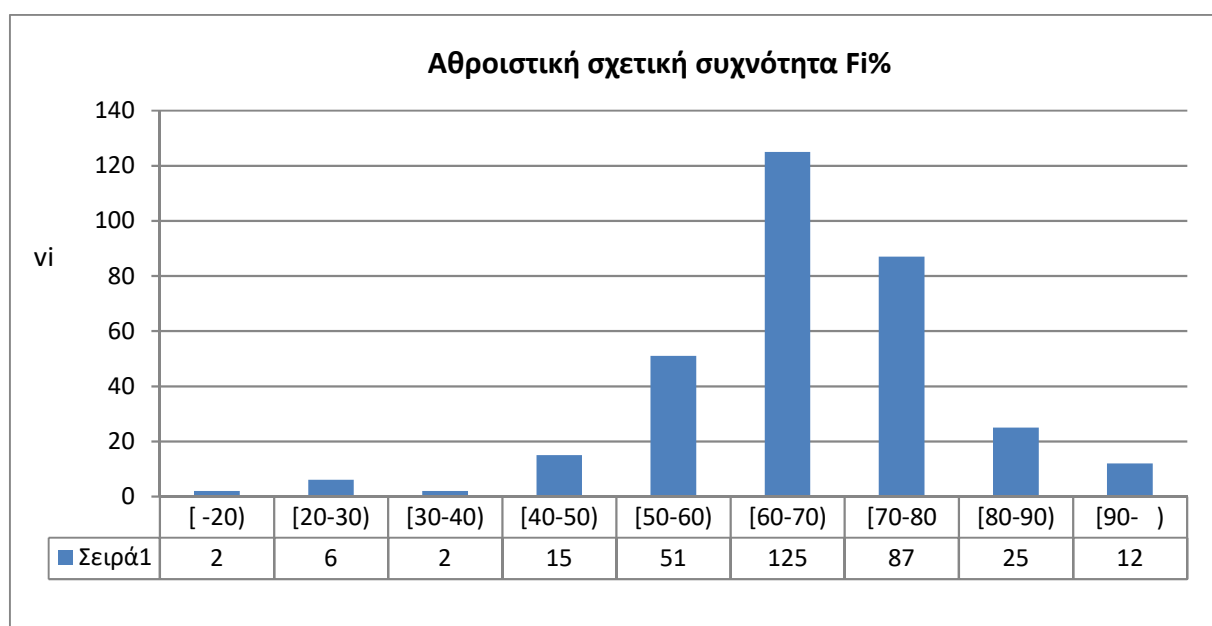
Τάξεις (%)	Συχνότητα (vi)	Σχετική συχνότητα fi%	Αθροιστική συχνότητα Ni	Αθροιστική Σχετική συχνότητα Fi%
[-20)	2	0,61	2	0,61
[20-30)	6	1,85	8	2,46
[30-40)	2	0,62	10	3,08
[40-50)	15	4,62	25	7,7
[50-60)	51	15,69	76	23,39
[60-70)	125	38,46	201	61,85
[70-80)	87	26,77	288	88,62
[80-90)	25	7,69	313	96,31
[90-)	12	3,69	325	100
	325 Δήμοι			

Από την ανάλυση των στοιχείων του ανωτέρω πίνακα διαπιστώνεται ότι:

Κατά μέσο όρο σε διάστημα τεσσάρων ετών (2013-2016) σε 125 Δήμους (38,46% του συνόλου) η κάλυψη των λειτουργικών δαπανών τους ανέρχεται έως το 70% των τακτικών τους εσόδων. Σε 87 Δήμους (26,77% του συνόλου) η κάλυψη των λειτουργικών δαπανών ξεπερνά το 70%. Ένας ακόμη δείκτης που έρχεται να επιβεβαιώσει την άρνηση των Δήμων για επενδυτικές επιλογές. (βλ. Διάγραμμα 1.22 & 1.23)

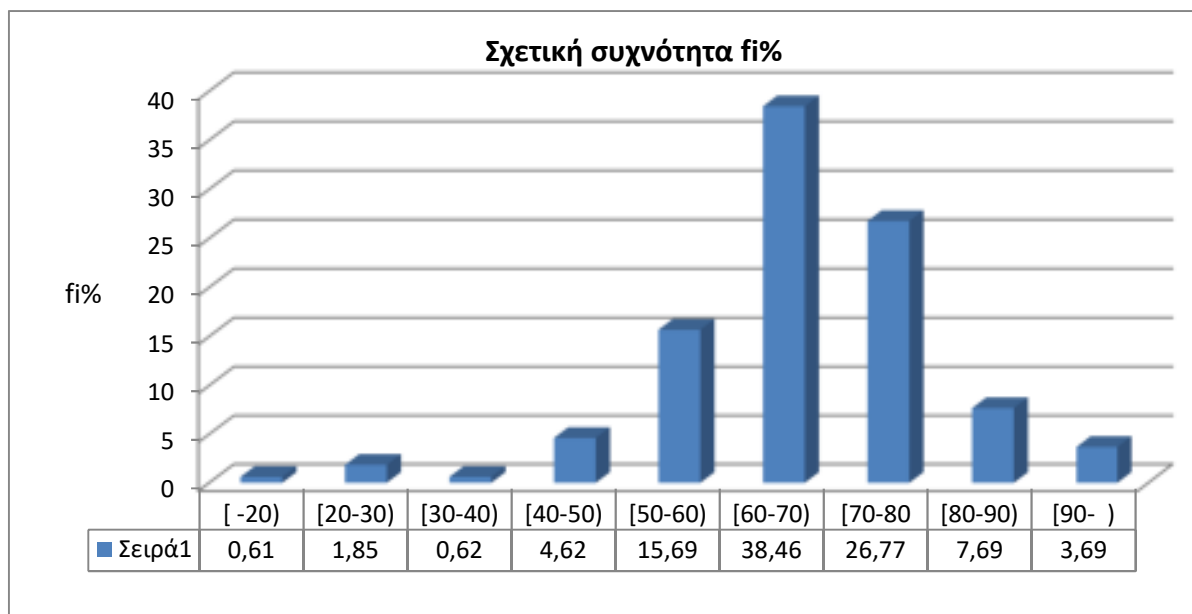
Διάγραμμα 2.22

ΜΟ Δήμων –Δείκτης κάλυψης κόστους λειτουργικών δαπανών από τακτικά έσοδα

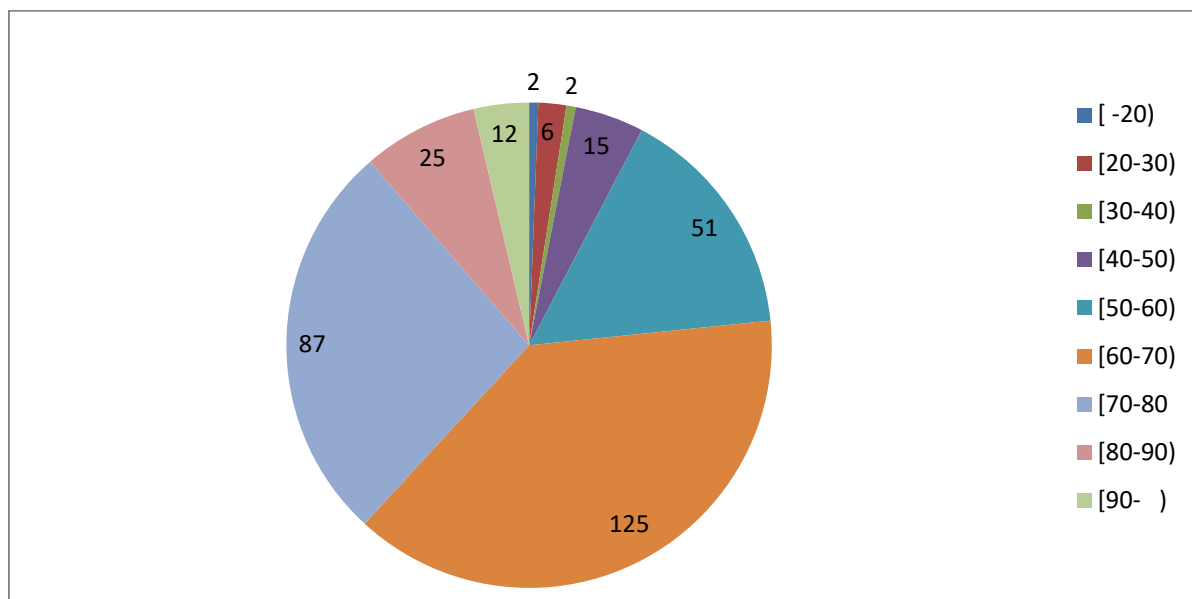
Διάγραμμα 2.23

ΜΟ ποσοστιαίας αναλογίας Δείκτη κάλυψης κόστους λειτουργικών δαπανών από τακτικά έσοδα

Διάγραμμα 2.24

Απεικόνιση ΜΟ δείκτη κάλυψης κόστους λειτουργικών δαπανών από τακτικά έσοδα.

Σε αθροιστικό επίπεδο σε μόλις 25 Δήμους, (7,7 % του συνόλου), οι λειτουργικές δαπάνες δεσμεύουν έως το 50 % των τακτικών τους εσόδων. Σε 300 δήμους (92,3 % του συνόλου), η κάλυψη των λειτουργικών δαπανών από τακτικά έσοδα ξεπερνά το 50%.

2.7 Αποτελέσματα –Ερμηνεία

Από την ανάλυση του μέσου όρου των χρηματοοικονομικών δεικτών που προηγήθηκε στο χρονικό διάστημα 2013-2016 προκύπτουν τα εξής συμπεράσματα:

- Η μεγάλη πλειοψηφία των Δήμων της χώρας, σε ποσοστό 82,43%, παρουσιάζει αυτονομία έως 70%. Αντίθετα μόνο το 9,23% του συνόλου παρουσιάζει λειτουργική αυτονομία άνω του 60%. Ειδοποιός διαφορά για τον υπολογισμό της λειτουργικής αυτονομίας, είναι ότι δεν συμπεριλαμβάνονται οι επιχορηγήσεις της κεντρικής διοίκησης και συγκεκριμένα η ομάδα 06 (έξοδα χρήσης).
- Οι Δήμοι που μπορούν να ανταποκριθούν στην οικονομική τους λειτουργία χωρίς οποιασδήποτε μορφής επιχορήγηση από την Κεντρικής Διοίκηση, στηριζόμενοι μόνο στα δικά τους έσοδα και σε ποσοστό πάνω από το 50% είναι ελάχιστοι, αποτελούν δε το 2,16% του συνόλου των ΟΤΑ. Σε 222 Δήμους, πάνω από το 40% των εσόδων τους προέρχεται από δάνεια και επιχορηγήσεις.
- Ως προς τις επιλογές των δαπανών τους, οι Δήμοι σε ποσοστό 76,61% διαθέτουν τα τακτικά τους έσοδα σε ποσοστό μεγαλύτερο του 60% για να καλύψουν λειτουργικές δαπάνες, ενώ μεγάλο μέρος των δαπανών τους αποτελούν τα έξοδα χρήσης και μόλις το 2,48% του συνόλου δείχνουν προτίμηση σε επενδυτικές δαπάνες με ποσοστό άνω του 60%.

2.8 Αρμοδιότητες των ΟΤΑ Α΄ βαθμού

Οι δημοτικές και κοινοτικές αρχές διευθύνουν και ρυθμίζουν όλες τις τοπικές υποθέσεις, σύμφωνα με τις αρχές της επικουρικότητας και της εγγύτητας, με στόχο την προστασία, την ανάπτυξη και τη συνεχή βελτίωση των συμφερόντων και της ποιότητας ζωής της τοπικής κοινωνίας (άρθρο 75 του Ν.3463/2006).

Οι αρμοδιότητες που αφορούν στους ΟΤΑ, χωρίζονται σε θεματικούς άξονες. Επιγραμματικά αναφέρονται μέρος των αρμοδιοτήτων τους ανά άξονα :

α) Ανάπτυξης

- Η προστασία, αξιοποίηση και η εκμετάλλευση των τοπικών πόρων και περιοχών
- Η εκπόνηση και εφαρμογή προγραμμάτων ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού της περιοχής τους

- Ο σχεδιασμός, η κατασκευή, συντήρηση και διαχείριση υποδομών για τη στήριξη της τοπικής οικονομίας, πχ έργα οδοποιίας, αντιπλημμυρικά κ.α

β) Περιβάλλοντος

- Η εκπόνηση τοπικών προγραμμάτων για την προστασία και αναβάθμιση του φυσικού, αρχιτεκτονικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος
- Η καθαριότητα της εδαφικής τους περιφέρειας, διαχείριση αποβλήτων, η κατασκευή βιολογικών συστημάτων καθαρισμού

γ) Ποιότητας Ζωής και Εύρυθμης Λειτουργίας των Πόλεων και των Οικισμών

- Η εξασφάλιση και διαρκής βελτίωση τεχνικών και κοινωνικών υποδομών σε πόλεις και χωριά, όπως κατασκευή και συντήρηση δικτύων ύδρευσης, έργων ηλεκτροφωτισμού και δημιουργία χώρων πρασίνου

δ) Απασχόλησης

- Η υλοποίηση και διαχείριση προγραμμάτων δράσεων και πρωτοβουλιών για εφαρμογή και ανάπτυξη πολιτικών προώθησης της απασχόλησης και κοινωνικής ενσωμάτωσης διαφόρων κατηγοριών ανέργων στο πλαίσιο εθνικών και ευρωπαϊκών πολιτικών

ε) Κοινωνικής Προστασίας & Αλληλεγγύης

- Η εφαρμογή πολιτικών ή η συμμετοχή σε δράσεις που αποσκοπούν στην υποστήριξη και κοινωνική φροντίδα της βρεφικής, παιδικής & τρίτης ηλικίας
- Η εφαρμογή πολιτικών ή η συμμετοχή σε δράσεις που αποσκοπούν σε παροχή υπηρεσιών υγείας σωματικής & ψυχικής σε ευπαθείς κοινωνικές ομάδες
- Μέριμνα για την στέγαση των οικονομικά αδύνατων δημοτών, με την παροχή χρηματικών βοηθημάτων, ειδών διαβίωσης, περίθαλψης

στ) Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού

- Η κατασκευή διαχείριση και βελτίωση των υλικοτεχνικών υποδομών της Πρωτοβάθμιας & Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, φύλαξη σχολικών κτιρίων
- Η κατασκευή, διαχείριση και βελτίωση αθλητικών εγκαταστάσεων
- Προώθηση προγραμμάτων μαζικού αθλητισμού

ζ) Πολιτικής Προστασίας

- Ο συντονισμός και η επίβλεψη έργων πολιτικής προστασίας για την πρόληψη , αντιμετώπιση και αποκατάσταση καταστροφών εντός των διοικητικών ορίων του Δήμου

η) Αγροτική Ανάπτυξη – Κτηνοτροφία – Αλιεία,

Παράλληλα οι Δήμοι και οι Κοινότητες ασκούν, σε τοπικό επίπεδο, κρατικού χαρακτήρα αρμοδιότητες, που τους έχουν ανατεθεί για την καλύτερη εξυπηρέτηση των πολιτών, σύμφωνα με τη σχετική νομοθεσία (άρθρο 75 του Ν.3463 «Δημοτικός & Κοινοτικός Κώδικας» - Δημοτολόγιο και Ληξιαρχείο). Η διάκριση και ο διαχωρισμός των αρμοδιοτήτων ως προς το επίπεδο διοίκησης από το οποίο θα ασκούνται πολλές φορές είναι δυσδιάκριτος. Το κράτος στην προσπάθεια να πετύχει τους στόχους του, όπως τη δίκαιη διανομή εισοδήματος και την οικονομική σταθερότητα, εκχωρεί αρμοδιότητες που θεωρεί ότι μπορούν να ασκηθούν καλύτερα από τους Δήμους.

2.9 Διάκριση Δημόσιων και Τοπικών Δημόσιων Αγαθών

Δημόσια αγαθά είναι εκείνα τα αγαθά που παρέχονται στην κοινωνία, τα οποία απολαμβάνουν ή μπορούν να τα απολαμβάνουν όλοι, χωρίς η κατανάλωσή τους από κάποιους να μειώνει την κατανάλωση των υπόλοιπων μελών. Δύο είναι τα χαρακτηριστικά που διέπουν τα δημόσια αγαθά: α) η αδυναμία εφαρμογής της αρχής του αποκλεισμού και β) η αδιαιρετότητα στην κατανάλωση. Τα δημόσια αγαθά, το όφελος των οποίων δε διαχέεται σε όλα τα μέλη της κοινωνίας αλλά στα μέλη ορισμένων περιοχών, παίρνουν το χαρακτήρα των Τοπικών Δημόσιων Αγαθών.

2.10 Οφέλη από την παροχή Τοπικών Δημόσιων αγαθών από τους Ο.Τ.Α.

Ως πλεονεκτήματα που προκύπτουν από την παροχή Δημόσιων αγαθών από την Τοπική Αυτοδιοίκηση και όχι από την Κεντρική Διοίκηση μπορούν να αναφερθούν:

1. Ο Δήμος σαφώς γνωρίζει τις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες της περιοχής του, συνεπώς είναι πιο στοχευμένο το Δημόσιο Αγαθό που θα προσφέρει.

2. Πολλά από τα Δημόσια Αγαθά που προσφέρει ο Δήμος είναι ανταποδοτικά, δηλαδή οι δημότες έμμεσα πληρώνουν το αγαθό που τους προσφέρεται, όπως για παράδειγμα η αποκομιδή των απορριμμάτων. Συνεπώς ο δημότης αντιλαμβάνεται καλύτερα τη σχέση κόστους – οφέλους και υπάρχει μεγαλύτερος σεβασμός και ευαισθησία σε αυτό που του παρέχεται.

3. Σύμφωνα με το άρθρο 1 του Ν.3463/2006 η Τοπική Αυτοδιοίκηση αποτελεί έκφραση της λαϊκής κυριαρχίας, αποτελεί θεμελιώδη θεσμό του δημόσιου βίου των Ελλήνων. Η διατύπωση αυτή περικλείει τη πολιτική βούληση των δημοτών που με την ψήφο τους κατά κάποιο τρόπο επιλέγουν και τα Δημόσια Αγαθά που θα τους προσφερθούν από την εκάστοτε Διοίκηση.

4. Με την παροχή Δημόσιων Αγαθών από τους Δήμους, δίνεται η ευκαιρία στους δημότες να συμμετέχουν σε θέματα που τους αφορούν μέσω των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ), εκφράζοντας την προτίμησή τους ή την μη αποδοχή σε θέματα που τίθενται σε Δημόσια Διαβούλευση.

5. Η παροχή Δημόσιων Αγαθών από τους Δήμους είναι φθηνότερη σε υλικούς και άυλους πόρους. Η Κεντρική Διοίκηση συγκεντρώνει περισσότερα χαρακτηριστικά γραφειοκρατίας, δυσκαμψίας και αναλγησίας.

6. Καλύτερη αξιοποίηση του Δημόσιου χρήματος. Η Κεντρική Διοίκηση εφαρμόζει προγράμματα ενιαία σε όλους του Δήμους, χωρίς να λαμβάνει υπόψη τις ιδιαιτερότητες της κάθε περιοχής, συνεπώς είναι επιβεβλημένη η παρέμβαση της Τ.Α. ως προς την επιλογή των Δημοσίων Αγαθών που θα προσφερθούν εντός των γεωγραφικών και διοικητικών τους ορίων.

2.11 Σχέση οικονομικής ευμάρειας – ευρωστίας και παροχής Τοπικών Δημόσιων αγαθών από τους Ο.Τ.Α

Έχοντας υπόψη τα στοιχεία που απεστάλησαν από το Υπουργείο Εσωτερικών και αφορούσαν σε έσοδα και έξοδα που πραγματοποίησαν οι Δήμοι την χρονική περίοδο 2013-2016 και τη μελέτη χρηματοοικονομικών δεικτών που προηγήθηκε, προέκυψαν κάποια δεδομένα που τυγχάνουν αντικείμενο περαιτέρω σχολιασμού.

Μελετήθηκαν δείκτες για το σύνολο των 325 Δήμων και αποτυπώθηκε ο μέσος όρος αυτών. Στο πίνακα που ακολουθεί, επιλέχθηκαν οι Δήμοι που ξεχώρισαν καθώς ο συσχετισμός των αποτελεσμάτων των δεικτών εσόδων και εξόδων παρουσίαζαν κάποιο ενδιαφέρον. Επιχειρήθηκε να μελετηθεί ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα και να ληφθούν υπόψη τα ιδιαίτερα μορφολογικά και γεωγραφικά χαρακτηριστικά τους.

Πίνακας 2.10

Αντιπαραβολή δεικτών εσόδων –εξόδων και συσχετισμός αυτών

A/A	Δήμος	Δείκτης αυτονομίας	Δείκτης λειτουργικής αυτονομίας	Δείκτης ανεξαρτησίας	Δείκτης εξάρτησης από εξωτερικές πηγές	δείκτης συμμετοχής λειτουργικών δαπανών στα συνολικά έξοδα	Δείκτης συμμετοχής επενδύσεων στα συνολικά έξοδα	Δείκτης κόστους απασχόλησης στα συνολικά έξοδα	δείκτης λειτουργικών δαπανών από τακτικά έσοδα
1	Αθηναίων	76,76	51,7	43,5375	38,6175	333,74	20,79	127,3	68,34
2	Αποκορωνού	67,66	59,24	42,81	31,17	97,38	12,75	27,96	69,44
3	Ασπροπύργου	67,06	80,06	60,85	21,11	236,97	35,96	100,76	66,14
4	Βάρης	65,00	64,89	46,52	19,57	448,62	56,94	176,23	62,9
5	Βριλησίων	76,38	61,07	47,08	24,78	78,72	4,92	32,77	64,59
6	Θήρας	52,95	62,24	39,9	26,05	90,2	20,22	29,57	61,88
7	Αίγινας	58,21	72,67	43,76	41,21	91,64	1,69	27,19	73,02
8	Κηφισιάς	74,35	71,97	55,99	23,35	166,31	23,9	93,58	61,22
9	Λαρισσαίων	71,57	35,93	27,42	50,73	91,2	12,96	41,05	65,09
10	Μεταμόρφωσης	67,67	72,64	52,62	31,9	106,05	16,72	43,4	65,69
11	Μοσχάτου	66,43	61,11	43,69	27,56	84,44	12,04	44,59	61,16
12	Κεντρικά Τζουμέρκα	59,36	19,47	12,08	37,75	62,34	30,12	23,51	168,04
13	Παπάγου	73,48	51,41	44,64	27,52	78,52	10,14	38,43	56,01
14	Ραφήνας	71,88	73,83	54,91	22,53	80,15	4,06	28,43	56,86
15	Σκιάθου	80,69	56,53	46,69	21,71	469,81	20,69	259,49	45,56
16	Καβάλας	63,35	30,83	21	54,22	73,21	19,39	24,09	71,72
17	Παγγαίου	59,24	48,35	29,94	53,61	84,52	28,01	33,21	71,76
18	Κασσάνδρας	74,27	73,58	50,42	22,07	190,14	59,29	47,13	60,6

19	Λαυραιωτικής	65,65	65,99	44	33,71	110,2	13,19	38,47	69,15
20	Πεντέλης	70,45	63,59	45,45	36,79	71,29	7,97	35,21	65,9
21	Φύλης	14,78	46,84	52,9	23,03	107,36	15,63	49,27	150,85
22	Λήμνου	47,17	41,41	21,49	45,13	61,44	31,23	26,43	63,35
23	Μαραθώνος	60,97	60,94	38,3	37,57	112,54	10,85	45,39	63,27
24	Χερσονήσου	67,51	59,21	43,19	29,92	44,77	0,97	22,98	60,85
25	Κρωπίας	75,46	65,3	50,47	23,11	94,31	16,4	33,21	45,96
26	Λουτρακίου	69,3	67,65	49,95	25,08	392,54	63,68	171,29	63,52
27	Κερασινίου	59,36	702,5	33,68	39,67	464,36	31,2	201,59	1382
28	Αλμυρού	53,03	34,88	21,33	53,41	87,41	29,95	55,51	64,42
29	Αστυπάλαιας	79,65	14,68	10,85	15,39	62,86	24,39	26,54	24,9
30	Πρεσπών	50,75	39,14	21,59	52,85	59,56	28,23	18,43	77,74
31	Πυλαίας Χορτιάτη	70,05	49,63	35,47	35,54	70,8	19,09	31,81	59,48
32	Φλώρινας	54,96	19,18	12,25	54,07	72,94	13,24	23,54	76,94
33	Ικαρίας	45,28	38,2	17,85	39,22	67,24	20,8	40,24	80,83
34	Ιθάκης	61,76	32,06	20,86	28,45	82,75	9,6	31,29	58,39
35	Αγιάφρων	44,45	12,55	5,8	48,87	63,28	25,84	24,86	57,63
36	Αλεξανδρούπολης	67,22	25,68	19,17	61,35	90,48	17,94	25,82	72,82
37	Σουφλίου	54,36	35,91	20,47	56,34	65,02	19,9	25,68	70,83
38	Αγ. Παρασκευής	86,61	20,37	18,78	67,21	101,02	4,66	14,03	68,96
39	Αχαρνών	54,65	42,92	21,98	50,18	110,89	6,84	21,2	75,89
40	Φιλιατών	47,83	24,76	12,37	56,33	153,19	63,8	53,11	67,99
41	Σπάτων Αρτέμιδος	59,8	67,31	42,14	26,46	582,61	74,07	248,54	57,65
42	Λίμνη Πλαστήρα	47,17	30,8	13,1	62,88	42,32	54,8	13,6	79,78
43	Κω	70,85	56,02	41,17	31,74	368,6	109,72	200,3	62,08
44	Αγ. Ευστράτιος	65,88	7,76	5,32	17,29	52,71	22,46	18,67	20,44

45	Αγ. Νικόλαος	60,32	40,95	27,16	40,35	88,8	26,15	33,9	57,57
46	Βόλου	74,59	36,93	29,02	51,18	106,22	10,71	39,74	66,52
47	Δράμας	64,52	23,75	17,72	53,91	76,7	16,78	20,95	72,52
48	Ζαγοράς – Μουσείου	56,29	54,4	32,74	40,71	101,78	13,81	50,09	64,06
49	Θεσ/νικης	70,56	38,32	29,42	51,02	142,4	13,33	55,37	66,63
50	Ιωαννιτών	68,11	35,42	25,35	48,61	339,96	63,97	110,99	57,99
51	Κέρκυρας	67,53	36,66	25,8	51,57	81,73	8,73	30,19	65,19
52	Κεφαλονιάς	52,43	55,79	30,86	49,78	84,56	12,55	23,2	86,11
53	Καλαμάτας	71,59	28,52	23,02	53,05	107,03	24,09	33,76	66,07
54	Λέσβου	64,97	32,53	22,67	45,19	90,14	10,19	31,13	63,38
55	Ναυπλίων	64,42	36,16	24,63	52,22	89,74	11,58	27,29	58,59
56	Ξάνθης	72,92	24,01	19,36	58,23	88,97	11,2	25,48	68,73
57	Πατρών	67,83	33,04	23,81	50,03	165,6	19,05	57,92	59,04
58	Ρεθύμνης	56,29	39,7	24,7	47,7	71,17	35,45	23,72	72,42
59	Σάμου	63,82	37,7	25,04	52,35	91,43	21,39	38,89	71,78
60	Σύρου Ερμούπολης	69,43	30,6	22,57	51,43	79,49	11,86	30,36	67,14
61	Τρικκαίων	63,54	27,61	19,96	65,51	93,92	11,18	39,87	75,61
62	Χανίων	71,07	38,01	29,79	46,9	268,27	51,08	80,52	61,13

Η μελέτη των χρηματοοικονομικών δεικτών για το δείγμα των αντιπροσωπευτικών Δήμων που επελέγησαν έδειξε ότι:

- Δεν προκύπτει άμεση σχέση οικονομικής ανεξαρτησίας και παροχής τοπικών Δημόσιων Αγαθών.
- Στις περιπτώσεις των Δήμων που δεν προκύπτει οικονομική ανεξαρτησία, ο δείκτης των λειτουργικών δαπανών εν γένει, που καταδεικνύει την τάση του Δήμου να καλύπτει έξοδα χρήσης και παροχής υπηρεσιών είναι αυξημένος και οι Δήμοι στην περίπτωση αυτή παρουσιάζουν αυξημένο δείκτη εξάρτησης από εξωτερικές πηγές.
- Δήμοι με υψηλό δείκτη οικονομικής ανεξαρτησίας και λειτουργικής αυτοτέλειας, έχουν χαμηλό δείκτη εξάρτησης από εξωτερικές πηγές, χαμηλό δείκτη συμμετοχής επενδύσεων και παράλληλα αυξημένο δείκτη λειτουργικών δαπανών. Ο δείκτης εξάρτησης από εξωτερικές πηγές πολλές φορές υποδηλώνει και την ικανότητα τους να προγραμματίζουν, να σχεδιάζουν και να απορροφούν επιχορηγήσεις από Ευρωπαϊκές και Εθνικές πηγές για πραγματοποίηση έργων και δράσεων.
- Δήμοι με υψηλό δείκτη εξάρτησης από εξωτερικές πηγές εμφανίζουν χαμηλό δείκτη συμμετοχής επενδύσεων και παράλληλα υψηλό δείκτη λειτουργικών δαπανών. Δίνεται προτεραιότητα σε κάλυψη εξόδων χρήσης και όχι σε επενδυτικές επιλογές.
- Οι Δήμοι που παρουσιάζουν υψηλό δείκτη λειτουργικής αυτονομίας κατά κανόνα εμφανίζουν χαμηλό δείκτη εξάρτησης από εξωτερικές πηγές.
- Οι Δήμοι που παρουσιάζουν υψηλό δείκτη αυτονομίας, σημαίνει ότι διαθέτουν ισχυρή οικονομική λειτουργία στηριζόμενοι όμως στις επιχορηγήσεις της Κεντρικής Διοίκησης.
- Τέλος αυτό που παρατηρείται για το σύνολο των Δήμων της χώρας είναι η προτίμηση που δείχνουν να δεσμεύουν τα χρήματά τους για την κάλυψη εξόδων χρήσης, να παρουσιάζουν υψηλό λειτουργικό κόστος,

ενδεχομένως και σπατάλη πόρων. Η βούληση για δαπάνες σε έργα υποδομής εμφανίζεται πιο περιορισμένη.

2.12 Κόστος και είδος Τοπικών Δημόσιων Αγαθών ως μέρος του προϋπολογισμού των ΟΤΑ

Από την παράθεση των στοιχείων των συγκεκριμένων Δήμων που προηγήθηκε αλλά και από το σύνολο των Δήμων (βλ. Παράρτημα 1- Μέσος Όρος δεικτών που αναλύθηκαν), παρατηρείται ότι οι Δήμοι σε πρώτη προτεραιότητα θέτουν την παροχή αγαθών και υπηρεσιών, δίνουν βαρύτητα σε δαπάνες εξόδων χρήσης, κάλυψης κόστους απασχόλησης και σε δεύτερη προτίμηση έρχεται η επενδυτική πρωτοβουλία. Η προτίμησή τους αυτή εν μέρει μπορεί να δικαιολογηθεί καθώς μεγάλο μέρος των Δήμων είναι υποστελεχωμένο και ειδικά από εξειδικευμένο προσωπικό που είναι απαραίτητο και αναγκαίο για την ανάπτυξη έργων υποδομής.

Επίσης σημαντικός παράγοντας για την υστέρηση που παρουσιάζουν οι Δήμοι σε έργα υποδομής και αποτυπώνεται με το χαμηλό ποσοστό του δείκτη επενδύσεων, είναι το νομοθετικό πλαίσιο. Έτσι: ασάφειες στα νομοθετήματα, χρονοβόρες διαδικασίες ως προς τη διαγωνιστική διαδικασία αλλά και αλλαγές στο νόμο για τις δημόσιες συμβάσεις στα μέσα της χρονιάς, όπως συνέβη κατά το έτος 2016 (Ν.4412/2016) που χώρισε την χρονιά σε συμβάσεις και αναθέσεις πριν και μετά τις 8/8/2016, επιβαρύνουν επιπλέον το ήδη προβληματικό πλαίσιο.

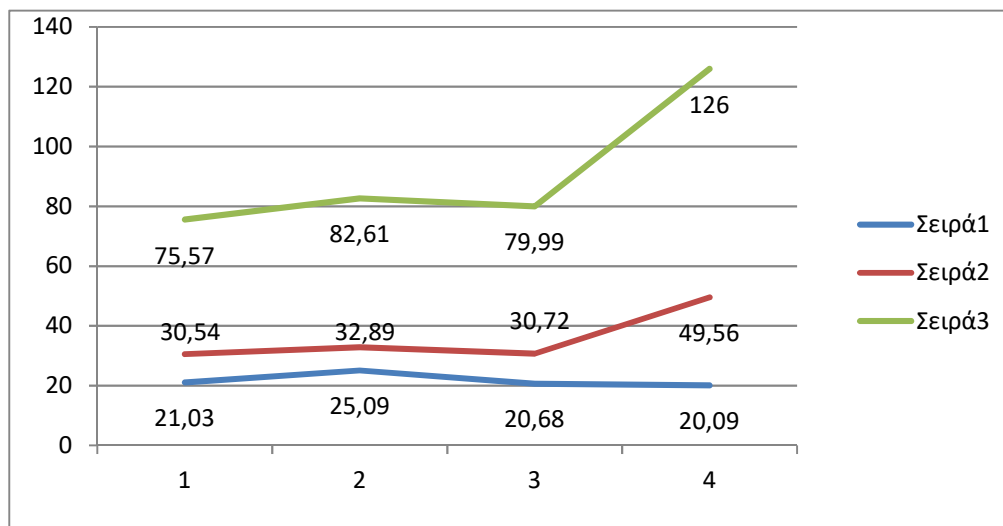
Στο παρακάτω πίνακα αλλά και στο διάγραμμα που το συνοδεύει, αποτυπώνεται με τον πιο χαρακτηριστικό τρόπο η «προτίμηση» των Δήμων σε λειτουργικές δαπάνες και η απροθυμία τους σε επενδυτικές επιλογές.

Πίνακας 2.11

Μ.Ο Δαπανών δήμων

ΕΤΗ ΜΟ	ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ	ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ
2013	21,03	30,54	75,57
2014	25,09	32,89	82,61
2015	20,68	30,72	79,99
2016	20,09	49,56	126

Διάγραμμα 2.25
Μ.Ο Δαπανών Δήμων

2.13 Ανακεφαλαίωση

Συνοψίζοντας θα μπορούσε να επισημανθεί ότι η Κεντρική διοίκηση δύναται να μεταφέρει αρμοδιότητες στην Τοπική Αυτοδιοίκηση όταν κρίνει ότι αυτές θα μπορούσαν να επιτελεσθούν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο σε τοπικό επίπεδο. Συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα για την ΤΑ, είναι η μεταφορά αρμοδιοτήτων τους να συνοδεύεται και από αντίστοιχη μεταφορά πόρων. Μάλιστα οι μεταφερόμενοι πόροι πρέπει να παρουσιάζουν μια δυναμικότητα για το μέλλον κι όχι μόνο για το χρονικό διάστημα της μεταφοράς. Στην πράξη αυτό δεν συμβαίνει, με αποτέλεσμα αρμοδιότητες να μεταφέρονται αλλά και ήδη θεσμοθετημένοι πόροι να περικόπτονται στο όνομα της οικονομικής κρίσης.

Στο παρών κεφάλαιο, επιχειρήθηκε να μελετηθεί η σχέση μεταξύ οικονομικής ευρωστίας που παρουσιάζουν οι Δήμοι και της παροχής Τοπικών Δημόσιων Αγαθών. Αυτό που προέκυψε είναι ότι δεν είναι άμεσα συναρτώμενη η παραπάνω σχέση. Δήμοι που παρουσιάζουν οικονομική ανεξαρτησία, δεν παρουσιάζουν επενδυτικές επιλογές. Το σύνολο σχεδόν των Δήμων προσανατολίζεται σε κάλυψη λειτουργικών δαπανών και κάλυψη κόστους μισθοδοσίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Οικονομική δυναμική & αρμοδιότητες της Ευρωπαϊκής ΤΑ

3.1 Εισαγωγή

Η κρίση που διέπει τα τελευταία χρόνια όλη την Ευρώπη, είχε τον αντίκτυπό της και στην κατανομή των αρμοδιοτήτων των Ο.Τ.Α.. Η Κεντρική Διοίκηση των ευρωπαϊκών χωρών, θέλησε να μεταβιβάσει αρμοδιότητες στην Τ.Α. χωρίς όμως την αντίστοιχη μεταφορά πόρων για την εκτέλεσή τους. Το ίδιο καθεστώς βιώνει η ελληνική Τ.Α., αλλά στη περίπτωση της Ελλάδας, τα πράγματα είναι διαφορετικά καθώς απέχουν κατά πολύ τα έσοδα της Τ.Α. ως μέρος των εσόδων του Α.Ε.Π., από τα αντίστοιχα των ευρωπαϊκών χωρών .

3.2 Τα έσοδα της ΤΑ στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Στο πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται τα έσοδα της Τ.Α. των ευρωπαϊκών χωρών ως % του ΑΕΠ της αντίστοιχης χώρας (βλ. Χώρες –μέλη ΕΕ 2014).

Η σχέση εσόδων ως ποσοστό του ΑΕΠ της χώρας, αποτυπώνει την οικονομική ευρωστία των Ο.Τ.Α.. Περιγράφει την χρηματοδοτική ικανότητα της Τ.Α. και τη θέση που καταλαμβάνει στην οικονομία της κάθε χώρας.

Πίνακας 3.1

Έσοδα της ΤΑ στην Ευρώπη ως % του ΑΕΠ

A/A	Χώρα	Έσοδα ΤΑ/ΑΕΠ (%) 2014
1	Σουηδία	17,42
2	Φιλανδία	16,26
3	Δανία	14,96
4	Ιταλία	9,18
5	Γαλλία	8,38
6	Τσεχία	7,99
7	Πολωνία	6,99
8	Σλοβενία	5,68
9	Γερμανία	4,98
10	Πορτογαλία	4,70
11	Ουγγαρία	4,50
12	Ισπανία	4,32
13	Ολλανδία	4,11

14	Βέλγιο	3,85
15	Ηνωμένο Βασίλειο	3,51
16	Αυστρία	3,26
17	Λουξεμβούργο	2,36
18	Σλοβακία	2,16
19	Ιρλανδία	1,93
20	Εσθονία	1,81
21	Ελλάδα	1,32

Πηγή: ΟΟΣΑ , βάσει δεδομένων δημοσιονομικής αποκέντρωσης (πίνακας 6_table 6_gov_rev_gdp)

Από τα στοιχεία του πίνακα προκύπτει ότι η Ελληνική Τοπική Αυτοδιοίκηση κατέχει το μικρότερο ποσοστό εσόδων στο σύνολο εσόδων του Α.Ε.Π. των χωρών της ΕΕ. Την πρώτη θέση στο πίνακα κατέχουν τρεις Σκανδιναβικές χώρες, η Σουηδία, η Φιλανδία και η Δανία με ποσοστά 17,42%, 16,26% και 14,96 % αντίστοιχα.

Στη συνέχεια παρουσιάζεται πίνακας που παραθέτει τα έσοδα της Τ.Α. ως ποσοστό % των αντίστοιχων κυβερνητικών εσόδων των χωρών μελών Ε.Ε. (έτους 2014)

Πίνακας 3.2

Έσοδα της ΤΑ στην Ευρώπη ως % των κυβερνητικών εσόδων

A/A	Χώρα	Έσοδα ΤΑ/Κυβερνητικά έσοδα (%) 2014
1	Σουηδία	34,77
2	Φιλανδία	29,58
3	Δανία	25,88
4	Τσεχία	19,69
5	Ιταλία	19,03
6	Πολωνία	17,99
7	Γαλλία	15,64
8	Σλοβενία	12,68
9	Γερμανία	11,17
10	Ισπανία	11,04
11	Πορτογαλία	10,52
12	Ουγγαρία	9,58
13	Ολλανδία	9,35
14	Ηνωμένο Βασίλειο	9,14
15	Βέλγιο	7,38
16	Αυστρία	6,53
17	Ιρλανδία	5,62
18	Σλοβακία	5,56
19	Λουξεμβούργο	5,38
20	Εσθονία	4,67
21	Ελλάδα	2,85

Πηγή: ΟΟΣΑ , βάσει δεδομένων δημοσιονομικής αποκέντρωσης (πίνακας 7_gov_rev_gov_rev)

Τα ίδια συμπεράσματα προκύπτουν και από την ανάλυση αυτού του πίνακα. Τις πρώτες θέσεις κρατούν οι Τ.Α. των Σκανδιναβικών χωρών και τελευταία έρχεται η Τ.Α. στην Ελλάδα.

3.3. Οι αρμοδιότητες των ΟΤΑ Α΄ βαθμού στην Ευρώπη

Συνοπτικά παρουσιάζονται οι αρμοδιότητες της πρωτοβάθμιας Τ.Α. των ευρωπαϊκών χωρών (βλ. διαδικτυακός τόπος, localit.gr,2015).

Πίνακας 3.3 **Αρμοδιότητες Τ.Α στην Ευρώπη**

Χώρα	Σουηδία	Φιλανδία	Δανία	Ιταλία	Γαλλία	Τσεχία	Πολωνία	Σλοβενία	Γερμανία	Πορτογαλία	Ουγγαρία	Ισπανία	Ολλανδία	Βέλγιο	Ηνωμένο Βασίλειο	Αυστρία	Λουξεμβούργο	Σλοβακία	Εσθονία	Ιρλανδία	Ελλάδα
Υδρευση /Αποχέτευση	√	√				√			√		√	√		√		√		√	√	√	
Τοπικοί δρόμοι					√				√		√										
Δημόσιος Φωτισμός												√									
Δημόσιες συγκοινωνίες		√				√	√	√	√		√	√	√					√	√		
οικοδομικές άδειες & εφαρμογές πολεοδομίας	√			√	√			√	√	√	√		√			√				√	√
Κοινωνικές Υπηρεσίες	√	√	√	√		√	√	√	√		√	√	√	√		√	√	√	√		√
Πολιτισμός & αθλητισμός		√	√	√	√		√			√	√	√	√	√		√	√	√	√	√	
Τοπ. Οικ Ανάπτυξη			√	√	√	√					√							√			
Δημόσια τάξη και ασφάλεια πολιτών								√	√				√	√		√	√				
Νεκροταφεία									√		√								√		
Υγεία	√	√			√					√			√			√		√	√		√
Αστικές μεταφορές																√					

Δρόμοι Αποκομιδή οικιακών απορριμμάτων	√					√		√				√			√	√		√		√		
Υποδομές μεταφορών		√																				√
Εκπαίδευση	√	√	√		√	√	√	√			√		√	√	√		√	√	√		√	
Πρωτογενής τομέας						√																√
Προστασία περιβάλλοντος , υδατικοί πόροι	√	√	√	√			√	√		√	√	√		√			√	√	√	√	√	√
Πυροσβεστικές υπηρεσίες									√		√			√		√				√		
Δημόσιες Υπηρεσίες				√																		
Ανάπτυξη γης				√	√			√							√	√						
Οδοποιία & διαχείριση κυκλοφορίας	√							√				√		√	√		√					
Διαχείριση αποβλήτων		√	√						√			√		√	√		√		√			
Στέγαση	√				√	√	√	√	√				√	√	√			√	√	√		
Τουρισμός													√							√		
Απασχόληση		√											√	√								
Παιδική φροντίδα	√		√						√				√									
Φορολογική ελευθερία		√																				
Κοινωνική Εργασία					√																	

Τοπικοί φόροι									√										√		
Χωροταξικός σχεδιασμός	√	√				√							√								
Ληξιαρχείο /εκλογική λειτουργία					√								√								
Τοπική δημόσια τάξη					√	√						√									
Έλεγχος & διαχείριση πλημμυρών									√												
Συντονισμός δημόσιων υπηρεσιών που δραστηριοποιούνται τοπικά																				√	
πόλεις & επαρχίες																				√	
Διαχείριση δημοτικής περιουσίας										√											
Δημόσια έργα	√									√											
Συμμετοχή στην Περιφερειακή ανάπτυξη																		√			
Εμπόριο & βιομηχανία								√													
Επισιτιστική ασφάλεια												√									
Δημόσιες βιβλιοθήκες												√		√							

Χώροι πρασίνου												√			√						
Πρόληψη πυρκαγιών												√									
Ενέργειας	√																				
Στρατηγικός & τοπικός προγραμματισμ ός															√						
Αδειοδότηση															√						
Έλεγχος κτιρίων															√						
Περιβαλλοντικ ή υγεία															√						
Τοπική χρηματοδότηση & φορολογία														√							

Πηγή : localit.gr 2015 , ίδια επεξεργασία

Από την παράθεση των αρμοδιοτήτων που προηγήθηκε προκύπτουν διαφορές ως προς τις αρμοδιότητες που επιτελούν οι πρωτοβάθμιοι οργανισμοί Τ.Α. στις ευρωπαϊκές χώρες και την Ελλάδα. Χαρακτηριστικά, τρεις από τις αρμοδιότητες που επιτελούνται από το σύνολο σχεδόν της ΤΑ των ευρωπαϊκών χωρών, εκλείπουν από την λειτουργία των Ο.Τ.Α. στον ελλαδικό χώρο. Οι αρμοδιότητες αφορούν: α) την Εκπαίδευση, β) την Υγεία και γ) την Πυροσβεστική.

3.4 Τα έξοδα της ΤΑ στη Ευρωπαϊκή Ένωση

Στο πίνακα παρατίθενται οι δαπάνες της Τ.Α. ως ποσοστό του ΑΕΠ και των δημοσίων δαπανών των χωρών της Ε.Ε. κατά το έτος 2012.

Πίνακας 3.4

Δαπάνες της ΤΑ ως % του ΑΕΠ και των δημοσίων δαπανών

A/A	Χώρα	Δις \$	Κατά κεφαλήν \$	% ΑΕΠ	% δημοσίων δαπανών
1	Αυστρία	63,0	7456	17,1%	33,0%
	ΤΑ	28,90	3420	7,8%	15,1%
2	Βέλγιο	100,1	9009	22,6%	41,1%
	ΤΑ	32,10	2890	7,2%	13,20%
3	Γερμανία	689,20	8486	20,6%	45,7%
	ΤΑ	256,4	3158	7,7%	17,0%
4	Ελβετία	84,50	10676	20,90%	61,70%
	ΤΑ	30,10	3810	75%	22,0%
5	Ισπανία	360,40	7809	23,90%	50,70%
	ΤΑ	92,0	1994	6,10%	13%
6	Γαλλία	283	4441	11,9%	21,10%
7	Δανία	88,5	16069	37,5%	63,20%
8	Ελλάδα	9,0	790	3,10%	5,7%
9	Εσθονία	3,10	2355	10,20%	25,10%
10	Ηνωμένο Βασίλειο	320,10	5149	13,7%	28,3%
11	Ιρλανδία	10,60	2378	5,30%	12,6%
12	Ισλανδία	1,6	5139	13,60%	29,20%
13	Ιταλία	304,30	5150	15,1%	29,80%
14	Λουξεμβούργο	2,6	5283	5,3%	12,4%
15	Νορβηγία	48,80	9727	14,80%	34,20%
16	Ολλανδία	118	7031	16,3%	32,40%
17	Ουγγαρία	19,90	1991	9,0%	18,6%
18	Πολωνία	114,5	2970	13,4%	31,7%
19	Πορτογαλία	16,10	1504	6,0%	12,7%
20	Σλοβακία	8,6	1596	6,3%	16,8%
21	Σλοβενία	5,4	2637	9,6%	19,5%
22	Σουηδία	105,3	11021	25,6%	49,3%

23	Τσεχία	28,6	2722	10,2%	22,9%
24	Φιλανδία	48,20	8906	23,3%	41,10%
	ΟΟΣΑ	7522,4	6173	17,20%	39,9%
	Ε.Ε -27	2821,8	5597	16,6%	33,6%
	ΤΑ	2013,6	3994	11,8%	24,0%

Πηγή :DEXIA-CEMR, Άρθρο Δρ. Ράλλη Γκέκα & Κατερίνας Μήτσου

Από την παράθεση των στοιχείων προκύπτει υπεροχή της Τ.Α. των Σκανδιναβικών χωρών, Φιλανδίας, Σουηδίας, Δανίας ως προς τις δαπάνες που επιτελούν. Η Ελλάδα βρίσκεται στην τελευταία θέση με ποσοστό 3,10% του ΑΕΠ και 5,7% των Δημοσίων δαπανών.

Στο πίνακα που ακολουθεί παρατίθενται στοιχεία των δαπανών της Τ.Α. ως ποσοστό του ΑΕΠ στις χώρες – μέλη της Ε.Ε (έτος 2014)

Πίνακας 3.5

Δαπάνες της Τ.Α ως % του ΑΕΠ στις χώρες μέλη της Ε.Ε

A/A	Χώρα	Δαπάνες ΤΑ/ΑΕΠ (%) 2014
1	Δανία	35,12
2	Σουηδία	25,18
3	Φιλανδία	23,51
4	Ιταλία	14,38
5	Ολλανδία	13,79
6	Πολωνία	13,32
7	Τσεχία	11,64
8	Γαλλία	11,58
9	Ηνωμένο Βασίλειο	11,06
10	Σλοβενία	9,78
11	Εσθονία	9,14
12	Αυστρία	7,77
13	Γερμανία	7,57
14	Ουγγαρία	7,57
15	Βέλγιο	7,38
16	Σλοβακία	6,70
17	Πορτογαλία	6,07
18	Ισπανία	4,96
19	Λουξεμβούργο	4,56
20	Ιρλανδία	3,60
21	Ελλάδα	3,35

Πηγή : ΟΟΣΑ , βάσει δεδομένων δημοσιονομικής αποκέντρωσης (πίνακας 4_gov_exp_gpd)

Στη συνέχεια παρουσιάζεται ο πίνακας που αποτυπώνει τις δαπάνες της Τ.Α. των χωρών ως ποσοστό των κυβερνητικών δαπανών στις χώρες - μέλη της Ε.Ε (έτος 2014)

Πίνακας 3.6

Δαπάνες της Τ.Α ως % των Κυβερνητικών δαπανών στις χώρες μέλη της Ε.Ε

A/A	Χώρα	Δαπάνες ΤΑ/Κυβερνητικά δαπάνες (%) 2014
1	Δανία	62,41
2	Σουηδία	48,59
3	Φιλανδία	40,53
4	Πολωνία	31,58
5	Ολλανδία	29,80
6	Ιταλία	28,04
7	Τσεχία	27,36
8	Ηνωμένο Βασίλειο	25,09
9	Εσθονία	24,04
10	Γαλλία	20,13
11	Σλοβενία	19,63
12	Γερμανία	17,10
13	Σλοβακία	16,10
14	Ουγγαρία	15,55
15	Αυστρία	14,76
16	Βέλγιο	13,36
17	Πορτογαλία	11,70
18	Ισπανία	11,03
19	Λουξεμβούργο	10,76
20	Ιρλανδία	9,40
21	Ελλάδα	6,69

Πηγή : ΟΟΣΑ , βάσει δεδομένων δημοσιονομικής αποκέντρωσης (πίνακας 5_gov_exp_tot_gov_exp)

Από την ανάλυση των δαπανών που υλοποιούνται από την Τ.Α. ως ποσοστό του ΑΕΠ της κάθε χώρας αλλά και ως ποσοστό των Κυβερνητικών Δαπανών, το προβάδισμα εξακολουθούν να το κρατούν, δυο χρόνια μετά (2014), οι ίδιες Σκανδιναβικές χώρες, Δανία , Σουηδία και Φιλανδία. Η τελευταία θέση ανήκει για ακόμη μια φορά στην Ελλάδα.

Για την οικονομία των χωρών αυτών, σημαίνει ότι υπάρχει μεγάλο μέρος αρμοδιοτήτων τους ασκούνται με αποκεντρωτικό πνεύμα. Η Κεντρική Διοίκηση μεταβίβασε αρμοδιότητες γιατί θεωρούσε ότι μπορούσαν να ασκηθούν καλύτερα και αποτελεσματικότερα από την ΤΑ και παράλληλα μεταβίβασε και πόρους για την ενίσχυση και επίτευξη του σκοπού αυτού. Αντίθετα το Ελληνικό κράτος είναι από τα

πιο συγκεντρωτικά στην Ευρώπη, αυτό τουλάχιστον συνάγεται από την ανάλυση των στοιχείων στους πίνακες που προηγήθηκαν, ως προς τα έσοδα και τις δαπάνες που χειρίζεται η Τ.Α..

Για να μπορέσουν οι Δήμοι να ανταποκριθούν στην παροχή Τοπικών Δημόσιων Αγαθών (εν γένει των αρμοδιοτήτων που επιτελούν), είναι αυτονόητο ότι θα πρέπει να διαθέτουν και την κατάλληλη οικονομική δύναμη. Η τελευταία θα πρέπει να απορρέει από τοπικές πηγές εσόδων των Δήμων και να μην εξαρτάται από τις επιχορηγήσεις της Κεντρικής Διοίκησης. Αυτή άλλωστε ήταν και είναι η βούληση του νομοθέτη περί οικονομικής αυτοτέλειας των Ο.Τ.Α. με την θέσπιση του άρθρου 102 του Συντάγματος.

3.5 Πρακτικές από άλλες Ευρωπαϊκές χώρες

Από την παράθεση των στοιχείων στους πίνακες 3.1 και 3.2 που αφορούν στο ποσοστό των εσόδων της Τ.Α. ως ποσοστό του ΑΕΠ της χώρας και ως ποσοστό των κυβερνητικών εσόδων, διαπιστώνεται ότι τα υψηλότερα ποσοστά μεταξύ των χωρών μελών της Ε.Ε, τα συγκεντρώνουν η Φιλανδία και η Δανία.

Η χρηματοδοτική ικανότητα της Τ.Α. στις χώρες αυτές, αποτυπώνεται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Στη Φιλανδία, η εκπαίδευση είναι αποκεντρωμένη αρμοδιότητα και ασκείται αποκλειστικά από την πρωτοβάθμια Τ.Α.. Στην Δανία η απασχόληση, επίσης αποτελεί αποκεντρωμένη αρμοδιότητα. Οι αρμοδιότητες αυτές όχι απλά επιτελούνται από την πρωτοβάθμια Τ.Α. αλλά έχουν και ποιοτικά χαρακτηριστικά.

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται οι δαπάνες ανά οικονομική λειτουργία στις χώρες της Ε.Ε. (έτος 2013).

Για μια ακόμη φορά φαίνεται η διαφορά μεταξύ της Τ.Α των ευρωπαϊκών χωρών και της Ελλάδας ως προς τις δαπάνες που πραγματοποιούν, το βαθμό πραγματοποίησής τους, αλλά και τη διασπορά αρμοδιοτήτων.

Πίνακας 3.7

Δαπάνες ΤΑ % ανά οικονομική λειτουργία κατά το έτος 2013

A/A	Χώρα	Εκπαίδευση	Υγεία	Γενικές Υπηρεσίες	Κοινωνική προστασία	Οικον. Υποθέσεις	Πολιτισμός & Θρησκεία	Στέγαση & κοινων. παροχές	Περιβάλ	Δημόσια ασφάλ& άμυνα
1	Αυστρία	16,55	25,29	15,40	20,91	13,52	3,76	2,05	1,40	1,13
2	Βέλγιο	31,65	0,92	18,56	19,76	15,09	5,54	1,53	2,78	4,20
3	Γερμανία	22,13	2,28	23,92	24,50	12,12	3,91	2,02	2,22	6,91
4	Ισπανία	18,33	26,36	22,88	7,13	10,81	4,37	2,12	3,69	4,31
5	Γαλλία	14,39	0,72	17,80	18,37	19,26	9,87	8,72	7,94	2,94
6	Δανία	8,78	23,60	3,52	57,01	3,42	2,29	0,39	0,66	0,33
7	Ελλάδα	9,85	0	30,30	12,01	16,50	8,12	6,09	16,43	0,69
8	Εσθονία	35,20	16,23	6,78	7,12	15,69	10,23	5,43	3,05	0,27
9	Ηνωμένο Βασίλειο	29,11	1,12	8,05	33,02	8,01	2,56	4,71	4,20	9,22
10	Ιρλανδία	12,86	0	5,54	23,59	21,68	5,44	15,14	12,23	3,51
11	Ιταλία	6,84	47,07	13,11	5,03	14,16	2,45	4,31	5,34	1,74
12	Λουξεμβούργο	18,07	0,35	22,54	9,25	14,59	11,63	8,45	13,47	1,64
13	Ολλανδία	30,62	1,87	7,67	20,14	14,62	8,96	2,95	10,24	2,93
14	Ουγγαρία	16,51	4,56	22,70	14,17	16,33	8,69	7,80	8,71	0,54
15	Πολωνία	28,20	15,53	10,56	12,92	15,49	6,60	4,39	4,20	2,10
16	Πορτογαλία	16,04	7,47	25,91	7,25	15,81	9,05	8,66	5,45	4,37
17	Σλοβακία	44,02	0,41	13,59	5,95	12,60	7,33	7,14	7,51	1,45
18	Σλοβενία	37,29	10,85	9,37	11,27	11,80	7,97	4,91	5,13	1,40
19	Σουηδία	20,11	26,79	11,57	27,70	6,05	3,39	2,72	0,80	0,87
20	Τσεχία	32,08	2,60	14,17	5,69	20,39	8,01	6,40	8,46	2,20
21	Φιλανδία	17,93	29,35	15,35	24,74	6,66	3,64	0,87	0,30	1,16

Πηγή : OECD iLibrary subnational government spending 2013

3.6 Ανακεφαλαίωση

Στο κεφάλαιο αυτό επιχειρήθηκε να μελετηθεί η τάση που επικρατεί στην Τ.Α. των ευρωπαϊκών χωρών, ως προς τα έσοδα και τις αρμοδιότητες που επιτελούν. Τα αποτελέσματα φαίνονται να είναι πιο αισιόδοξα στην Ευρώπη. Η οικονομική κρίση προφανώς επηρέασε την καθημερινότητα των χωρών αυτών, η τάση για αποκέντρωση και μεταβίβαση αρμοδιοτήτων αποτυπώνεται πιο έντονα σε χώρες που παρουσιάζουν μεγαλύτερα επίπεδα ανάπτυξης.

Στην περίπτωση των ευρωπαϊκών κρατών, φαίνεται να επιβεβαιώνεται η σχέση μεταξύ οικονομικής ευρωστίας και παροχής Τοπικών Δημόσιων Αγαθών. Τα μεγαλύτερα ποσοστά στη σχέση εσόδων της Τ.Α. ως μέρος των κυβερνητικών εσόδων και μέρος του Α.Ε.Π. συγκεντρώνουν οι Σκανδιναβικές χώρες , ταυτόχρονα οι χώρες αυτές παρουσιάζουν και μεγάλο ποσοστό δαπανών στο σύνολο των κυβερνητικών δαπανών και του Α.Ε.Π. των χωρών τους. Αντίθετα η Ελληνική Τοπική Αυτοδιοίκηση κατατάσσεται στα χαμηλότερα ποσοστά και ως προς τα έσοδα αλλά και ως προς τις αρμοδιότητες που ασκεί.

Οι δομές οργάνωσης της διοίκησης και του κράτους παρουσιάζουν έντονο συγκεντρωτισμό. Η Τοπική Αυτοδιοίκηση στην Ελλάδα θα πρέπει να βρει το ρόλο της στο διοικητικό στερέωμα με αναβάθμιση του ρόλου της με σκοπό την ενίσχυση της τοπικής οικονομίας και τον εξορθολογισμό των διοικητικών τοπικών διαδικασιών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

4.1 Εισαγωγή

Από τη μελέτη που προηγήθηκε δεν προκύπτει άμεση συνάρτηση οικονομικής ανεξαρτησίας και παροχής Τοπικών Δημόσιων Αγαθών για την Τοπική Αυτοδιοίκηση στην Ελλάδα. Οι Δήμοι καλούνται να ανταποκριθούν σε συνεχείς μεταβιβαζόμενες αρμοδιότητες που δεν συνοδεύονται πάντα από την μεταφορά πόρων, επιβεβαιώνοντας τη θεωρία του «κεκτημένου της Τοπικής Αυτοδιοίκησης». Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, το κράτος έχει την διακριτική ευχέρεια να μεταβιβάσει στην Τοπική Αυτοδιοίκηση όσες αρμοδιότητες θεωρεί ότι μπορούν να εκτελεστούν καλύτερα, από την στιγμή όμως που θα τις μεταβιβάσει δεν μπορεί να τις πάρει πίσω. Το ίδιο δεν συμβαίνει και με τη μεταφορά πόρων για τις μεταβιβασθείσες αρμοδιότητες, που μπορεί μονομερώς να τις αναιρέσει.

Σε κάθε περίπτωση η οικονομική δυναμική των Δήμων είναι ζωτικής σημασίας για την άσκηση των αρμοδιοτήτων τους. Αποτελεί κοινή διαπίστωση σε ομιλίες και συνέδρια περί των οικονομικών των Δήμων ότι: α) θεσμοθετημένοι πόροι συνεχώς περικόπτονται και β) υπάρχει σημαντική υστέρηση απόδοσής τους με αποτέλεσμα να δημιουργούνται πολλά προβλήματα σε θέματα ισοσκελισμού και κλεισίματος των προϋπολογισμών. Αρκετοί είναι οι Δήμοι που προσφεύγουν στον δανεισμό για να μπορέσουν να ανταποκριθούν στην καθημερινότητά τους.

Στο πίνακα που ακολουθεί αποτυπώνεται ο οικονομική κατάσταση των Δήμων της χώρας συγκεντρωτικά:

Πίνακας 4.1
Οικονομική κατάσταση των Δήμων κατά το έτος 2011

ΔΑΝΕΙΑ ΔΗΜΩΝ		
1	Μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις σε τράπεζες εσωτερικού	1.574.866.789
2	Μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις σε τράπεζες εξωτερικού	217.343.268
3	Βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις σε Τράπεζες	98.888.547
ΣΥΝΟΛΟ		1.891.098.604

ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΔΗΜΩΝ		
1	Προμηθευτές	1.269.756.697
ΣΥΝΟΛΟ		1.269.756.697

ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΔΗΜΩΝ		
1	Από φόρους τέλη κλπ	1.633.665.689
2	Λοιπές απαιτήσεις	244.720.481
ΣΥΝΟΛΟ		1.878.386.170

ΔΙΑΘΕΣΙΜΑ		
1	Ταμείο	34.909.358
2	Καταθέσεις όψεως και προθεσμίας	700.791.078
ΣΥΝΟΛΟ		735.700.436

Πηγή :Υπουργείο Εσωτερικών Αποκέντρωσης & Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης

Στο πίνακα που ακολουθεί αποτυπώνεται το συνολικό χρέος των Δήμων σε σχέση με τα τακτικά τους έσοδα συμπεριλαμβανομένης και της ΣΑΤΑ.

Πίνακας 4.2
Χρέος των Δήμων /τακτικά έσοδα (και ΣΑΤΑ)

1	Δήμοι με συνολικό χρέος άνω του 150% των τακτικών εσόδων και ΣΑΤΑ	24
2	Δήμοι με συνολικό χρέος από 120%-150% των τακτικών εσόδων και ΣΑΤΑ	12
3	Δήμοι με συνολικό χρέος από 100%-120% των τακτικών εσόδων και ΣΑΤΑ	22
4	Δήμοι με συνολικό χρέος από 80%-100% των τακτικών εσόδων και ΣΑΤΑ	45
5	Δήμοι με συνολικό χρέος από 50%-80% των τακτικών εσόδων και ΣΑΤΑ	82
6	Δήμοι με συνολικό χρέος μέχρι 50% των τακτικών εσόδων και ΣΑΤΑ	140

Πηγή :Υπουργείο Εσωτερικών Αποκέντρωσης & Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης

4.2 Αναθεώρηση πρακτικών

Προς αποφυγή των κακών πρακτικών στους οποίους καταφεύγουν οι Δήμοι για να ξεπεράσουν τους οικονομικούς σκοπέλους, κρίνεται απαραίτητη η ορθολογικότερη κατάρτιση και εκτέλεση των προϋπολογισμών. Μεταξύ των αρχών που διέπουν τον προϋπολογισμό των Δήμων είναι η αρχή της ακρίβειας. Οι προβλέψεις θα πρέπει να είναι στα όρια του εφικτού με ακριβή εκτίμηση των οικονομικών δεδομένων έτσι ώστε να μπει ένα τέλος στην κατάρτιση των πλασματικών προϋπολογισμών. Με τον τρόπο αυτό ενισχύεται ο εξορθολογισμός και εξυγιαίνεται η οικονομική διαχείρισή τους.

4.3 Επαναπροσδιορισμός οράματος του Δήμου

Ο πρώην ΓΓ Δημοσίων έργων κος Στράτος Σιμόπουλος, σε Συνέδριο της Κεντρικής Ένωσης Δήμων & Κοινοτήτων στη Θεσσαλονίκη το Δεκέμβριο του 2016 δήλωνε:

«Κάποια βήματα αποκέντρωσης έγιναν, αλλά τα μεγάλα είναι μπροστά μας. Κυρίως η διαδικασία για την οικονομική αυτοτέλεια δεν έχει αρχίσει. Βασική προϋπόθεση η εξασφάλιση πόρων, αλλά και η πλήρης ευθύνη για τη διάθεση αυτών. Έτσι και οι πολίτες θα είναι υπεύθυνοι για τις επιλογές τους» .

Δήλωση κυβερνητικού στελέχους που εν μέρει αποτυπώνει την πραγματικότητα περί οικονομικής αυτοτέλειας στους Δήμους. Η επανεξέταση του συστήματος χρηματοδότησης των Δήμων και κυρίως του ισχύοντος συστήματος τοπικής φορολογίας αποτελεί πρόταση βελτίωσης των οικονομικών τους δεδομένων.

Είναι αυτονόητο ότι στο χώρο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, δεν υφίσταται φορολογική εξουσία αλλά εκχώρηση φορολογικών εσόδων που τα εισπράττει το κράτος κεντρικά και τα αποδίδει μέσω των Κ.Α.Π.. Στο σημείο αυτό παρατηρούνται άλλες δυσκολίες που έχουν να κάνουν με την καθυστέρηση της απόδοσής τους στους Ο.Τ.Α., την δημιουργία συσσωρευμένων οφειλών του κράτους προς τους ΟΤΑ αλλά και των τελευταίων προς τρίτους.

Για την αποφυγή όλων αυτών των παθογενειών, οι Ο.Τ.Α. θα πρέπει να κόψουν τον ομφάλιο λώρο που τους συνδέει με την Κεντρική Διοίκηση και να στραφούν στην συστηματικότερη είσπραξη των ίδιων πόρων.

Στο σημείο αυτό καλείται ο Δήμος ως Διοίκηση, να επαναπροσδιορίσει τους στόχους του και τις δράσεις του για την επίτευξη αυτών. Οι Δήμοι διαθέτουν ένα πραγματικό οπλοστάσιο για την αναγκαστική είσπραξη των ίδιων πόρων σε περιπτώσεις μη οικειοθελούς συμμόρφωσης των πολιτών με τις φορολογικές τους υποχρεώσεις. Επαφίεται στην υποκειμενική κρίση της Διοίκησης να ασκήσει τα διοικητικά μέτρα εκτέλεσης για την είσπραξη των εσόδων, καθώς οι τοπικοί πολιτικοί άρχοντες συνδέονται με ιδιαίτερες σχέσεις με τους ψηφοφόρους δημότες, γεγονός που τους δυσκολεύει να ασκήσουν το έργο τους ως όφειλαν.

Τα γεγονότα που βιώνει η χώρα τα τελευταία οκτώ χρόνια, η παρατεταμένη οικονομική κρίση με όλες τις συνέπειες που αυτό συνεπάγεται, το προσφυγικό τα τελευταία δύο χρόνια, δεν αφήνουν περιθώρια επιλογών και λαθεμένων χειρισμών στους τοπικούς άρχοντες. Η «ενηλικίωση» της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και η απεξάρτηση από τις επιχορηγήσεις της Κεντρικής Διοίκησης μέσω της συστηματικότερης είσπραξης των ίδιων εσόδων, είναι μονόδρομος.

4.4 Προτάσεις

Στην οικονομική δίνη στην οποία έχει περιέλθει η χώρα, οι Δήμοι αποτελούν ή δύνανται να αποτελέσουν τον μοχλό ανάπτυξής της. Η Τοπική Αυτοδιοίκηση εξαιτίας της αμεσότητά της με τον πολίτη, αποτελεί το «πεδίο δράσης» για τις όποιες αλλαγές επιχειρεί η Κεντρική Διοίκηση. Προς την κατεύθυνση αυτή είναι και η συνεχής της μεταφορά αρμοδιοτήτων από την Κεντρική Διοίκηση προς τους Δήμους.

Για να μπορέσουν οι Δήμοι να ανταποκριθούν πρέπει να αλλάξουν στρατηγική:

A) Συστηματικότερη είσπραξη ίδιων πόρων.

Οι Δήμοι επιβάλλεται να ενεργοποιήσουν το μέτρο της αναγκαστικής είσπραξης ίδιων πόρων σε περιπτώσεις μη οικειοθελούς συμμόρφωσης των δημοτών με τις φορολογικές τους υποχρεώσεις. Πρέπει να ξεπεραστούν προβλήματα που ανάγονται στις πελατειακές σχέσεις που έχουν διαμορφωθεί μεταξύ τοπικών αρχόντων και ψηφοφόρων δημοτών, αλλά και στις προσωπικές σχέσεις των υπαλλήλων των οικονομικών υπηρεσιών με τους δημότες που τους εμποδίζουν να ασκήσουν μέτρα αναγκαστικής είσπραξης.

B) Αξιοποίηση της ακίνητης περιουσίας.

Μελέτες συγκλίνουν στην άποψη ότι η ακίνητη περιουσία των Δήμων αποτελεί ένα «κοιμώμενο γίγαντα». Με τον χαρακτηρισμό αυτό καταδεικνύεται η δυναμικότητα που παρουσιάζει αυτή η πηγή εσόδων για τους Δήμους. Η μη αξιοποίηση της ακίνητης περιουσίας, έχει οικονομικές επιπτώσεις στους προϋπολογισμούς τους, στην παροχή Τοπικών Δημόσιων Αγαθών αλλά και στην αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των πολιτών.

Οι δύο προτάσεις που προηγήθηκαν αποτελούν πολιτική επιλογή. Διαθέτουν πόρους και ιδεολογία , αντικείμενο και στόχους.

Το ζητούμενο είναι η βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών μέσα από την παροχή Τοπικών Δημόσιων Αγαθών.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Παράρτημα 1: ΜΟ δεικτών 2013-2016

Α/Α	ΔΗΜΟΣ	επενδύσεων	Συμμετοχής λειτουργικών δαπανών στα συνολικά έξοδα	Αυτονομία	Λειτουργικής αυτονομίας	ανεξαρτησίας	Εξάρτησης από εξωτερικές πηγές	Λειτουργικών δαπανών από τακτικά έσοδα	Απασχόληση
1	ΔΗΜΟΣ ΑΒΔΗΡΩΝ	17,14	72,95	58,93	37,24	23,30	46,49	63,42	30,79
2	ΔΗΜΟΣ ΑΓΑΘΟΝΗΣΙΟΥ	57,21	37,84	56,19	8,01	4,16	32,95	49,05	13,43
3	ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΑΣ	8,66	78,75	58,79	50,35	31,63	51,00	72,70	24,99
4	ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΑΣ ΒΑΡΒΑΡΑΣ	4,69	79,65	58,71	36,42	24,16	53,72	88,22	39,09
5	ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ	4,66	101,03	86,61	20,37	18,79	67,22	68,97	14,03
6	ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ	13,20	93,44	61,41	58,80	39,59	39,70	79,84	24,59
7	ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ	12,47	81,75	73,41	35,12	26,85	32,51	54,93	35,15
8	ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΥ	22,47	52,71	65,88	7,76	5,33	17,30	20,45	18,67
9	ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ	26,15	88,80	60,32	40,95	27,16	40,35	57,58	33,90
10	ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ- ΚΑΜΑΤΕΡΟΥ	11,60	109,26	66,86	45,77	30,96	49,57	67,98	61,40
11	ΔΗΜΟΣ ΑΓΚΙΣΤΡΙΟΥ	16,59	95,50	35,36	50,65	18,00	43,44	71,47	19,52
12	ΔΗΜΟΣ ΑΓΡΑΦΩΝ	25,84	63,29	44,45	12,55	5,81	48,87	57,64	24,86
13	ΔΗΜΟΣ ΑΓΡΙΝΙΟΥ	30,08	63,32	63,42	26,95	18,11	62,87	66,17	25,91
14	ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ	20,79	333,75	76,76	51,70	43,54	38,62	68,34	127,30
15	ΔΗΜΟΣ ΑΙΓΑΛΕΩ	2,53	104,06	82,51	19,60	16,82	69,35	67,53	20,22
16	ΔΗΜΟΣ ΑΙΓΙΑΛΕΙΑΣ	22,16	82,49	56,58	49,97	29,86	50,10	81,79	34,30
17	ΔΗΜΟΣ ΑΙΓΙΝΑΣ	1,69	91,64	58,21	72,67	43,76	41,21	73,02	27,19
18	ΔΗΜΟΣ ΑΚΤΙΟΥ- ΒΟΝΙΤΣΑΣ	75,19	135,38	54,36	39,22	22,10	58,72	81,25	42,25
19	ΔΗΜΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ	14,79	78,42	59,32	31,97	19,97	43,53	65,05	27,51
20	ΔΗΜΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗΣ	17,94	90,49	67,22	25,69	19,17	61,36	72,83	25,83
21	ΔΗΜΟΣ ΑΛΙΑΡΤΟΥ- ΘΕΣΣΠΕΩΝ	48,23	46,06	36,78	38,54	15,40	62,78	70,86	19,73
22	ΔΗΜΟΣ ΑΛΙΜΟΥ	11,36	99,83	72,40	53,29	39,77	32,22	55,44	44,55
23	ΔΗΜΟΣ ΑΛΜΥΡΟΥ	29,96	87,41	53,03	34,88	21,33	53,41	64,42	55,51
24	ΔΗΜΟΣ ΑΛΜΩΠΙΑΣ	12,08	73,87	62,66	29,50	19,16	57,13	58,41	34,18
25	ΔΗΜΟΣ ΑΛΟΝΝΗΣΟΥ	26,24	57,35	56,56	37,33	22,45	43,62	68,11	27,78
26	ΔΗΜΟΣ ΑΜΑΡΙΟΥ	55,11	38,17	40,34	21,36	9,49	67,94	82,95	16,16
27	ΔΗΜΟΣ ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ	-12,11	-165,98	71,57	63,56	47,88	22,61	50,85	-61,36

28	ΔΗΜΟΣ ΑΜΟΡΓΟΥ	40,91	47,23	44,83	45,40	21,33	51,50	75,91	22,28
29	ΔΗΜΟΣ ΑΜΠΕΛΟΚΗΠΩΝ-ΜΕΝΕΜΕΝΗΣ	15,90	71,57	63,99	45,22	30,67	46,78	71,22	34,24
30	ΔΗΜΟΣ ΑΜΥΝΤΑΙΟΥ	37,48	69,11	46,81	27,33	15,46	50,05	84,15	23,56
31	ΔΗΜΟΣ ΑΜΦΙΚΛΕΙΑΣ-ΕΛΑΤΕΙΑΣ	36,59	76,24	43,68	28,76	13,34	42,68	75,93	30,39
32	ΔΗΜΟΣ ΑΜΦΙΛΟΧΙΑΣ	32,72	63,61	54,23	20,13	13,55	68,25	75,49	16,63
33	ΔΗΜΟΣ ΑΜΦΙΠΟΛΗΣ	31,05	141,80	51,35	38,50	21,80	39,57	72,87	54,86
34	ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΝΗΣ	38,88	52,53	60,96	26,02	16,22	38,15	47,62	24,00
35	ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΦΗΣ	27,60	58,72	56,68	10,26	6,97	10,90	25,27	14,55
36	ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΑΒΙΔΑΣ-ΚΥΛΛΗΝΗΣ	10,25	93,84	56,05	32,51	19,30	41,40	66,37	34,55
37	ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΙΤΣΑΙΝΑΣ-ΚΡΕΣΤΕΝΩΝ	22,18	61,55	52,83	17,64	9,67	58,64	74,96	27,28
38	ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΟΥ	41,47	50,86	40,04	56,65	23,13	55,21	99,11	17,00
39	ΔΗΜΟΣ ΑΝΤΙΠΑΡΟΥ	9,11	74,30	70,67	33,13	23,55	18,41	25,17	27,77
40	ΔΗΜΟΣ ΑΝΩΓΕΙΩΝ	54,91	80,69	39,07	33,34	16,20	60,37	106,73	35,11
41	ΔΗΜΟΣ ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ	12,75	97,38	67,66	59,24	42,81	31,17	69,44	27,96
42	ΔΗΜΟΣ ΑΡΓΙΘΕΑΣ	19,48	86,52	67,16	10,42	9,07	45,45	38,18	29,29
43	ΔΗΜΟΣ ΑΡΓΟΥΣ ΟΡΕΣΤΙΚΟΥ	36,53	61,64	52,71	37,83	20,75	60,35	70,11	26,10
44	ΔΗΜΟΣ ΑΡΓΟΥΣ-ΜΥΚΗΝΩΝ	24,98	72,51	58,11	42,07	26,05	45,61	75,65	31,06
45	ΔΗΜΟΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ	43,15	51,36	40,79	54,82	26,08	52,24	67,94	16,31
46	ΔΗΜΟΣ ΑΡΡΙΑΝΩΝ	18,63	77,84	67,00	24,45	17,12	33,19	47,00	28,28
47	ΔΗΜΟΣ ΑΡΤΑΙΩΝ	23,70	76,78	57,68	24,39	15,40	56,20	70,65	21,89
48	ΔΗΜΟΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΟΛΥΜΠΙΑΣ	25,45	53,02	44,74	15,69	7,50	51,24	69,00	24,74
49	ΔΗΜΟΣ ΑΡΧΑΝΩΝ-ΑΣΤΕΡΟΥΣΙΩΝ	39,38	69,35	47,23	42,92	21,98	53,54	77,45	21,20
50	ΔΗΜΟΣ ΑΣΠΡΟΠΥΡΓΟΥ	35,96	236,97	67,06	80,06	60,85	21,12	66,14	100,76
51	ΔΗΜΟΣ ΑΣΤΥΠΑΛΛΙΑΣ	24,40	62,86	79,65	14,69	10,85	15,40	24,90	26,55
52	ΔΗΜΟΣ ΑΧΑΡΝΩΝ	6,85	110,89	54,65	43,73	24,89	50,18	75,89	35,76
53	ΔΗΜΟΣ ΒΑΡΗΣ-ΒΟΥΛΑΣ-ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΣ	56,94	448,62	65,00	64,89	46,52	19,58	62,90	176,23
54	ΔΗΜΟΣ ΒΕΛΟΥ-ΒΟΧΑΣ	11,53	119,03	64,52	51,59	35,01	33,15	62,49	39,35
55	ΔΗΜΟΣ ΒΕΡΟΙΑΣ	14,68	88,99	69,47	25,63	19,66	63,08	70,60	23,35
56	ΔΗΜΟΣ ΒΙΑΝΝΟΥ	38,74	57,87	44,73	51,88	24,75	54,92	86,41	23,65
57	ΔΗΜΟΣ ΒΙΣΑΛΤΙΑΣ	15,64	87,20	60,10	33,40	20,73	48,90	71,07	33,27
58	ΔΗΜΟΣ ΒΟΙΟΥ	25,05	69,14	49,54	26,73	15,48	56,97	75,62	25,28
59	ΔΗΜΟΣ ΒΟΛΒΗΣ	14,20	92,95	66,18	43,68	31,53	36,12	63,14	38,97
60	ΔΗΜΟΣ ΒΟΛΟΥ	10,71	106,22	74,59	36,94	29,03	51,18	66,52	39,74
61	ΔΗΜΟΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΚΥΝΟΥΡΙΑΣ	16,84	75,09	49,57	22,00	12,32	38,54	60,77	34,10

62	ΔΗΜΟΣ ΒΟΡΕΙΩΝ ΤΖΟΥΜΕΡΚΩΝ	38,48	47,58	44,80	29,66	13,87	50,94	72,12	16,61
63	ΔΗΜΟΣ ΒΡΙΑΗΣΣΙΩΝ	4,92	78,73	76,38	61,07	47,09	24,78	64,59	32,77
64	ΔΗΜΟΣ ΒΥΡΩΝΟΣ	14,11	70,45	55,23	56,66	31,52	52,62	81,06	39,56
65	ΔΗΜΟΣ ΓΑΛΑΤΣΙΟΥ	8,42	79,12	73,83	38,60	28,94	40,96	59,80	38,32
66		#ΔΙΑΙΡ/0!	#ΔΙΑΙΡ/0!	48,74	#ΔΙΑΙΡ/0!	#ΔΙΑΙΡ/0!	#ΔΙΑΙΡ/0!	#ΔΙΑΙΡ/0!	#####
67	ΔΗΜΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΑΡΑΙΣΚΑΚΗ	17,29	73,93	81,08	14,69	7,38	38,98	58,56	25,77
68	ΔΗΜΟΣ ΓΛΥΦΑΔΑΣ	11,33	109,31	51,76	46,63	40,41	23,51	54,33	45,96
69	ΔΗΜΟΣ ΓΟΡΤΥΝΑΣ	25,48	69,64	29,37	48,49	26,96	58,45	88,44	33,02
70	ΔΗΜΟΣ ΓΟΡΤΥΝΙΑΣ	31,35	52,10	52,35	61,27	17,71	50,37	141,51	22,76
71	ΔΗΜΟΣ ΓΡΕΒΕΝΩΝ	31,14	61,20		26,94	15,01	65,13	81,76	26,71
72	ΔΗΜΟΣ ΔΑΦΝΗΣ-ΥΜΗΤΤΟΥ	25,09	72,86	55,06	41,77	24,65	52,70	65,06	29,85
73	ΔΗΜΟΣ ΔΕΛΤΑ	15,77	92,96	76,83	40,01	31,26	21,94	51,44	37,13
74	ΔΗΜΟΣ ΔΕΛΦΩΝ	12,14	67,82	56,05	40,89	24,08	55,02	70,09	29,33
75	ΔΗΜΟΣ ΔΕΣΚΑΤΗΣ	27,98	59,73	46,84	36,26	27,04	56,15	82,94	21,28
76	ΔΗΜΟΣ ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟΥ	12,31	81,35	55,28	36,50	21,74	46,28	67,03	34,46
77	ΔΗΜΟΣ ΔΙΟΝΥΣΟΥ	14,51	83,25	58,15	61,71	37,21	18,91	60,26	32,38
78	ΔΗΜΟΣ ΔΙΟΥ-ΟΛΥΜΠΙΟΥ	35,69	67,43	52,50	52,77	29,62	51,42	74,72	21,86
79	ΔΗΜΟΣ ΔΙΡΦΥΩΝ-ΜΕΣΣΑΠΙΩΝ	41,28	74,19	50,45	43,68	22,64	40,52	64,76	30,92
80	ΔΗΜΟΣ ΔΙΣΤΟΜΟΥ-ΑΡΑΧΟΒΑΣ-ΑΝΤΙΚΥΡΑΣ	13,03	104,31	57,19	41,91	25,19	35,52	69,25	42,73
81	ΔΗΜΟΣ ΔΟΜΟΚΟΥ	31,09	66,51	51,12	33,59	18,44	48,06	80,47	28,12
82	ΔΗΜΟΣ ΔΟΞΑΤΟΥ	31,16	83,07	50,86	38,35	21,39	53,85	85,92	39,75
83	ΔΗΜΟΣ ΔΡΑΜΑΣ	16,78	76,70	64,52	23,75	17,72	53,92	72,52	20,95
84	ΔΗΜΟΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΧΑΪΑΣ	14,79	102,32	54,74	38,82	23,12	56,30	70,01	38,03
85	ΔΗΜΟΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΝΗΣ	10,32	59,09	54,27	33,37	19,29	43,27	60,98	28,78
86	ΔΗΜΟΣ ΔΩΔΩΝΗΣ	21,58	71,79	57,27	32,48	21,08	43,32	63,90	25,53
87	ΔΗΜΟΣ ΔΩΡΙΔΟΣ	26,15	63,92	59,02	37,02	22,62	45,80	75,39	23,92
88	ΔΗΜΟΣ ΕΔΕΣΣΑΣ	17,69	109,47	73,34	21,40	16,94	73,58	74,01	22,66
89	ΔΗΜΟΣ ΕΛΑΣΣΟΝΑΣ	15,36	74,07	58,55	30,11	19,13	55,32	64,04	27,13
90	ΔΗΜΟΣ ΕΛΑΦΟΝΗΣΟΥ	17,54	68,97	73,16	23,10	17,52	31,45	48,20	22,28
91	ΔΗΜΟΣ ΕΛΕΥΣΙΝΑΣ	7,55	141,11	88,07	34,60	33,25	44,97	60,26	29,66
92	ΔΗΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ-ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΗΣ	2,58	100,51	67,29	46,13	33,25	45,69	71,02	55,16
93	ΔΗΜΟΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΠΠΑ	18,87	91,11	66,93	45,47	31,57	46,65	72,73	30,41
94	ΔΗΜΟΣ ΕΟΡΔΑΙΑΣ	37,85	98,06	44,04	36,77	16,59	54,67	76,03	48,21
95	ΔΗΜΟΣ ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ	14,47	84,52	60,42	26,61	16,34	59,31	78,07	38,86
96	ΔΗΜΟΣ ΕΡΕΤΡΙΑΣ	10,49	86,35	54,17	44,91	24,97	42,37	61,41	38,88
97	ΔΗΜΟΣ ΕΡΜΙΟΝΙΔΑΣ	12,46	96,61	77,64	48,99	40,64	41,50	66,86	28,90
98	ΔΗΜΟΣ ΕΡΥΜΑΝΘΟΥ	35,86	61,95	39,72	32,36	13,40	59,98	80,80	19,42
99	ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΤΑ	37,29	55,87	45,69	36,38	19,26	43,83	64,45	15,60

100	ΔΗΜΟΣ ΖΑΓΟΡΑΣ-ΜΟΥΡΕΣΙΟΥ	13,81	101,78	56,29	54,40	32,74	40,71	64,06	50,10
101	ΔΗΜΟΣ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	34,02	55,53	49,98	34,47	17,57	54,21	70,51	18,51
102	ΔΗΜΟΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ	21,67	208,98	72,35	46,92	35,93	51,60	70,92	75,23
103	ΔΗΜΟΣ ΖΑΧΑΡΩΣ	29,83	68,51	51,59	21,19	11,40	46,23	71,54	34,22
104	ΔΗΜΟΣ ΖΗΡΟΥ	33,78	72,16	48,76	34,68	17,92	48,83	70,17	29,40
105	ΔΗΜΟΣ ΖΙΤΣΑΣ	21,18	72,60	57,40	44,70	27,07	43,82	67,46	24,49
106	ΔΗΜΟΣ ΖΩΓΡΑΦΟΥ	6,86	112,60	71,55	41,66	30,73	29,89	59,20	61,64
107	ΔΗΜΟΣ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ	20,26	69,00	60,58	23,30	15,34	70,28	71,99	23,13
108	ΔΗΜΟΣ ΗΛΙΔΑΣ	56,45	43,08	33,14	32,01	11,39	59,22	85,03	18,65
109	ΔΗΜΟΣ ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ	5,99	91,47	75,19	43,91	33,79	44,92	64,28	38,94
110	ΔΗΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ	6,98	83,81	68,73	28,76	20,56	51,36	58,77	36,57
111	ΔΗΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ ΑΤΤΙΚΗΣ	15,69	93,56	69,07	54,52	40,18	33,09	55,56	47,28
112	ΔΗΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ	-136,90	-48,02	61,05	33,60	24,12	48,88	68,34	-13,61
113	ΔΗΜΟΣ ΗΡΩΙΚΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΝΑΟΥΣΑΣ	20,08	100,44	60,80	36,18	23,02	48,98	71,56	42,59
114	ΔΗΜΟΣ ΘΑΣΟΥ	15,92	69,28	51,57	61,25	33,14	43,27	67,55	27,92
115	ΔΗΜΟΣ ΘΕΡΜΑΙΚΟΥ	15,43	98,13	76,22	48,95	38,40	31,70	52,10	39,14
116	ΔΗΜΟΣ ΘΕΡΜΗΣ	24,39	149,07	76,17	55,07	45,56	34,18	61,82	52,97
117	ΔΗΜΟΣ ΘΕΡΜΟΥ	14,70	65,41	64,83	26,97	17,79	51,29	62,76	22,71
118	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	13,33	142,41	70,56	38,32	29,42	51,02	66,63	55,37
119	ΔΗΜΟΣ ΘΗΒΑΙΩΝ	19,74	93,17	57,04	45,97	27,21	40,27	57,69	41,90
120	ΔΗΜΟΣ ΘΗΡΑΣ	20,22	90,20	52,95	62,24	39,90	26,05	61,88	29,57
121	ΔΗΜΟΣ ΙΑΣΜΟΥ	27,74	61,66	55,74	35,55	20,59	51,26	68,14	27,17
122	ΔΗΜΟΣ ΙΕΡΑΠΕΤΡΑΣ	23,99	75,05	57,44	56,35	35,44	41,18	72,11	35,56
123	ΔΗΜΟΣ ΙΕΡΑΣ ΠΟΛΗΣ ΜΕΣΣΟΛΟΓΓΙΟΥ	25,35	74,40	56,59	26,37	16,92	63,65	73,90	28,28
124	ΔΗΜΟΣ ΙΗΤΩΝ	35,26	96,53	66,49	51,50	35,81	39,79	71,45	38,63
125	ΔΗΜΟΣ ΙΘΑΚΗΣ	9,61	82,76	61,76	32,06	20,86	28,45	58,40	31,29
126	ΔΗΜΟΣ ΙΚΑΡΙΑΣ	20,80	67,25	45,29	38,21	17,86	39,23	80,83	40,25
127	ΔΗΜΟΣ ΙΛΙΟΥ	5,97	84,22	61,53	40,37	26,24	38,70	69,44	44,02
128	ΔΗΜΟΣ ΙΣΤΙΑΙΑΣ-ΑΙΔΗΨΟΥ	10,24	146,19	64,07	48,28	32,00	36,98	58,66	60,67
129	ΔΗΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	63,97	339,96	68,11	35,42	25,35	48,61	58,00	111,00
130	ΔΗΜΟΣ ΚΑΒΑΛΑΣ	19,39	73,21	63,35	30,83	21,00	54,22	71,71	24,09
131	ΔΗΜΟΣ ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ	8,26	89,71	61,32	54,17	34,13	44,53	71,94	54,45
132	ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ	29,18	61,30	54,17	38,69	22,13	49,55	65,83	18,26
133	ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΑΜΑΡΙΑΣ	10,66	68,60	54,61	44,63	24,65	40,72	55,41	36,96
134	ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ	24,09	107,03	71,59	28,52	23,02	53,05	66,07	33,77
135	ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΑΜΠΑΚΑΣ	16,64	70,41	55,69	22,06	13,05	61,13	72,34	35,42
136	ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ	5,39	122,42	84,64	26,58	23,14	65,07	67,33	29,73
137	ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΥΜΝΙΩΝ	10,09	108,34	60,38	36,16	23,75	47,49	62,28	67,07
138	ΔΗΜΟΣ ΚΑΝΤΑΝΟΥ-ΣΕΛΙΝΟΥ	22,98	90,69	58,15	31,31	19,47	52,85	64,35	40,47

139	ΔΗΜΟΣ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	10,04	84,31	66,29	23,72	17,29	62,34	63,70	29,75
140	ΔΗΜΟΣ ΚΑΡΠΑΘΟΥ	12,79	123,17	66,33	53,48	36,34	26,23	57,01	56,23
141	ΔΗΜΟΣ ΚΑΡΠΙΕΝΗΣΙΟΥ	28,66	63,21	50,08	34,97	18,33	49,81	75,69	25,40
142	ΔΗΜΟΣ ΚΑΡΥΣΤΟΥ	34,60	54,33	48,49	44,81	23,24	41,63	44,12	29,65
143	ΔΗΜΟΣ ΚΑΣΟΥ	18,81	65,14	72,61	11,79	8,51	24,17	24,98	36,96
144	ΔΗΜΟΣ ΚΑΣΣΑΝΔΡΑΣ	59,29	190,14	65,66	73,58	50,42	22,07	60,60	47,13
145	ΔΗΜΟΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	42,66	104,93	52,99	21,71	12,15	63,08	78,88	42,98
146	ΔΗΜΟΣ ΚΑΤΕΡΙΝΗΣ	17,18	98,28	65,68	31,06	21,58	54,36	61,31	30,24
147	ΔΗΜΟΣ ΚΑΤΩ ΝΕΥΡΟΚΟΠΙΟΥ	33,20	59,69	56,33	42,74	24,18	41,37	74,97	20,00
148	ΔΗΜΟΣ ΚΕΑΣ	26,05	78,48	55,11	34,88	20,94	32,29	48,82	26,55
149	ΔΗΜΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΩΝ ΤΖΟΥΜΕΡΚΩΝ	30,12	62,34	59,36	19,48	12,08	37,75	168,04	23,51
150	ΔΗΜΟΣ ΚΕΡΑΤΣΙΝΙΟΥ-ΔΡΑΠΕΤΣΩΝΑΣ	31,20	464,37	6,08	702,50	33,68	39,68	1382,92	201,59
151	ΔΗΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	8,73	81,73	67,53	36,67	25,80	51,57	65,19	30,19
152	ΔΗΜΟΣ ΚΕΦΑΛΟΝΙΑΣ	12,55	84,56	52,43	55,79	30,86	49,77	86,11	23,20
153	ΔΗΜΟΣ ΚΗΦΙΣΙΑΣ	23,90	166,31	74,35	71,97	55,99	23,35	61,22	93,58
154	ΔΗΜΟΣ ΚΙΛΕΛΕΡ	13,67	80,89	66,65	46,91	32,10	39,75	59,42	25,02
155	ΔΗΜΟΣ ΚΙΛΚΙΣ	18,28	92,79	71,22	29,06	22,34	51,51	54,28	32,39
156	ΔΗΜΟΣ ΚΙΜΩΛΟΥ	20,35	68,42	78,77	23,52	18,91	28,80	44,02	15,27
157	ΔΗΜΟΣ ΚΙΣΣΑΜΟΥ	43,93	59,51	50,31	48,20	24,82	47,40	81,19	20,13
158	ΔΗΜΟΣ ΚΟΖΑΝΗΣ	25,01	65,96	58,48	30,80	20,38	65,67	77,00	23,95
159	ΔΗΜΟΣ ΚΟΜΟΤΗΝΗΣ	21,78	107,33	67,36	23,15	17,98	63,75	69,36	27,77
160	ΔΗΜΟΣ ΚΟΝΙΤΣΑΣ	22,06	70,98	40,38	26,38	11,09	37,49	70,80	25,76
161	ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΔΕΛΙΟΥ-ΕΥΟΣΜΟΥ	9,55	67,32	58,78	44,43	27,70	48,26	62,16	35,80
162	ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΩΝ	23,02	169,03	68,25	32,73	23,78	42,88	61,25	52,01
163	ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ	7,40	63,33	60,82	42,39	26,99	52,93	61,74	39,71
164	ΔΗΜΟΣ ΚΡΩΠΙΑΣ	16,40	94,31	75,46	65,30	50,47	23,11	45,96	33,21
165	ΔΗΜΟΣ ΚΥΘΗΡΩΝ	34,83	66,39	68,75	28,14	20,33	30,37	46,06	32,51
166	ΔΗΜΟΣ ΚΥΘΝΟΥ	9,49	78,48	61,24	48,24	32,68	36,04	68,01	15,37
167	ΔΗΜΟΣ ΚΥΜΗΣ-ΑΛΙΒΕΡΙΟΥ	12,23	69,72	58,64	34,59	20,65	60,08	71,06	33,85
168	ΔΗΜΟΣ ΚΩ	109,73	368,60	70,86	56,02	41,17	31,75	62,08	200,30
169	ΔΗΜΟΣ ΛΑΓΚΑΔΑ	9,79	84,38	61,36	42,27	28,35	33,11	63,31	31,49
170	ΔΗΜΟΣ ΛΑΜΙΕΩΝ	14,85	102,50	64,76	29,31	20,47	47,26	64,11	32,30
171	ΔΗΜΟΣ ΛΑΡΙΣΑΙΩΝ	12,96	91,21	71,58	35,93	27,42	50,73	65,07	41,05
172	ΔΗΜΟΣ ΛΑΥΡΕΩΤΙΚΗΣ	13,19	110,20	65,65	65,99	44,01	33,71	69,15	38,47
173	ΔΗΜΟΣ ΛΕΒΑΔΕΩΝ	15,33	81,38	67,31	25,12	17,80	61,57	66,98	26,32
174	ΔΗΜΟΣ ΛΕΙΨΩΝ	28,15	61,60	50,02	29,49	15,11	46,29	74,53	20,62
175	ΔΗΜΟΣ ΛΕΡΟΥ	22,76	71,41	64,36	36,51	24,40	50,70	62,10	40,52
176	ΔΗΜΟΣ ΛΕΣΒΟΥ	10,19	90,15	64,97	32,53	22,67	45,19	62,39	31,13
177	ΔΗΜΟΣ ΛΕΥΚΑΔΑΣ	35,59	72,60	50,07	51,43	28,36	49,98	78,83	27,15
178	ΔΗΜΟΣ ΛΗΜΝΟΥ	31,23	61,44	47,17	41,41	21,49	45,13	63,35	26,43

179	ΔΗΜΟΣ ΛΙΜΝΗΣ ΠΛΑΣΤΗΡΑ	54,80	42,33	39,78	30,81	13,10	62,89	79,79	13,60
180	ΔΗΜΟΣ ΛΟΚΡΩΝ	-23,34	-132,73	62,45	52,01	33,95	44,70	74,35	-39,90
181	ΔΗΜΟΣ ΛΟΥΤΡΑΚΙΟΥ- ΠΕΡΑΧΩΡΑΣ-ΑΓΙΩΝ ΘΕΟΔΩΡΩΝ	63,68	392,54	69,30	67,65	49,95	25,08	63,52	171,29
182	ΔΗΜΟΣ ΛΥΚΟΒΡΥΣΗΣ- ΠΕΥΚΗΣ	17,47	64,00	50,52	58,63	33,02	42,28	80,43	23,10
183	ΔΗΜΟΣ ΜΑΚΡΑΚΩΜΗΣ	23,83	64,31	61,57	40,78	25,74	51,08	74,24	20,70
184	ΔΗΜΟΣ ΜΑΛΕΒΙΖΙΟΥ	37,52	74,49	51,57	49,62	26,92	46,23	73,10	28,66
185	ΔΗΜΟΣ ΜΑΝΔΡΑΣ- ΕΙΔΥΛΛΙΑΣ	15,62	111,63	61,58	63,67	42,32	23,49	63,92	49,14
186	ΔΗΜΟΣ ΜΑΝΤΟΥΔΙΟΥ- ΛΙΜΝΗΣ-ΑΓΙΑΣ ΑΝΝΑΣ	4,41	77,18	57,96	40,93	25,02	47,86	65,04	38,63
187	ΔΗΜΟΣ ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ	10,85	112,55	60,97	60,94	38,30	37,57	63,28	45,40
188	ΔΗΜΟΣ ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ ΜΕΣΟΓΑΙΑΣ	60,48	207,95	62,23	76,13	49,81	36,15	76,16	72,70
189	ΔΗΜΟΣ ΜΑΡΩΝΕΙΑΣ- ΣΑΠΩΝ	15,98	88,92	62,17	34,48	22,66	43,07	62,42	37,09
190	ΔΗΜΟΣ ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΗΣ	34,11	71,08	56,34	33,79	20,13	32,48	56,52	28,38
191	ΔΗΜΟΣ ΜΕΓΑΝΗΣΙΟΥ	24,24	63,19	55,98	29,72	17,49	52,85	88,83	26,25
192	ΔΗΜΟΣ ΜΕΓΑΡΕΩΝ	36,54	74,75	32,54	64,14	22,60	66,08	102,22	31,41
193	ΔΗΜΟΣ ΜΕΓΙΣΤΗΣ	-11,82	-7,58	87,15	7,99	7,20	24,85	29,20	-3,38
194	ΔΗΜΟΣ ΜΕΣΣΗΝΗΣ	24,36	61,99	48,07	39,32	20,59	42,69	77,27	30,69
195	ΔΗΜΟΣ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ	16,72	106,05	67,67	72,64	52,62	31,90	65,69	43,40
196	ΔΗΜΟΣ ΜΕΤΣΟΒΟΥ	25,36	61,63	42,78	46,18	23,43	50,50	83,72	20,01
197	ΔΗΜΟΣ ΜΗΛΟΥ	18,93	66,39	53,05	53,47	29,73	35,29	66,20	25,23
198	ΔΗΜΟΣ ΜΙΝΩΑ ΠΕΔΙΑΔΑΣ	25,07	63,75	49,75	40,12	21,89	49,76	77,11	32,44
199	ΔΗΜΟΣ ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΑΣ	38,24	51,48	50,97	38,39	20,54	40,01	61,52	18,44
200	ΔΗΜΟΣ ΜΟΣΧΑΤΟΥ- ΤΑΥΡΟΥ	12,04	84,44	66,43	61,11	43,69	27,56	61,16	44,59
201	ΔΗΜΟΣ ΜΟΥΖΑΚΙΟΥ	30,46	100,74	51,11	18,50	10,86	46,24	64,39	41,24
202	ΔΗΜΟΣ ΜΥΚΗΣ	35,69	49,60	49,83	31,39	15,79	61,19	75,85	16,53
203	ΔΗΜΟΣ ΜΥΚΟΝΟΥ	24,75	285,32	70,00	48,81	36,54	11,98	43,43	112,06
204	ΔΗΜΟΣ ΜΥΛΟΠΟΤΑΜΟΥ	31,04	75,45	55,86	47,42	29,09	53,77	78,73	27,99
205	ΔΗΜΟΣ ΜΩΛΟΥ- ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ	33,49	65,16	52,48	44,71	25,08	54,94	79,27	27,67
206	ΔΗΜΟΣ ΝΑΞΟΥ ΚΑΙ ΜΙΚΡΩΝ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	38,14	65,41	46,46	50,41	24,77	38,99	68,36	30,55
207	ΔΗΜΟΣ ΝΑΥΠΑΚΤΙΑΣ	20,53	65,40	55,38	33,04	20,48	49,52	66,67	28,61
208	ΔΗΜΟΣ ΝΑΥΠΛΙΕΩΝ	11,56	89,75	64,42	36,16	24,63	52,22	58,59	27,29
209	ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΠΟΛΗΣ- ΣΥΚΕΩΝ	23,15	69,15	73,83	22,81	17,71	26,85	49,08	27,89
210	ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΣ ΖΙΧΝΗΣ	13,63	124,29	57,81	33,34	20,67	44,55	68,73	44,42

211	ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΣ ΙΩΝΙΑΣ	4,16	84,33	69,50	50,46	36,37	33,65	64,66	42,57
212	ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΣ ΠΡΟΠΟΝΤΙΔΑΣ	38,47	62,92	49,88	67,41	35,37	42,26	69,44	21,79
213	ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ	8,13	96,12	70,90	52,93	38,89	28,82	56,90	44,72
214	ΔΗΜΟΣ ΝΕΜΕΑΣ	32,48	95,31	56,14	41,39	24,58	38,72	59,09	40,17
215	ΔΗΜΟΣ ΝΕΣΤΟΡΙΟΥ	15,88	71,77	64,94	26,16	17,14	58,06	73,01	30,26
216	ΔΗΜΟΣ ΝΕΣΤΟΥ	36,68	59,03	45,69	28,58	15,33	59,06	75,47	21,35
217	ΔΗΜΟΣ ΝΙΚΑΙΑΣ-ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΡΕΝΤΗ	4,09	86,03	5,45	-267,99	33,17	46,29	-450,12	40,71
218	ΔΗΜΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΣΚΟΥΦΑ	42,13	42,84	65,56	34,35	14,65	62,27	109,28	17,51
219	ΔΗΜΟΣ ΝΙΣΥΡΟΥ	29,27	52,77	50,53	50,81	32,82	47,13	58,01	30,86
220	ΔΗΜΟΣ ΝΟΤΙΑΣ ΚΥΝΟΥΡΙΑΣ	35,89	54,54	56,62	44,36	23,37	55,19	79,24	18,43
221	ΔΗΜΟΣ ΝΟΤΙΟΥ ΠΗΛΙΟΥ	14,74	78,33	72,92	51,42	30,49	50,42	71,78	39,53
222	ΔΗΜΟΣ ΞΑΝΘΗΣ	11,20	88,97	58,59	24,01	19,36	58,23	68,73	25,48
223	ΔΗΜΟΣ ΞΗΡΟΜΕΡΟΥ	21,20	101,49	65,01	31,66	22,26	43,76	66,90	27,26
224	ΔΗΜΟΣ ΕΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ-ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	12,77	89,49	76,54	46,81	33,46	45,12	58,20	41,95
225	ΔΗΜΟΣ ΟΙΝΟΥΣΣΩΝ	33,62	52,01	56,04	11,57	9,71	32,82	40,24	21,25
226	ΔΗΜΟΣ ΟΙΧΑΛΙΑΣ	13,98	66,12	54,40	29,65	16,88	41,97	61,47	27,26
227	ΔΗΜΟΣ ΟΡΕΣΤΙΑΔΑΣ	19,73	77,39	45,71	31,59	18,28	42,44	53,09	32,43
228	ΔΗΜΟΣ ΟΡΟΠΕΔΙΟΥ ΛΑΣΙΘΙΟΥ	34,83	53,24	54,99	13,89	7,64	28,77	42,19	22,77
229	ΔΗΜΟΣ ΟΡΧΟΜΕΝΟΥ	32,91	92,71	59,24	45,97	27,83	40,22	74,83	35,38
230	ΔΗΜΟΣ ΠΑΓΓΑΙΟΥ	28,01	84,52	66,98	48,35	29,94	53,61	71,76	33,21
231	ΔΗΜΟΣ ΠΑΙΑΝΙΑΣ	-3,86	-31,21	67,23	60,69	43,34	18,97	52,85	-12,27
232	ΔΗΜΟΣ ΠΑΙΟΝΙΑΣ	16,58	84,98	67,19	32,71	23,04	49,24	62,19	31,68
233	ΔΗΜΟΣ ΠΑΛΑΙΟΥ ΦΑΛΗΡΟΥ	12,90	77,35	75,17	51,09	35,54	32,72	59,23	33,09
234	ΔΗΜΟΣ ΠΑΛΑΜΑ	35,08	153,96	79,96	37,63	30,00	53,39	63,50	54,04
235	ΔΗΜΟΣ ΠΑΛΛΗΝΗΣ	19,24	89,23	61,62	32,10	26,48	55,28	59,68	14,70
236	ΔΗΜΟΣ ΠΑΞΩΝ	30,97	77,33	73,48	40,07	26,16	40,88	55,18	31,41
237	ΔΗΜΟΣ ΠΑΠΑΓΟΥ-ΧΟΛΑΡΓΟΥ	10,14	78,52	54,58	51,41	44,64	27,52	56,01	38,43
238	ΔΗΜΟΣ ΠΑΡΑΝΕΣΤΙΟΥ	28,37	81,68	47,23	32,74	18,75	48,66	69,54	29,19
239	ΔΗΜΟΣ ΠΑΡΓΑΣ	31,11	54,84	58,05	51,16	25,51	48,20	80,10	21,53
240	ΔΗΜΟΣ ΠΑΡΟΥ	20,42	74,99	66,68	57,34	34,66	29,26	53,60	34,12
241	ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΜΟΥ	29,25	66,95	67,83	29,23	20,26	35,52	51,92	32,07
242	ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΡΕΩΝ	19,05	165,60	71,51	33,04	23,82	50,03	59,05	57,92
243	ΔΗΜΟΣ ΠΑΥΛΟΥ ΜΕΛΛΑ	10,53	78,14	80,12	36,30	27,13	39,64	55,12	42,29
244	ΔΗΜΟΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	10,85	195,73	62,63	39,91	33,95	46,03	62,76	69,16
245	ΔΗΜΟΣ ΠΕΛΛΑΣ	8,41	76,45	70,46	38,51	25,11	55,31	63,35	37,06
246	ΔΗΜΟΣ ΠΕΝΤΕΛΗΣ	7,97	71,29	52,92	63,59	45,45	36,79	65,90	35,21
247	ΔΗΜΟΣ ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ	-47,25	-170,05	73,41	50,97	29,06	47,25	69,22	-114,67
248	ΔΗΜΟΣ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ	7,72	105,22	65,06	48,36	36,72	42,77	69,50	47,07

249	ΔΗΜΟΣ ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΕΩΣ	8,12	74,13	53,56	46,86	31,14	42,71	69,55	40,58
250	ΔΗΜΟΣ ΠΗΝΕΙΟΥ	30,88	59,66	61,23	32,19	17,64	57,92	72,79	24,43
251	ΔΗΜΟΣ ΠΛΑΤΑΝΙΑ	19,84	66,44	58,53	52,72	32,91	36,11	60,47	21,31
252	ΔΗΜΟΣ ΠΟΛΥΓΥΡΟΥ	32,61	65,01	72,75	34,71	21,26	66,71	70,52	20,22
253	ΔΗΜΟΣ ΠΟΡΟΥ	6,44	99,08	58,35	53,81	40,81	30,51	58,68	41,40
254	ΔΗΜΟΣ ΠΡΕΒΕΖΑΣ	25,06	79,91	50,75	32,49	19,54	54,62	69,65	33,02
255	ΔΗΜΟΣ ΠΡΕΣΠΩΝ	28,23	59,56	56,54	39,14	21,60	52,86	77,75	18,44
256	ΔΗΜΟΣ ΠΡΟΣΟΤΣΑΝΗΣ	33,30	83,93	52,13	41,53	24,60	50,46	80,56	30,49
257	ΔΗΜΟΣ ΠΥΔΝΑΣ-ΚΟΛΙΝΔΡΟΥ	33,91	65,39	70,05	49,13	27,13	59,05	87,35	25,22
258	ΔΗΜΟΣ ΠΥΛΑΙΑΣ-ΧΟΡΤΙΑΤΗ	19,09	70,80	69,12	49,63	35,47	35,54	59,48	31,81
259	ΔΗΜΟΣ ΠΥΛΗΣ	12,29	98,83	49,16	29,24	21,79	65,76	70,31	37,48
260	ΔΗΜΟΣ ΠΥΛΟΥ-ΝΕΣΤΟΡΟΣ	28,63	69,99	66,70	50,96	28,85	37,91	71,26	32,47
261	ΔΗΜΟΣ ΠΥΡΓΟΥ	13,56	77,63	51,44	16,82	12,38	70,77	75,80	21,49
262	ΔΗΜΟΣ ΠΩΓΩΝΙΟΥ	18,34	79,33	71,86	25,41	14,12	57,02	73,88	25,38
263	ΔΗΜΟΣ ΡΑΦΗΝΑΣ-ΠΙΚΕΡΜΙΟΥ	4,07	80,15	56,30	73,83	54,91	22,53	56,86	28,44
264	ΔΗΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	35,45	71,17	37,24	39,70	24,70	47,70	72,42	23,72
265	ΔΗΜΟΣ ΡΗΓΑ ΦΕΡΑΙΟΥ	30,21	58,54	63,84	31,68	12,61	55,50	91,98	34,85
266	ΔΗΜΟΣ ΡΟΔΟΥ	-6,11	-112,63	61,03	53,17	36,11	40,07	69,94	-51,45
267	ΔΗΜΟΣ ΣΑΛΑΜΙΝΑΣ	11,38	94,33	56,23	48,99	31,91	49,93	73,13	38,29
268	ΔΗΜΟΣ ΣΑΜΟΘΡΑΚΗΣ	12,22	74,74	63,82	36,31	24,29	54,98	77,57	34,31
269	ΔΗΜΟΣ ΣΑΜΟΥ	21,39	91,43	64,28	37,70	25,04	52,35	71,78	38,89
270	ΔΗΜΟΣ ΣΑΡΩΝΙΚΟΥ	10,46	85,26	45,12	66,02	44,30	26,63	63,68	25,62
271	ΔΗΜΟΣ ΣΕΡΒΙΩΝ-ΒΕΛΒΕΝΤΟΥ	29,17	54,17	69,62	28,38	13,16	60,93	68,83	21,23
272	ΔΗΜΟΣ ΣΕΡΙΦΟΥ	123,72	741,84	72,51	35,00	25,13	43,36	70,49	253,09
273	ΔΗΜΟΣ ΣΕΡΡΩΝ	8,66	86,06	58,92	20,79	16,70	57,91	67,79	24,91
274	ΔΗΜΟΣ ΣΗΤΕΙΑΣ	17,46	68,77	35,31	55,26	34,06	39,88	68,51	32,16
275	ΔΗΜΟΣ ΣΙΘΩΝΙΑΣ	56,91	46,29	53,68	76,84	27,70	56,73	118,16	16,55
276	ΔΗΜΟΣ ΣΙΚΙΝΟΥ	9,64	88,37	62,53	22,63	15,16	38,02	60,07	16,71
277	ΔΗΜΟΣ ΣΙΚΥΩΝΙΩΝ	22,20	93,49	66,51	41,83	27,53	44,24	62,25	40,08
278	ΔΗΜΟΣ ΣΙΝΤΙΚΗΣ	8,58	80,31	61,88	30,44	21,51	44,51	57,72	28,50
279	ΔΗΜΟΣ ΣΙΦΝΟΥ	24,68	80,92	80,69	53,95	35,13	38,18	55,84	29,70
280	ΔΗΜΟΣ ΣΚΙΑΘΟΥ	20,69	469,82	56,79	56,53	46,69	21,71	45,56	259,49
281	ΔΗΜΟΣ ΣΚΟΠΕΛΟΥ	10,34	71,47	71,17	47,50	28,27	45,77	78,84	42,62
282	ΔΗΜΟΣ ΣΚΥΔΡΑΣ	20,82	160,23	54,17	35,83	27,18	54,13	63,26	65,19
283	ΔΗΜΟΣ ΣΚΥΡΟΥ	26,06	55,60	57,60	36,04	20,54	45,89	76,82	22,44
284	ΔΗΜΟΣ ΣΟΥΛΙΟΥ	22,59	67,25	54,37	32,52	19,46	39,02	62,08	27,75
285	ΔΗΜΟΣ ΣΟΥΦΛΙΟΥ	19,90	65,03	63,25	35,91	20,47	56,35	70,84	25,68
286	ΔΗΜΟΣ ΣΟΦΑΔΩΝ	16,49	101,00	59,50	33,72	22,80	45,24	66,18	30,69
287	ΔΗΜΟΣ ΣΠΑΡΤΗΣ	21,61	69,81	59,80	25,71	16,57	47,49	63,55	23,27
288	ΔΗΜΟΣ ΣΠΑΤΩΝ-ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ	74,07	582,61	55,33	67,32	42,15	26,46	57,65	248,54
289	ΔΗΜΟΣ ΣΠΕΤΣΩΝ	15,39	85,10	49,91	60,09	35,47	32,94	68,80	20,68

290	ΔΗΜΟΣ ΣΤΥΛΙΔΑΣ	27,78	74,30	65,96	47,87	25,34	48,91	91,53	34,06
291	ΔΗΜΟΣ ΣΥΜΗΣ	25,01	74,25	69,43	37,38	24,97	49,04	59,76	30,77
292	ΔΗΜΟΣ ΣΥΡΟΥ-ΕΡΜΟΥΠΟΛΗΣ	11,86	79,50	50,16	30,60	22,57	51,43	67,14	30,36
293	ΔΗΜΟΣ ΣΦΑΚΙΩΝ	27,57	59,89	70,79	29,64	17,43	64,63	68,16	22,61
294	ΔΗΜΟΣ ΤΑΝΑΓΡΑΣ	20,91	85,75	56,71	57,02	41,04	25,40	53,79	29,04
295	ΔΗΜΟΣ ΤΕΜΠΩΝ	12,98	68,39	49,26	36,13	24,20	47,79	69,46	34,31
296	ΔΗΜΟΣ ΤΗΛΟΥ	10,28	68,86	51,47	24,67	12,83	65,35	91,84	25,46
297	ΔΗΜΟΣ ΤΗΝΟΥ	30,91	69,23	53,91	56,93	30,07	39,15	79,20	31,17
298	ΔΗΜΟΣ ΤΟΠΕΙΡΟΥ	20,65	66,08	63,54	36,68	20,63	55,15	75,04	28,45
299	ΔΗΜΟΣ ΤΡΙΚΚΑΙΩΝ	11,18	93,92	72,29	27,61	19,96	65,52	75,61	39,87
300	ΔΗΜΟΣ ΤΡΙΠΟΛΗΣ	17,55	104,93	63,29	28,41	23,15	59,69	69,12	33,94
301	ΔΗΜΟΣ ΤΡΙΦΥΛΙΑΣ	12,18	75,69	49,91	40,27	26,20	37,67	51,98	38,15
302	ΔΗΜΟΣ ΤΡΟΙΖΗΝΙΑΣ-ΜΕΘΑΝΩΝ	43,12	53,69	61,31	45,99	24,18	45,14	62,36	21,33
303	ΔΗΜΟΣ ΤΥΡΝΑΒΟΥ	11,49	75,79	55,83	32,53	21,12	51,36	63,83	31,43
304	ΔΗΜΟΣ ΥΔΡΑΣ	5,86	142,47	55,38	55,29	32,96	28,51	82,29	26,34
305	ΔΗΜΟΣ ΦΑΙΣΤΟΥ	14,90	72,51	62,93	24,01	14,43	66,31	70,30	38,11
306	ΔΗΜΟΣ ΦΑΡΚΑΔΟΝΑΣ	11,39	119,82	60,02	26,52	17,38	40,13	61,84	52,02
307	ΔΗΜΟΣ ΦΑΡΣΑΛΩΝ	18,39	82,38	47,83	37,72	25,29	47,93	68,20	37,36
308	ΔΗΜΟΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ-ΧΑΛΚΗΔΟΝΟΣ	9,67	78,38	74,53	56,60	35,23	38,58	65,12	43,85
309	ΔΗΜΟΣ ΦΙΛΙΑΤΩΝ	63,80	153,19	54,96	24,77	12,38	56,34	68,00	53,12
310	ΔΗΜΟΣ ΦΙΛΟΘΕΗΣ-ΨΥΧΙΚΟΥ	13,13	74,07	65,98	54,44	42,06	19,94	60,55	31,35
311	ΔΗΜΟΣ ΦΛΩΡΙΝΑΣ	13,25	72,95	49,31	19,18	12,26	54,08	76,94	23,54
312	ΔΗΜΟΣ ΦΟΛΕΓΑΝΔΡΟΥ	10,04	109,79	14,78	38,61	32,53	43,00	61,41	23,72
313	ΔΗΜΟΣ ΦΟΥΡΝΩΝ ΚΟΡΣΕΩΝ	33,49	50,62	62,80	13,29	8,45	39,84	86,06	21,40
314	ΔΗΜΟΣ ΦΥΛΗΣ	15,63	107,36	68,30	46,84	52,90	23,03	150,85	49,28
315	ΔΗΜΟΣ ΧΑΙΔΑΡΙΟΥ	4,54	110,76	74,40	50,75	33,41	41,89	63,11	60,62
316	ΔΗΜΟΣ ΧΑΛΑΝΔΡΙΟΥ	11,29	76,17	83,98	52,25	37,01	28,89	50,03	43,71
317	ΔΗΜΟΣ ΧΑΛΚΗΔΟΝΟΣ	7,21	98,65	67,80	40,41	30,87	45,64	49,73	35,75
318	ΔΗΜΟΣ ΧΑΛΚΗΣ	17,19	104,92	71,07	21,55	20,72	43,75	51,83	45,47
319	ΔΗΜΟΣ ΧΑΛΚΙΔΕΩΝ	15,10	123,32	67,51	31,94	23,66	49,87	67,66	43,98
320	ΔΗΜΟΣ ΧΑΝΙΩΝ	51,08	268,27	62,80	38,01	29,79	46,90	61,13	80,52
321	ΔΗΜΟΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ	0,97	44,78	74,91	59,21	43,19	29,92	60,85	22,99
322	ΔΗΜΟΣ ΧΙΟΥ	24,81	93,94	74,27	29,70	21,14	57,28	55,95	34,65
323	ΔΗΜΟΣ ΨΑΡΩΝ	32,06	60,59	66,76	5,04	3,79	16,15	31,14	23,94
324	ΔΗΜΟΣ ΩΡΑΙΟΚΑΣΤΡΟΥ	12,45	75,38	38,37	50,04	37,73	27,93	51,24	29,56
325	ΔΗΜΟΣ ΩΡΩΠΟΥ	19,27	126,49	57,72	61,43	40,80	27,80	62,25	42,70

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Έντυπη Βιβλιογραφία

Γκέκας Ράλλης – Μήτσου Κατερίνα, «*Η Ευρωπαϊκή Τοπική Αυτοδιοίκηση, συγκριτικά στοιχεία και πολιτικές*» Εκδόσεις ΕΕΤΑΑ 2011

Θεοδώρου Δ. Ιωάννης, «*Τα Έσοδα των Δήμων*» Πέμπτη έκδοση 2015

Σαββαΐδου Κ. Κατερίνα, «*Οικονομική Διοίκηση και Διαχείριση των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης*» Έκδοση: Νομική Βιβλιοθήκη 2009

ΙΤΑ, «*Τριετής Στρατηγική Μεταρρυθμίσεων στη Δημόσια Διοίκηση και την Τοπική Αυτοδιοίκηση 2016-2018*» Εκδόσεις ΕΕΤΑΑ 2016

Νομοθετικό πλαίσιο

Ν.3463/2006 (ΦΕΚ 114/8-6-2006/Α΄)

«Κύρωση του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων»

Ν.4316/2014 «*Ίδρυση Παρατηρητηρίου Άνοιας, βελτίωση περί γεννητικής φροντίδας, ρυθμίσεις θεμάτων αρμοδιότητας του Υπουργείου Υγείας και άλλες ρυθμίσεις*» Εθνικό Τυπογραφείο 2014

Άρθρα- μελέτες

Γκέκας Ράλλης – Μήτσου Κατερίνα, «*Οι αρμοδιότητες των Ευρωπαϊκών ΟΤΑ*» Αναρτήθηκε 5/9/2015

Γωγάκη Μαρία-Κουτζιάρη Άννα (2012), «*Σχέδιο Καποδίστριας- Πρόγραμμα Καλλικράτης & Οικονομική ανάλυση Δήμου Κασσάνδρας*»17-18

Ηλεκτρονική Βιβλιογραφία

OECD, «*local expenditure by function 2013*»

www.oecd.library.org/statistics.htm

(τελευταία επίσκεψη 4/10/2017)

Υπουργείο εσωτερικών Αποκέντρωσης & Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, «Το πρόγραμμα εξυγίανσης των ΟΤΑ»

www.ypes.gr

(τελευταία επίσκεψη 10/7/2017)

Κατσούλης Δημήτρης (2012), «Το Πρόγραμμα Ιωάννης Καποδίστριας» Μια κριτική προσέγγιση δέκα πέντε χρόνια μετά»

www.tetradioaftodioikisis.blogspot.com, 22-6-2012

(τελευταία επίσκεψη 10/4/2017)

Wikipedia, Ιστορική αναδρομή στο θεσμό της Τοπικής Αυτοδιοίκησης

www.Wikipedia.org

(τελευταία επίσκεψη 9/4/2017)

Αυτοδιοίκηση, «Οικονομική Αυτοτέλεια Δήμων»

www.aftodioikisi.gr

(τελευταία επίσκεψη 22/4/2017)

